

Ekonomi ve İhracat Bülteni

Ocak 2024

immib

İstanbul Maden ve Metaller
İhracatçı Birlikleri

İçerik

Küresel Ekonomi ve Ticaret	1
Türkiye Ekonomisi ve Dış Ticareti	9
Küresel Emtia Fiyatları	28
28.Taraflar Konferansı	36
Avrupa Birliği Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü Direktifi	58
Birleşik Krallık Sınırdaki Karbon Mekanizması	60
Küresel Ormansızlaşmayla Mücadelede AB Politikası	62
AB Küresel Geçit Forumu ve Türkmenistan	70
Finans Sektörünün Dış Temininde Sürdürülebilir Kalkınma Odağı ve 6 Şubat Depremlerinin Etkisi	72
Türkiye Yeşil Sanayi Projesi	74

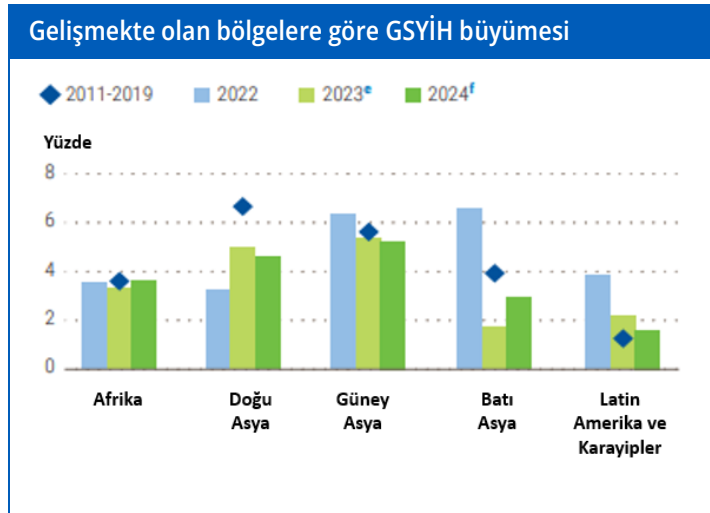
Bu rapor güvenilir olduğuna inanılan kamuya açık kaynaklardan elde edilen veriler kullanılarak yalnızca bilgilendirme amacıyla hazırlanmış olup herhangi bir yatırım tavsiyesi olarak yorumlanmamalıdır. Bu raporda yer alan görüş ve değerlendirmeler İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliğinin kurumsal yaklaşımını yansıtmamaktadır. İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği bu raporda yer alan görüş, değerlendirme ve bilgilerin doğru, değişmez ve eksiksiz olması konusunda herhangi bir şekilde garanti vermemektedir. İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği bu raporda yer alan bilgilerde herhangi bir bildirimde bulunmaksızın değişiklik yapma hakkına sahiptir. Bu rapor ve içindeki bilgilerin kullanılması nedeniyle oluşabilecek doğru-
dan veya dolaylı zararlardan İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği sorumluluk kabul etmemektedir.

Küresel Ekonomi ve Ticaret

Dünya Ekonomisi

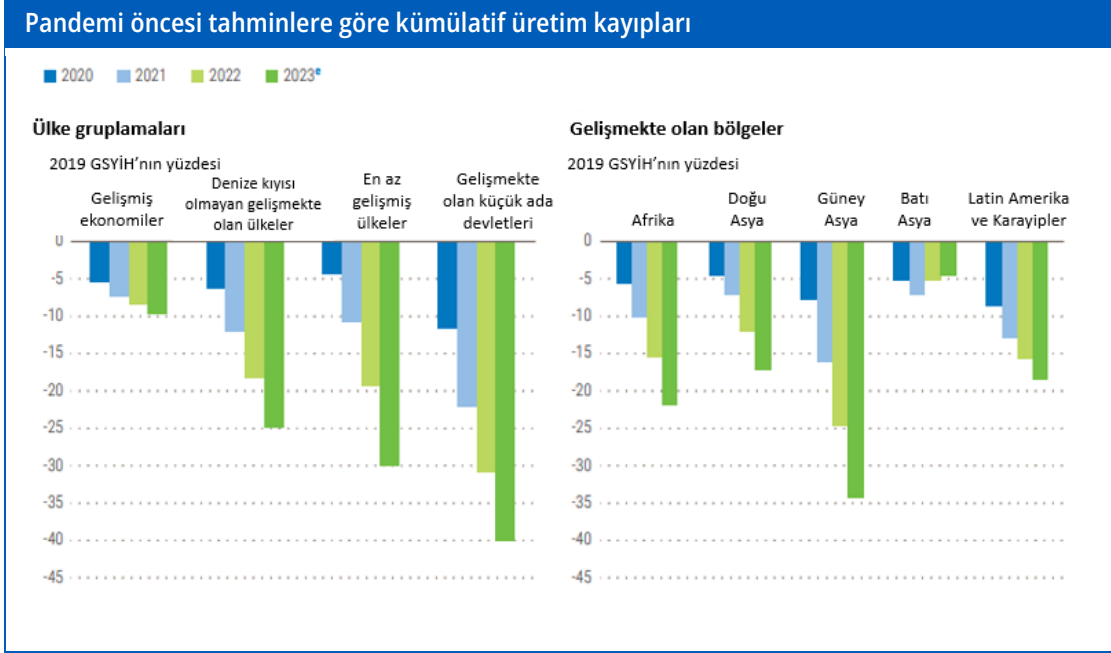
Çatışmalardan ve iklim değişikliğinden kaynaklanan çok sayıda şok, milyonlarca kişinin yaşamını ve geçimini olumsuz etkileyerek sürdürülebilir kalkınmaya yönelik ilerlemeyi tehlikeye atsa da dünya ekonomisi, 2023'te belirsizliklerinin içinde beklenenden daha dirençli kalabilmiştir. Ekonomik büyüme, özellikle birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomide genel olarak beklentilerin üzerinde performans göstermiştir. Ancak bu hem kısa vadeli riskleri hem de yapısal zayıflıkları gölgelemiştir.

2023'teki küresel büyüme, birçok ülkenin beklenenden daha iyi performans göstermesinden kaynaklanmıştır. ABD ekonomisi dirençli kalarak yavaşlama beklentilerine meydan okumuştur. Çin'deki toparlanma beklenenden bir miktar zayıf olsa da küresel büyümeye destek sağlamıştır. Her iki ülkede de ekonomik büyümenin 2024'te ılımlı olması beklenmektedir. Avrupa ekonomisinin, 2023'teki yavaş performansın ardından hafif bir toparlanma yaşaması beklenmektedir. Dünyanın en büyük ekonomilerindeki yavaş büyüme, sıkı finansal koşullar, jeopolitik gerilimler ve daralan mali alanla birleşerek birçok gelişmekte olan ekonominin kısa vadeli büyüme beklentilerine ağırlık vermektedir. Gelişmekte olan ülkelerdeki ortalama büyümenin 2024 yılında %4'e düşerek 2011-2019 ortalaması olan %4,9'un altında gerçekleşeceği öngörülmektedir.

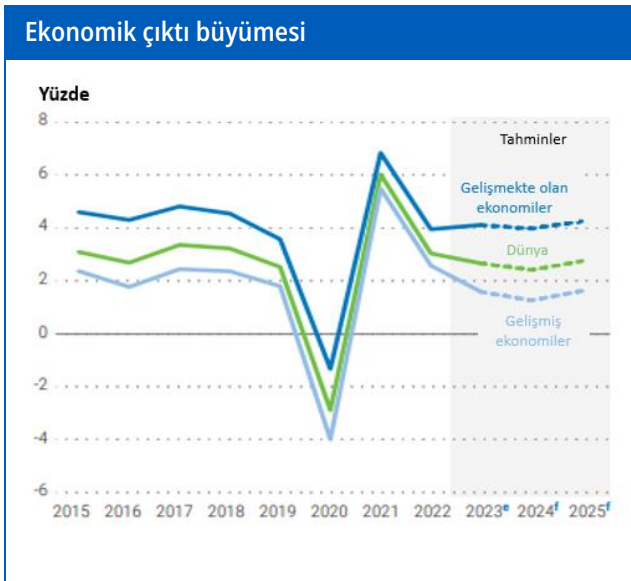
Kaynak: UN DESA

Dünya ekonomisi 2023'te resesyondan kaçınmış olsa da önemli riskler ve belirsizlikler devam etmektedir. Ortalamanın altındaki büyüme beklentileri göz önüne alındığında, gelişmekte olan ülkelerin çoğunun salgın, son küresel ve bölgesel şoklar sırasında kaybedilen üretimi telafi etmekte başarısız olacağı değerlendirilmektedir. 2020-2023 dönemine ilişkin en son GSYİH tahminleri ile bu döneme ilişkin Ocak 2020'de yapılan tahminler karşılaştırıldığında, çoğu bölgede önemli ve hâlâ genişleyen üretim kayıplarının yanı sıra gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki büyük eşitsizliklerin ortaya çıktığı ifade edilmektedir.

Kaynak: UN DESA

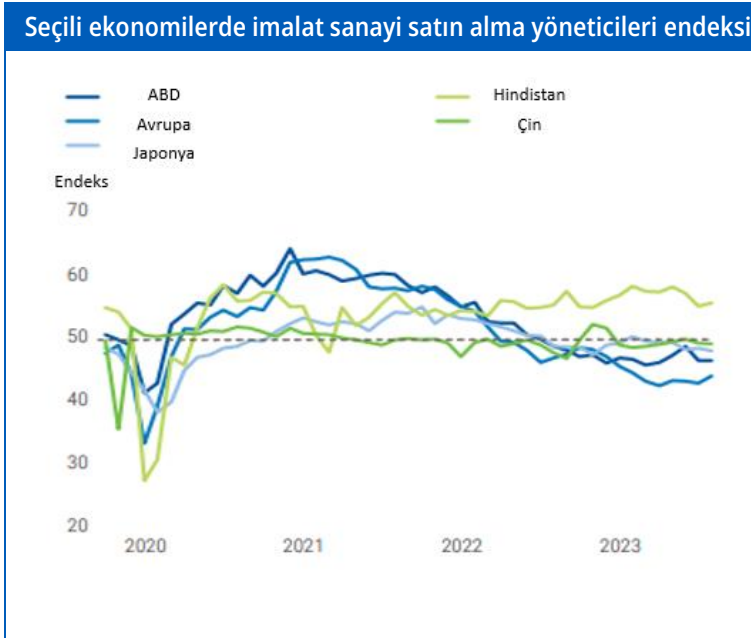
Küresel ekonominin 2024 ve 2025 yıllarında yüksek borç seviyeleri, artan borçlanma maliyetleri, düşük yatırımlar, zayıf küresel ticaret ve artan jeopolitik risklerin arasında ortalamanın altında bir hızda büyümesi beklenmektedir. Küresel büyümenin 2024 yılında yavaşlayarak %2,4 seviyesinde gerçekleşmesi öngörülmektedir. Küresel büyüme için 2023 yılında öngörülen oran %2,7 seviyesindeydi.

Kaynak: UN DESA

Büyümenin 2025 yılında ılımlı bir şekilde %2,7'ye yükselmesi beklense de salgın öncesi trend olan %3'ün altında kalacağı tahmin edilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin çoğunda kısa vadeli büyüme beklentileri kötüleşmiştir. Tahminlere göre pek çok düşük gelirli ve kırılgan ülke gelecek yıllarda mütevazı bir büyüme görecektir. Bu durumun pandemi sürecinde yaşanan kayıpların tamamen iyileşmesini daha da zorlaştıracağı değerlendirilmektedir.

Enflasyon, 2023'te önemli ölçüde yavaşlamış olsa da büyük merkez bankaları, faiz oranlarını daha uzun süre yüksek tutma niyetlerinin sinyallerini vermektedir. Yıllardır görülen en hızlı ve senkronize parasal sıkılaştırmanın talep azaltıcı etkileri, aralarında ABD'nin de bulunduğu pek çok ülkede henüz gerçekleşmemiş durumdadır. Borçlanma maliyetlerinin uzun süre boyunca artacağı ve kredi koşullarının sıkılaştıracağı beklentisi; borç yükü altında olan, büyümeyi yeniden canlandırmak ve iklim değişikliğine karşı önlem almak için daha fazla yatırıma ihtiyaç duyan küresel ekonomi için olumsuz rüzgarlar yaratmaktadır. 2023'ün üçüncü çeyreğinde, ekonomik aktivitenin öncü göstergesi olan İmalat Sanayi Satın Alma Yöneticileri Endeksi, Hindistan dışında dünyanın en büyük ekonomilerinin tümünde daralma bölgesindedi.

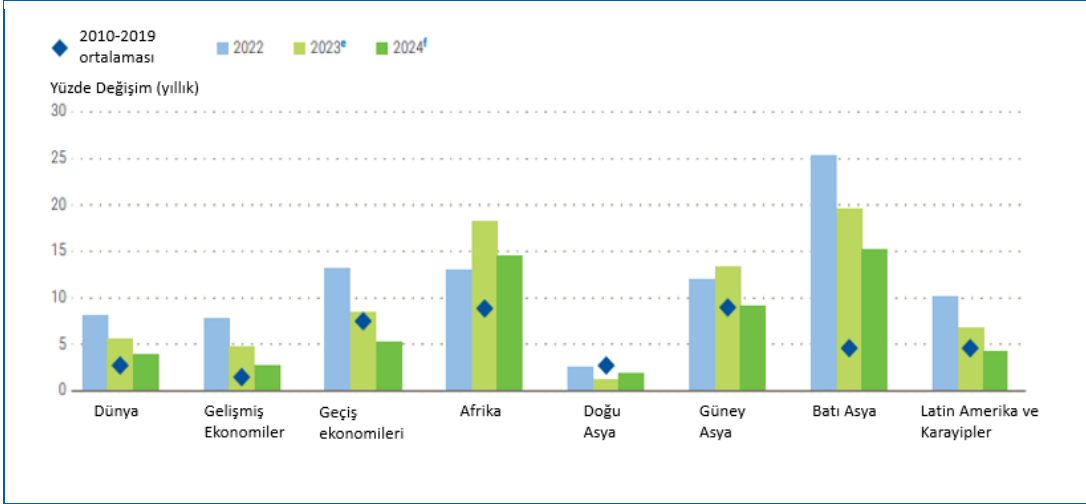

Kaynak: UN DESA

Bu zayıflık kısmen daha sıkı mali koşullara ve hizmet harcamalarına doğru devam eden kaymaya atfedilebileceği gibi aynı zamanda jeopolitik gerilimlerle bağlantılı artan ekonomik ve ticari politika belirsizliklerini de yansıtıyor olabilir.

Küresel manşet enflasyon 2022'de otuz yılın en yüksek değeri olan %8,1'e yükselmiş ardından 2023'te %5,7'ye gerilemişti. Uluslararası emtia fiyatlarının ılımlı olması ve yüksek faiz oranlarının küresel ekonomi üzerinde baskı yaratmaya devam etmesiyle 2024'te %3,9'a düşmesi öngörülmektedir.

Küresel ve Bölgesel Enflasyon

Kaynak: UN DESA

Çoğu emtia fiyatları, 2023'te Ukrayna savaşı öncesi seviyelere gerilese de pandemi öncesine göre oldukça yüksek kalmaya devam etmiştir. Uluslararası gıda fiyatları, 2022 ortasından bu yana düşüş eğilimindedir. 2023'ün ilk üç çeyreğinde hafif düşüşünü sürdürürken, akaryakıt fiyatları Ukrayna savaşı öncesi seviyelerinin altına düşmüştür.

Son dönemdeki eğilimlere rağmen enflasyon risklerinin devam etmesi, merkez bankalarının para politikasını sıkı tutması yönündeki baskıyı artırmaktadır. Küresel emtia piyasalarında Ukrayna'da devam eden savaş veya Orta Doğu'daki çatışmalardan kaynaklanan yeni arz şokları, enerji ve tahıl fiyatlarını artırabileceği gibi büyük üreticilerin ek ihracat kısıtlamaları da küresel pazarlardaki arzı sınırlayabilir. Sıcak hava dalgaları, kuraklık ve seller gibi iklimle bağlantılı şoklar, mahsulleri etkileme tehdidi oluşturarak gıda fiyatları üzerindeki baskıyı artırmaktadır.

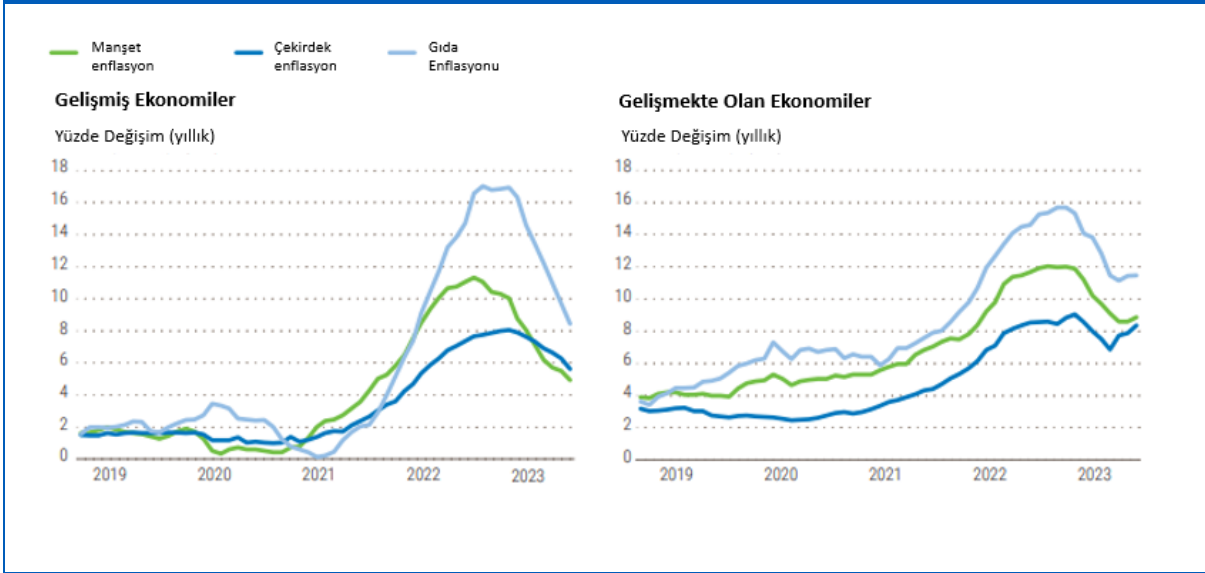
2024 yılının büyüme görünümü, birçok makroekonomik ve jeopolitik risk tarafından şekillendirilmektedir. Küresel enflasyonun daha da yavaşlaması beklenirken, çatışmaların ve iklim şoklarının olasılığının artmasıyla enerji ve gıda fiyatları yeniden yükselişe geçebilir. Enflasyon, 2023'te neredeyse tüm bölgelerde, düşen enerji ve gıda fiyatları sayesinde önemli ölçüde düşmüştür. Ancak yine de birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomide gıda ve enerji fiyatları hariç çekirdek enflasyon oranları merkez bankası hedeflerinin oldukça üzerinde seyretmiştir. Emtia fiyatlarının daha da gevşemesi ve toplam talebin yumuşamasıyla birlikte küresel enflasyonun 2024 yılında da düşüş eğilimini sürdürmesi beklenmektedir. Gelişmiş ülkelerde 2022 yılında %7,8 olan ortalama manşet enflasyon, 2023 yılında %4,8'e gerilemiştir. 2024'te daha da yavaşlayarak %2,8'e düşeceği öngörülmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde manşet enflasyonun, FED'in önderlik ettiği agresif sıkılaştırma döngüsü ve arz darboğazlarının zayıfladığı bir ortamda yumuşayabileceği belirtilmektedir. Avrupa Birliği'nde ortalama enflasyon, esas olarak enerji ve gıda fiyatlarındaki düşüş nedeniyle 2023'ün başından bu yana hızla yavaşlamıştır. Birleşik Krallık'ta da manşet enflasyon 2023 yılı Nisan ayından itibaren kademeli olarak gerilemiştir. 2024'te manşet enflasyonun; ABD'de %2,5, Japonya'da %2,7, Avrupa Birliği'nde %3,1 ve Birleşik Krallık'ta %3,6 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Beklentilerin hepsi, merkez bankalarının %2 hedefinin üzerinde kalmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde ortalama manşet enflasyonun 2024 yılında %5,6'ya düşeceği öngörülmektedir. Ocak 2021 ile Aralık 2023 arasında, gelişmekte olan ekonomilerdeki tüketici fiyatlarının kümülatif olarak %21,1 oranında arttığı ve bu durumun, COVID-19 krizinden sonraki toparlanma sürecinde elde

edilen ekonomik kazanımları kısmen aşındırdığı tahmin edilmektedir. Çekirdek enflasyonun da düştüğü ancak beklenenden daha istikrarlı olduğu belirtilmektedir.¹

Manşet enflasyon ve bileşenleri

Kaynak: UN DESA

BRICS Küresel Güney'e Doğru Genişliyor

İran, Suudi Arabistan, Mısır, Etiyopya ve BAE 1 Ocak 2024 tarihinden itibaren BRICS'e resmen katıldı. Bu durum, BRICS'in dünyadaki ekonomik ve siyasi etkisini artırarak batılı ülkelerin egemenliğindeki G7'ye karşı bir denge unsuru oluşturdu. Daha önce BRICS'e katılacağını belirten Arjantin ise, "üyeliğin şu anda uygun olmadığını" gerekçe göstererek 29 Aralık 2023 tarihinde teklifi reddettiğini resmen açıkladı.²

G7 ve BRICS Üyeleri

Kaynak: Statista

*1 Ocak 2024 tarihinden itibaren BRICS'e resmen üye olan ülkeler

¹ United Nations (4 Ocak 2024). World Economic Situation and Prospects 2024, Department of Economic and Social Affairs (DESA). [2](#)

² Statista (4 Ocak 2024). BRICS Expands Its Footprint in The Global South [2](#)

Küresel Ticaret

Küresel Mal ve Hizmet Ticareti 2023 Yılında Ortalama %0,2 Büyüdü

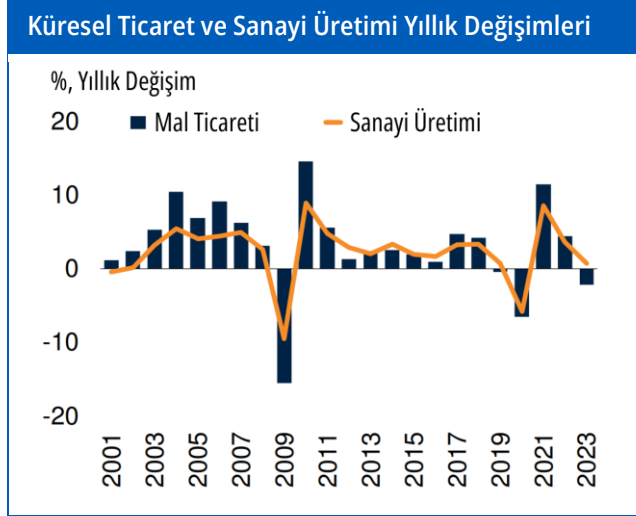
Küresel ticaret, zayıf küresel talep, Covid-19 salgını sonrası tüketicinin mallardan hizmetlere doğru kayması ve ülkelerin uyguladığı korumacı ticaret politikalarının bir sonucu olarak zayıf seyretmektedir. Dünya Bankası'nın Ocak ayında yayınlamış olduğu "Küresel Ekonomik Görünüm³" raporuna göre, küresel mal ve hizmet ticareti 2023 yılında yatay bir seyir izlemiş ve değer bazında büyüme oranı %0,2 ile sınırlı kalmıştır. Bu büyüme oranı, son 50 yılda küresel durgunluk dönemleri dışında görülen en düşük büyüme oranı olarak kayıtlara geçmiştir. 2023 yılında küresel mal ticaret hacminin düştüğü tahmin edilmektedir. Bu durum zorlu küresel şartların etkisiyle küresel sanayi üretiminde yaşanan yavaşlamayı yansıtmaktadır.

Son 20 yıllık dönemde, küresel çapta yaşanan resesyon dönemi dışında ilk kez mal ticaret hacminde daralma yaşanmıştır. Durgun mal ticareti ve Covid-19 salgını döneminin sona ermesi ile birlikte küresel tedarik zincirleri salgın öncesi durumuna geri dönmüştür. Hizmet ticareti 2023 yılının ikinci yarısında yavaşlamıştır.

2024 Yılı İçin Dünya Bankası Küresel Mal ve Hizmet Ticareti Büyüme Oranı Tahmini %2,3

2023 yılında oldukça düşük seviyede gerçekleşen büyümenin ardından küresel ticaret hacminin 2024 yılında %2,3 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir. Bu oran geçtiğimiz Haziran ayında Dünya Bankası tarafından yayınlanan 2024 yılı küresel ticaret büyüme tahmininden 0,5 puan daha düşüktür. Tahminlerde meydana gelen düşüşün ana sebebi, Çin ekonomisinde büyümenin beklenenden daha zayıf gerçekleşmesi ve küresel çapta yatırımlarda görülen yavaşlama olarak sıralanmaktadır. Mal ticaretinin yeniden genişlemeye başlayacağı öngörülen 2024 yılında, hizmetlerin toplam ticaret büyümesine katkısının azalması ve salgın öncesindeki durumuna yakın hale gelmesi beklenmektedir. 2025 yılı küresel ticaret büyüme tahmini oranı ise %3,1 seviyesindedir.

Özellikle devam eden savaşların körüklediği jeopolitik belirsizlik ortamı ve Çin'de meydana gelebilecek uzun süreli bir ekonomik yavaşlama olasılığı küresel ticaret görünümü için aşağı yönlü riskleri oluşturmaktadır. Bir diğer aşağı yönlü risk ise uluslararası ticareti kısıtlamaya yönelik ülkeler tarafından daha fazla koruyucu önlem alınması riski olacaktır. Son dönemde koruyucu ticaret politikalarının yanı sıra üretimi yerelleştirmeyi amaçlayan sübvansiyonlar ve sanayi politikalarının kullanımındaki artış "reshoring" eğilimini artırmıştır. Bu eğilimin devam etmesi durumunda, küresel çapta tedarik zincirlerinin daha parçalı hale gelmesi ve ticaretin öngörülenden daha yavaş oranda büyümesi söz konusu olacaktır.

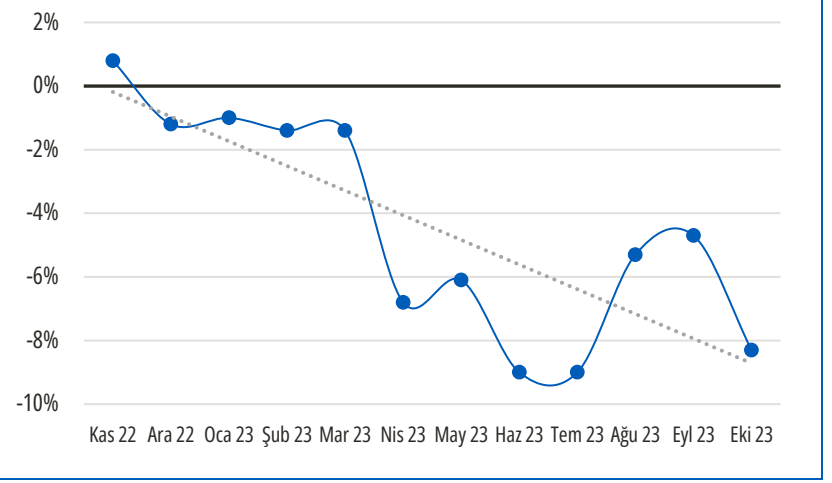
Kaynak: Dünya Bankası

³ Dünya Bankası, Global Economic Prospects Ocak 2024

2023 Yılı Ekim Ayında Küresel İhracat Bir Önceki Yılın Aynı Ayına Göre %8,3 Düştü

Uluslararası Ticaret Merkezi (International Trade Center - ITC) güncel verilerine göre 2023 yılı Ekim ayında küresel çapta ihracat değer bazında bir önceki yılın aynı ayına göre %8,3 düşmüştür. Bu dönemde gelişmiş ülkeler grubunun ihracatında azalış oranı %13 olarak gerçekleşirken, gelişmekte olan ülkelerin ihracatı %0,4 oranında azalmıştır. "En az gelişmiş" ülkelerin ihracatı ise bu dönemde %6,6 oranında artış kaydetmiştir⁴.

Küresel Ticaretin Bir Önceki Yıla Göre Aylık Değişim Oranları

Kaynak: ITC

Not: Veriler ilerleyen dönemde güncellenebilmektedir.

İhracat Afrika, Amerika ve Asya Bölgelerinde Artarken, Avrupa ve Pasifikte Düştü

Küresel çapta ihracat bölgeler açısından incelendiğinde bir önceki yıla göre Ekim ayında Afrika bölgesinin ihracatı %11,0 oranında artmıştır. Bu dönemde Amerika bölgesi ihracatında ise artış oranı %2,2 olarak gerçekleşmiştir. Ekim ayında Asya bölgesi ihracatı %0,8 artmıştır. Avrupa bölgesi ihracatı %24 düşerken, Pasifik bölgelerindeki ülkelerin ihracatı %8 azalmıştır. Küresel ekonomik büyümedeki yavaşlama özellikle Avrupa bölgesindeki üretim ve ticaret üzerinde olumsuz etki oluşturmaktadır⁵. Bölgenin en fazla dış ticaret hacmine sahip ilk iki ülkesi Almanya ve Hollanda'nın ihracat ve ithalatı Ekim ayında belirgin bir düşüş yaşamıştır⁶.

İthalat Afrika, Pasifik ve Asya Bölgelerinde Artarken, Avrupa ve Amerika'da Düştü

2023 yılı Ekim ayında bir önceki yılın aynı ayına göre Afrika bölgesinin ithalatında %8,8 artış yaşanmıştır. Bu dönemde Pasifik bölgesinin ithalatı %3,1 artmıştır. Asya bölgesinin ithalatı ise %2,9 artmıştır, Avrupa'nın ithalatı %26 oranında düşmüştür. Kuzey-Orta-Güney Amerika ülkelerinde ise ithalatta düşüş oranı %0,8 olarak gerçekleşmiştir.

Bölgesel Dış Ticaret Yıllık Değişim - Eki. 2023

Bölge	İhracat Değ. (%)	İthalat Değ. (%)
Afrika	11,0	8,8
Amerika (Kuzey-Orta-Güney)	2,2	-0,8
Asya	0,8	2,9
Avrupa	-24,0	-26,0
Pasifik	-8,0	3,1

Kaynak: ITC

⁴ ITC; Trade in Brief [2](#)

⁵ OECD Economic Outlook Volume 2023/2 [2](#)

⁶ Eurostats, Trade Statistics [2](#)

Ekim Ayında İhracatta En Yüksek Oranda Artan Ürün Grubu Değerli Taşlar Oldu

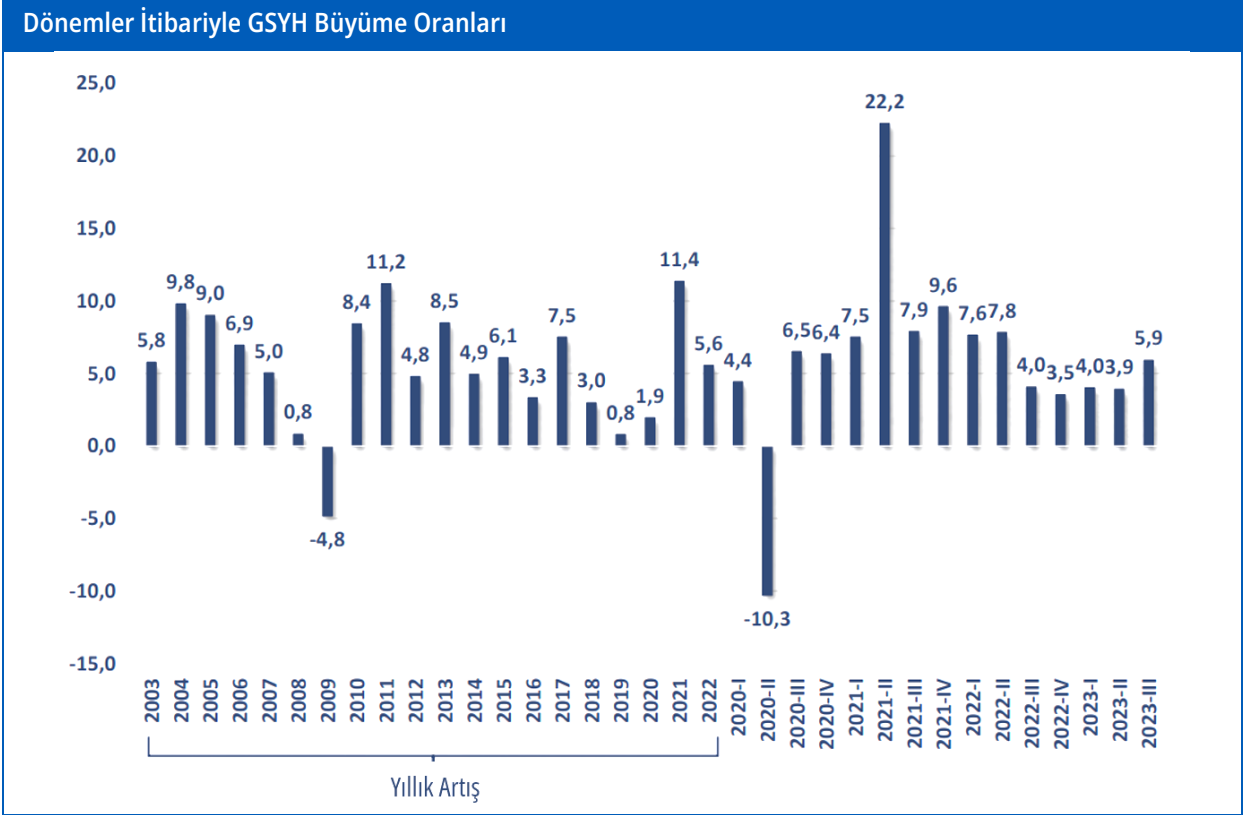
Ürün gruplarına göre incelendiğinde, 2023 yılı Ekim ayında bir önceki yılın aynı ayına göre uluslararası ticaret alanında en fazla artış değerli taşlar ürün grubunda gerçekleşmiştir. Değerli taşlar ihracatı bu dönemde %86 artışla 2,8 milyar \$'a ulaşmıştır. Bakliyat ihracatı ise ilgili ayda %53 artarak 1,8 milyar \$'a yükselmiştir. Şeker ihracatı bu dönemde %48 artışla 2,8 milyar \$'a ulaşmıştır. Diğer ürün gruplarındaki ihracat incelendiğinde, mücevher ihracatı %9,9 artışla 22 milyar \$, elektronik cihazlar %7,0 düşüşle 272 milyar \$, kimyasallar %12,0 düşüşle 156 milyar \$, mineral yakıtlar %11 azalışla 210 milyar \$, metal ürünler %17,0 azalışla 33 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye Ekonomisi ve Dış Ticareti

Türkiye Ekonomisi

Türkiye Ekonomisi 2023 Yılı Üçüncü Çeyreğinde %5,9 Büyüdü

GSYH 2023 yılı üçüncü çeyreğinde; zincirlenmiş hacim endeksi olarak, bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %5,9 arttı.⁷

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, TÜİK

⁷ TÜİK, Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla

Türkiye'nin Temel Ekonomik Göstergeleri

Göstergeler	2020	2021	2022	2023											
				Oca.	Şub.	Mar.	Nis.	May.	Haz.	Tem.	Ağu.	Eyl.	Eki.	Kas.	Ara.
GSYH Değişim ¹ (%)	1,9	11,4	5,6	-	-	3,9	-	-	3,9	-	-	5,9	-	-	-
GSYH (milyar \$)	717	807	906	-	-	245,5	-	-	271	-	-	296	-	-	-
Sanayi Üretim Endeksi Yıllık Değişim ²	1,6	17,5	5,7	4,6	-8,2	0,4	-1,3	0,2	0,2	7,4	3,1	4,0	1,1	0,2	-
İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı (%)	71,9	76,6	77,2	75,8	75,7	74,2	75,6	76,3	76,6	76,9	75,7	76,9	76,8	77,5	77,3
İşsizlik Oranı (%)	13,1	12,0	10,4	10,3	10,6	10,3	10,0	9,5	9,6	9,4	9,2	9,1	8,5	9,0	-
Cari İşlemler Dengesi (milyar \$)	-31,9	-7,2	-48,8	-10,6	-9,0	-4,9	-5,4	-7,9	0,6	-5,5	-0,6	1,9	0,2	-	-
Cari İşlemler Dengesi / GSYH Oranı (%)	-4,4	-0,9	-5,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dış Ticaret Dengesi (milyar \$)	-49,9	-46,2	-109,5	-14,3	-12,1	-8,3	-8,8	-12,5	-5,4	-12,4	-8,9	-5,0	-6,7	-8,8	-6,1
İhracat (FOB, milyar \$)	169,6	225,2	254,2	19,3	18,6	23,6	19,3	21,7	20,9	20,1	21,6	22,7	22,9	21,9	23,0
İthalat (CIF, milyar \$)	219,5	271,4	363,7	33,6	30,7	31,9	28,1	34,2	26,3	32,5	30,5	27,7	29,6	30,7	29,1
Bütçe Dengesi / GSYH Oranı (%)	-3,5	-2,8	-0,9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TÜFE ³ Oranı (%)	14,60	36,08	64,27	57,68	55,18	50,51	43,68	39,59	38,21	47,83	58,94	61,53	61,36	61,53	64,77
Ciro Endeksi Değişim Oranı ⁴	28,6	82,4	89,7	8,3	-5,1	4,1	3,6	2,9	5,9	11,2	-	1,3	-	-	-
Politika Faiz Oranı ⁵	8,25-17,00	14,00-19,00	9,00-13,00	9,00	8,50	8,50	8,50	8,50	15,00	17,50	25,00	30,00	35,00	40,00	42,5

Kaynak: Hazine Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, TÜİK, TCMB

¹GSYH (Yıllık Reel Yüzde Değişim)

²Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretim Endeksi (2015=100, Yıllık Yüzde Değişim)

³TÜFE Dönem sonu yıllık yüzde değişim

⁴Değişim Oranlarının hesaplanmasında baz yılı 2015 olarak alınmıştır.

⁵2020-2021-2022 yılları için en düşük ve en yüksek politika faiz oranları verilmiştir.

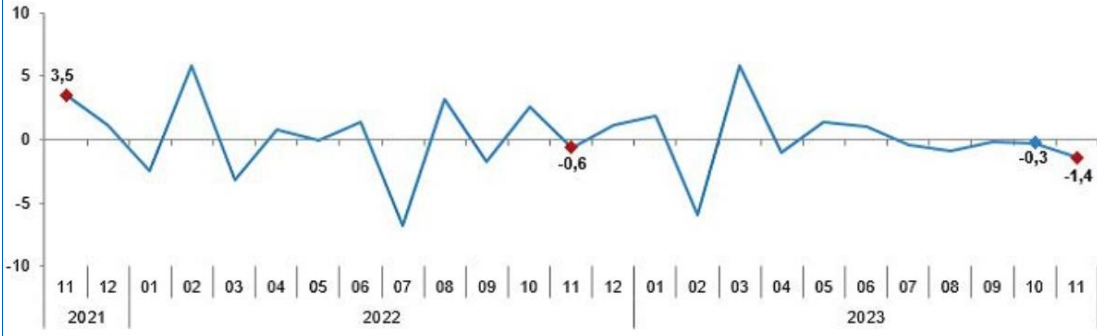
Not: 2023 yılına ilişkin veriler geçici olup ilerleyen dönemde bu veriler ilgili kuruluşlar tarafından revize edilebilmektedir.

Sanayi Üretim Endeksi Kasım Ayında %0,2 Arttı

Ekonominin sanayi kesiminde meydana gelen gelişmelerin kısa dönemde olumlu veya olumsuz etkilerinin ölçülebilmesi için "Sanayi Üretim Endeksi" hesaplanmaktadır. Sanayi Üretim Endeksi 2023 yılı kasım ayında yıllık bazda %0,2 oranında artarken, aylık bazda %1,4 azalmıştır. Kasım ayında madencilik ve taş ocakçılığı sektörü endeksi bir önceki yılın aynı ayına göre %4,5 azalmıştır. İmalat sanayi sektörü endeksi %1,3; elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü endeksi %1,0 azalmıştır.⁸

⁸ TÜİK, Sanayi Üretim Endeksi [2](#)

Sanayi Üretim Endeksi Oranları

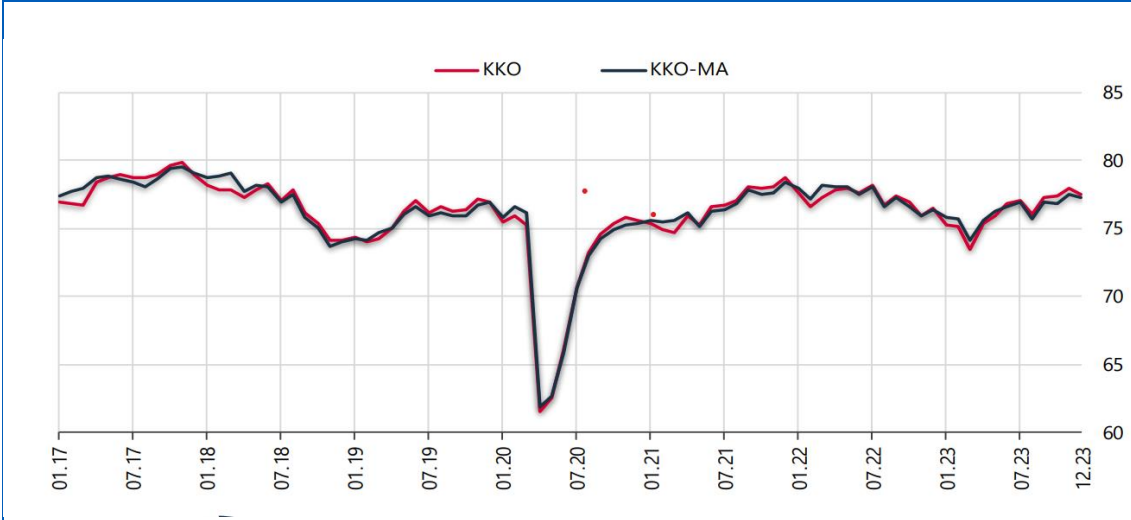

Kaynak:TÜİK

İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı Aralık Ayında %77,3 Oldu

2023 yılı aralık ayında, imalat sanayi genelinde mevsimsel etkilerden arındırılmamış Kapasite Kullanım Oranı (KKO), bir önceki aya göre 0,5 puan azalarak yüzde 77,5 seviyesinde gerçekleşmiştir. Mevsimsel etkilerden arındırılmış Kapasite Kullanım Oranı (KKO-MA) ise, bir önceki aya göre 0,2 puan azalarak yüzde 77,3 olmuştur. Aralık ayında kapasite kullanım oranı yatırım mallarında bir önceki aya göre 1,5 puan azalışla 77,4 olmuştur. Ara mallarda ise 0,2 puan azalarak 76,5'ye ulaşmıştır. Tüketim mallarında 0,6 puan azalışla 74,0'ya çıkarken, dayanıklı tüketim mallarında 1,1 puan azalarak 72,3 olmuştur. Dayanaksız tüketim mallarında ise 0,4 puan azalarak 74,4 seviyesinde gerçekleşmiştir.⁹

KKO ve Mevsimsel Etkilerden Arındırılmış KKO (%)

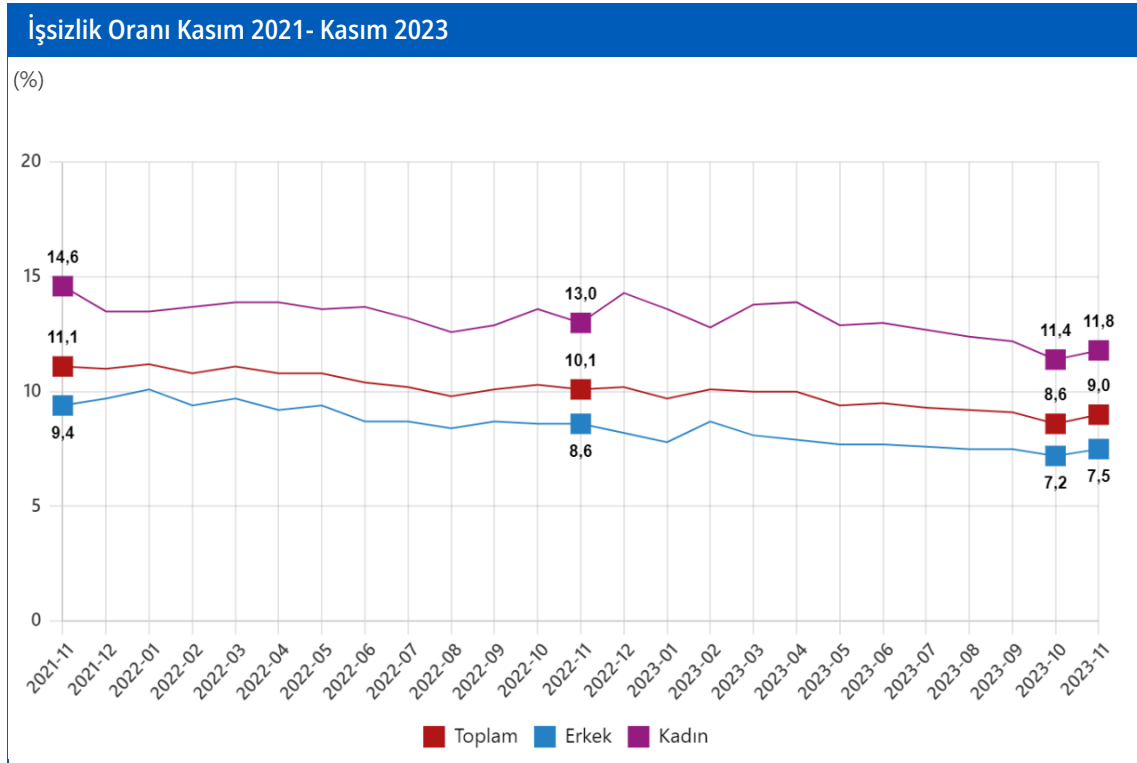
Kaynak:Merkez Bankası

İşsizlik Kasım Ayında %9,0 Olarak Gerçekleşti

Mevsim etkilerinden arındırılmış işsizlik oranı 2023 yılı Kasım ayında bir önceki aya göre 0,4 puan artarak %9,0 seviyesinde gerçekleşmiştir. İstihdam edilenlerin sayısı 2023 yılı Kasım ayında bir önceki aya göre 236 bin kişi azalarak 31 milyon 611 bin kişi, istihdam oranı ise 0,4 puan azalarak %48,2 olmuştur.

⁹ TCMB, İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı [Z](#)

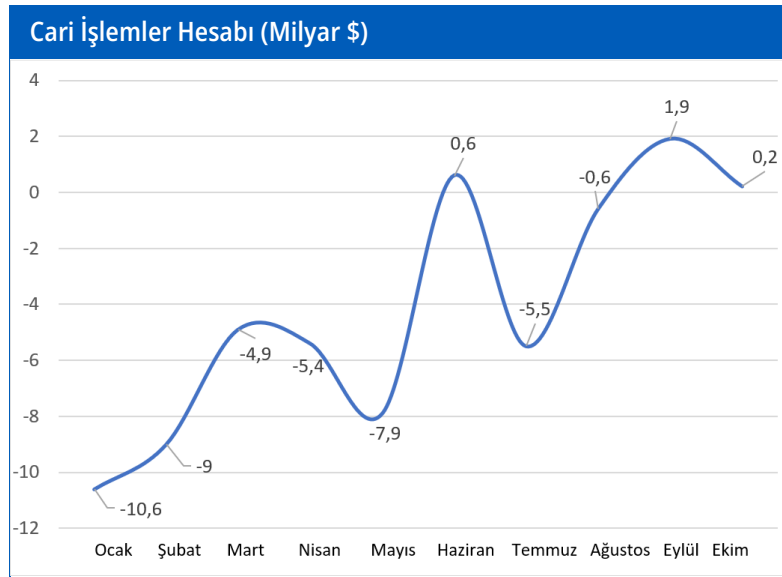
Bu dönemde işgücü bir önceki aya göre 122 bin kişi azalarak 34 milyon 726 bin kişi, işgücüne katılma oranı ise 0,2 puan azalarak %52,9 olarak gerçekleşmiştir¹⁰.

Kaynak:TÜİK

Ekim 2023 Döneminde Cari İşlemler Fazlası 186 Milyon \$ Oldu

Ekim ayında cari işlemler hesabı 186 milyon \$ fazla kaydetmiştir. Altın ve enerji hariç cari işlemler hesabı ise 5,1 milyar \$ fazla vermiştir. Ödemeler dengesi tanımlı dış ticaret açığı 4,9 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Hizmetler dengesi kaynaklı girişler 6,0 milyar \$ seviyesinde gerçekleşmiştir. Söz konusu kalem altında seyahat kaleminden kaynaklanan net gelirler ise 4,7 milyar \$ olmuştur¹¹.

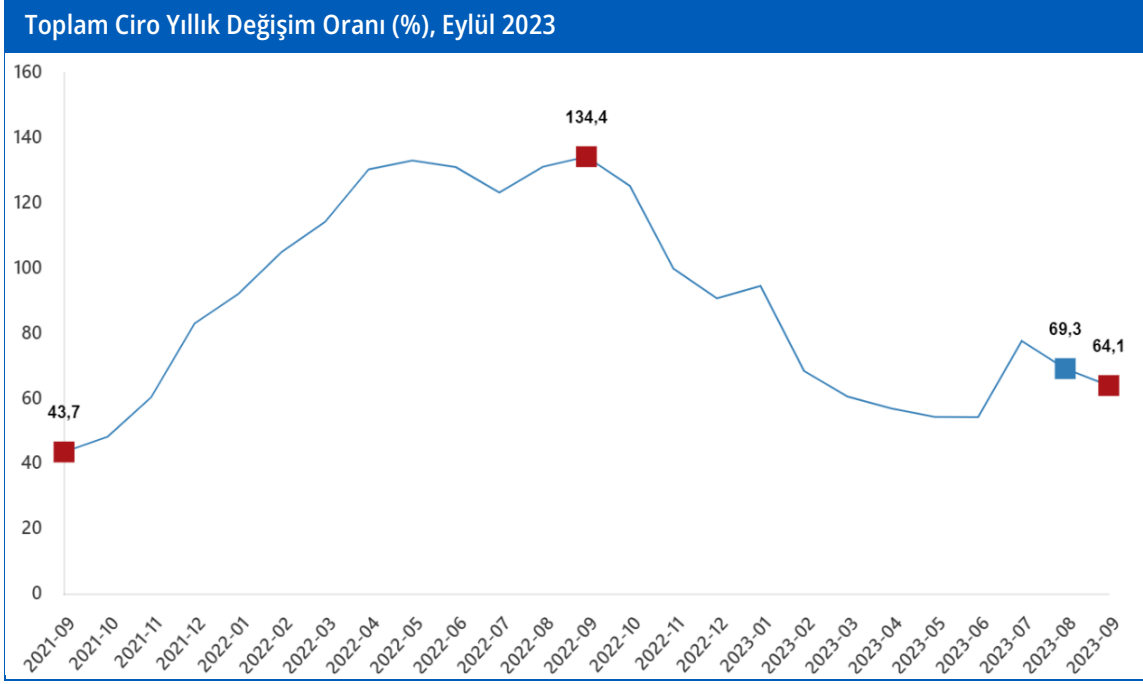
Kaynak:Merkez Bankası

¹⁰ TÜİK, İşgücü İstatistikleri [2](#)

¹¹ TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri [2](#)

Ciro Endeksi Yıllık %64,1 Oranında Arttı

2023 yılı eylül ayında ciro endeksi oranı sanayi, inşaat, ticaret ve hizmet sektörleri toplamında yıllık bazda %64,1 oranında artarken, aylık bazda %1,3 artmıştır. Alt detaylarına bakıldığında ise sanayi endeksi aylık bazda %0,4, inşaat ciro endeksi %3,2, ticaret ciro endeksi %1,0 ve hizmet ciro endeksi %3,6 artmıştır.¹²

Kaynak:TÜİK

Tüketici Fiyat Endeksi Aralık Ayında Yıllık %64,77 Oldu

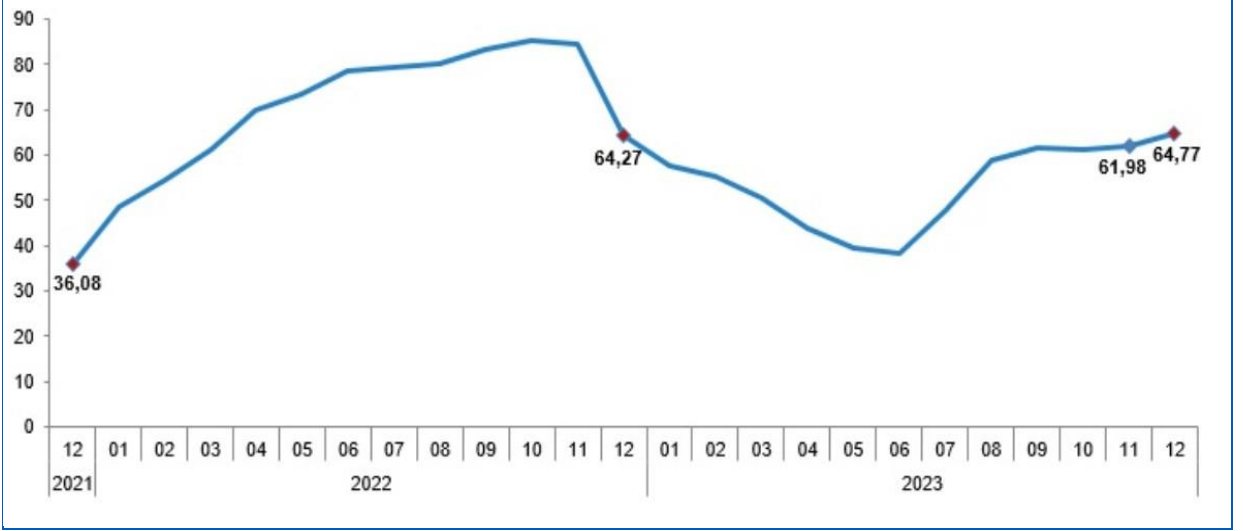
Tüketici fiyat endeksi, 2023 yılı aralık ayında bir önceki aya göre %2,93, bir önceki yılın aralık ayına göre %64,77, bir önceki yılın aynı ayına göre %64,77 ve on iki aylık ortalamalara göre %53,86 olarak gerçekleşmiştir¹³. Aralık ayında bir önceki yılın aynı ayına göre en az artış gösteren ana grup %40,39 ile konut olurken, bir önceki yılın aynı ayına göre artışın en yüksek olduğu ana grup ise %93,24 ile lokanta ve oteller olmuştur. Yurt içi üretici fiyat endeksi ise 2023 yılı aralık ayında bir önceki aya göre %1,14, bir önceki yılın aralık ayına göre %44,22, bir önceki yılın aynı ayına göre %44,22 ve on iki aylık ortalamalara göre %49,93 artış göstermiştir¹⁴. Yıllık azalış gösteren tek alt sektör %29,69 ile elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme olmuştur. Buna karşılık, diğer madencilik ve taş ocaklığı ürünleri %84,96; basım ve kayıt hizmetleri %70,67; içecekler %74,00 ile endekslerin en fazla arttığı alt sektörler olmuştur.

¹² TÜİK, Ciro Endeksleri [2](#)

¹³ TÜİK, Tüketici Fiyat Endeksi [2](#)

¹⁴ TÜİK, Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi [2](#)

Tüketici Fiyat Endeksi Değişim Oranı (%), Aralık 2023

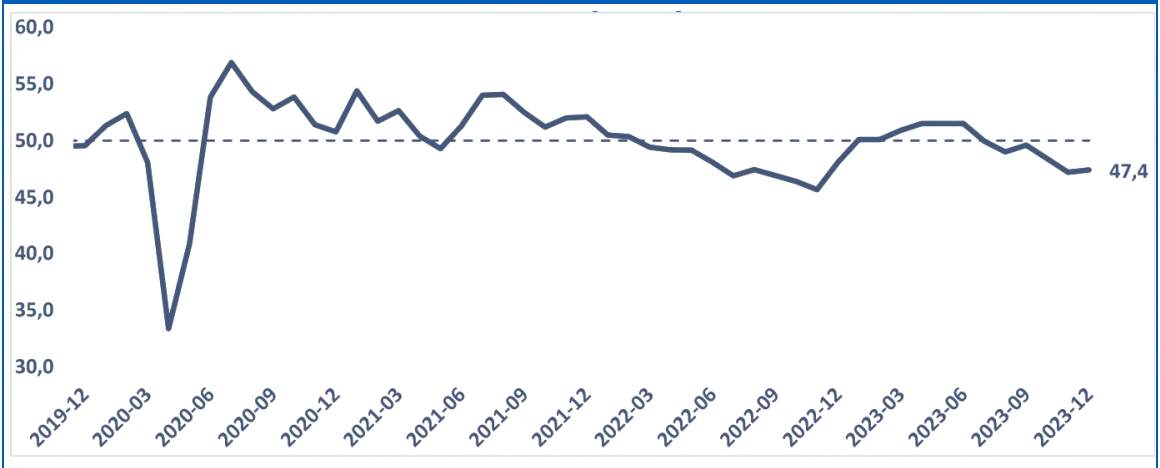

Kaynak:TÜİK

Türkiye'nin PMI Değeri Aralık Ayında 47,4 Olarak Gerçekleşti

Satınalma Yöneticileri Endeksleri (Purchasing Managers' Indices - PMI), ekonomik faaliyet koşullarının ölçümü açısından yakından takip edilen göstergeler arasında yer almaktadır. PMI'lar ekonomik koşullara ilişkin önemli bir öncü göstergedir. PMI'ların 50'den büyük olması önceki aya kıyasla bir artış olduğu anlamını taşırken, 50'den küçük olması ise önceki aya göre düşüş olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda PMI Endeksleri ilgili ekonomi ve sektörün faaliyet koşullarındaki değişimin yönünü göstermektedir. 2023 yılı aralık ayında Türkiye'nin PMI değeri bir önceki aya kıyasla 0,2 puan artış ve bir önceki yılın aralık ayına kıyasla 0,7 puan azalış ile 47,4 düzeyinde gerçekleşmiştir¹⁵

Satın Alma Yöneticileri Endeksi (PMI)

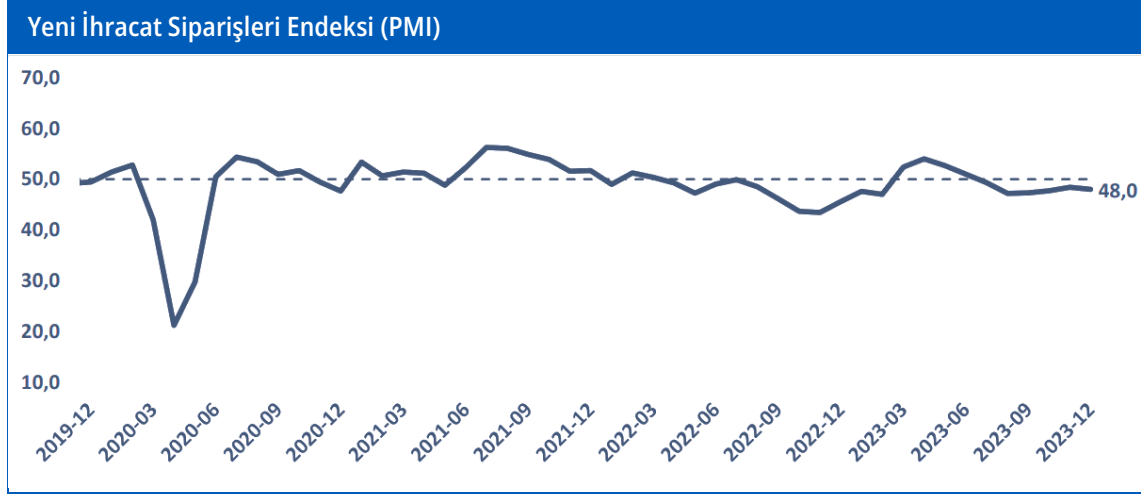

Kaynak:Ticaret Bakanlığı

¹⁵ Ticaret Bakanlığı, Ekonomik Görünüm [2](#)

Aralık Ayında Türkiye'nin Yeni İhracat Siparişleri Endeks Değeri 48,0 Oldu

Satınalma yöneticileri ile yapılan görüşme ve anketlerden elde edilen veriler analiz edilerek hazırlanan "Yeni İhracat Siparişleri Endeksi" mal ve hizmet sektörlerindeki yurt dışı talebi ölçen bir göstergedir. Bu sayede ülke ve sektör bazında ihracat talebinde zaman içinde meydana gelen değişimler takip edilebilmektedir. Endeks değerinin 50'nin altında olması talepteki düşüşü, 50'nin üstünde olması talepteki artışı ifade ederken, 50 değeri bir değişimin olmadığını göstermektedir. Yeni İhracat Siparişleri Endeksi değeri 2023 yılı aralık ayında bir önceki aya kıyasla 0,4 puan azalış ve bir önceki yılın aralık ayına kıyasla 2,4 puan artış ile 48,0 olarak gerçekleşmiştir.

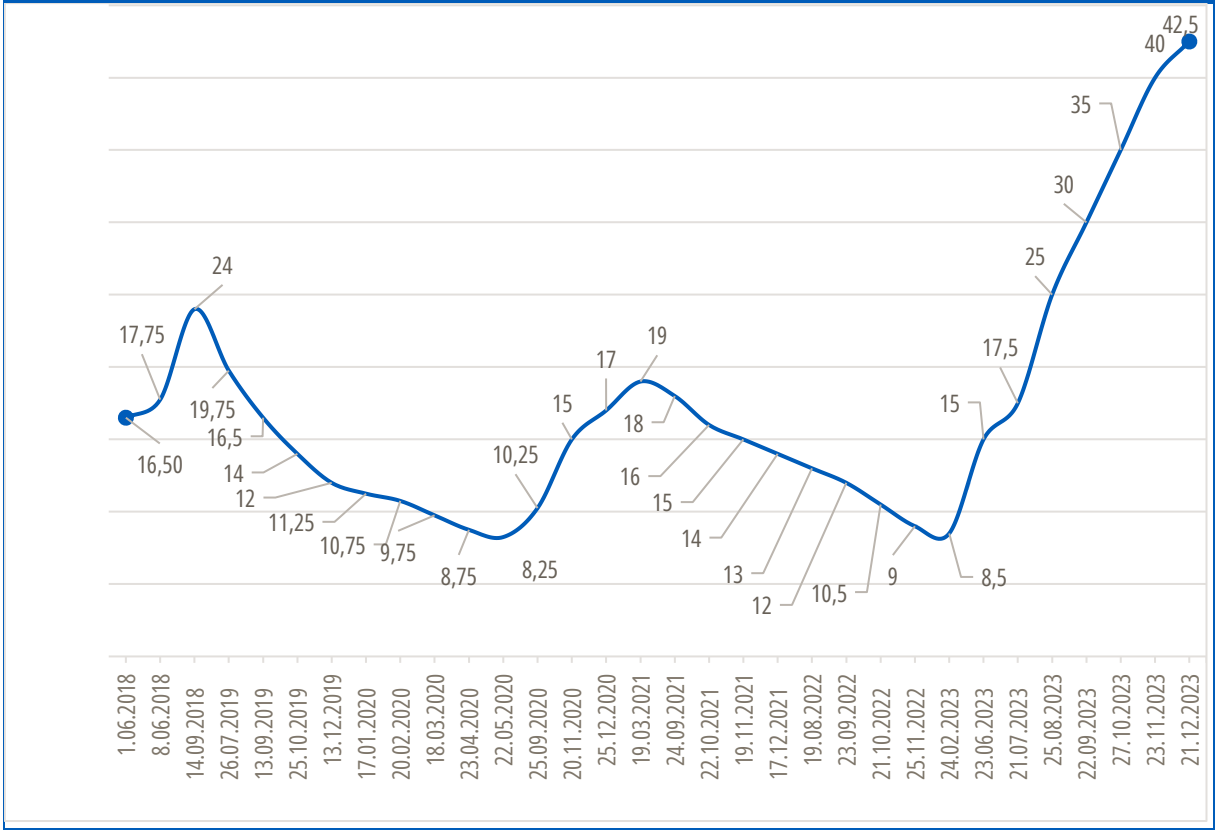
Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Aralık Ayında Politika Faizi %42,5 Olarak Belirlendi.

Para Politikası Kurulu'nun (Kurul) son toplantısında, bir hafta vadeli repo ihale faiz oranının yüzde 40'tan yüzde 42,5'a yükseltilmesine karar verildi. Kurul, dezenflasyon sürecini desteklemek için gerekli parasal sıkılığa yaklaşıldığını belirterek, sıkılaştırma hızını yavaşlattı. Parasal sıkılık adımlarının kısa sürede tamamlanması öngörülürken, fiyat istikrarının kalıcı olması için bu sıkılığın gerektiği sürece devam edeceği vurgulandı. Kurul, faiz kararlarının yanı sıra, sterilizasyon araçlarının çeşitliliğini artırarak mikrosal sıkılaştırmaya devam edeceğini belirtti.¹⁶

¹⁶ Faiz Oranlarına İlişkin Basın Duyurusu [↗](#)

Politika Faiz Oranı (2018-2023)

Kaynak: Merkez Bankası

05 Ocak 2024 Tarihi İtibariyle Ticari Kredi Hacmi 8,97 Trilyon TL'ye Ulaştı

BDDK tarafından 05 Ocak 2024 tarihinde yayınlanan haftalık bankacılık sektörü verilerine göre ticari kredi hacmi 8,97 trilyon TL'ye ulaşmıştır¹⁷.

Krediler			
Sektör / Krediler (05 Ocak 2024 Cuma) (Milyon TL)	TL Cinsinden	Yabancı Para Cinsinden	Toplam
Toplam Krediler	7.862.111	3.799.847	11.661.958
Tüketici Kredileri ve Bireysel Kredi Kartları	2.687.208	2.400	2.689.608
Ticari ve Diğer Krediler	5.174.902	3.797.447	8.972.349
Taksitli Tic. Krd. ve Kurumsal Kredi Kartları	1.372.163	429.246	1.801.409
KOBİ Kredileri	2.722.939	436.439	3.159.379

Kaynak: BDDK

¹⁷ BDDK, Haftalık Bankacılık Sektörü Verileri [2](#)

Türkiye Dış Ticareti

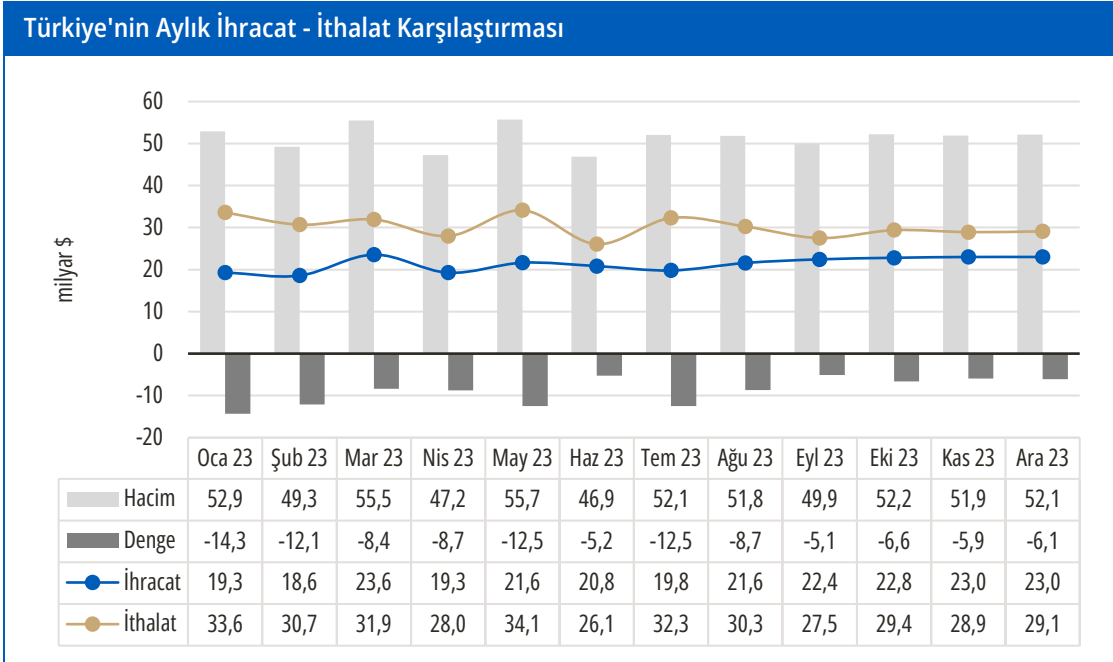
Aralık Ayında İhracat %0,4 Artışla 23 Milyar \$ Oldu

2023 yılının Aralık ayında Türkiye ihracatı %0,4 artışla 23 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde toplam ithalat %10,7 azalışla 29,1 milyar \$'a düşmüştür. Dış ticaret hacmi ise %6,1 azalışla 52,1 milyar \$ olmuştur. İlgili ayda ihracatın ithalatı karşılama oranı %79 olarak gerçekleşmiştir. Ocak-Aralık 2023 döneminde ise Türkiye ihracatı %0,6 artışla 255,8 milyar \$'a ulaşmıştır. İthalat ise %0,5 azalışla 361,8 milyar \$ olmuştur. Bu dönemde dış ticaret hacmi 617,7 milyar \$ olmuştur. İthalatın ihracatı karşılama oranı %70,7 olarak gerçekleşmiştir¹⁸.

Türkiye Dış Ticareti				
	Aralık 2023	Değ. (%)	Ocak-Aralık 2023	Değ. (%)
İhracat (milyar \$)	23,0	0,4	255,8	0,6
İthalat (milyar \$)	29,1	-10,7	361,8	-0,5
Dış Ticaret Hacmi (milyar \$)	52,1	-6,1	617,7	0,0
Dış Ticaret Dengesi (milyar \$)	-6,1	-37,1	-106,0	-3,2
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)	79,0	-	70,7	-

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Son 12 aylık dönemde aylık ortalama ihracat 21,3 milyar \$, ortalama ithalat ise 30,2 milyar \$ olmuştur. Son 1 yılda en yüksek ihracat rakamına 23,6 milyar \$ ile 2023 yılı Mart ayında erişilmiştir. En düşük ihracat ise 18,6 milyar \$ ile 2023 yılı Şubat ayında gerçekleşmiştir. En yüksek aylık ithalat 34,1 milyar \$ ile 2023 yılı Mayıs ayında, en düşük ithalat ise 26,1 milyar \$ ile 2023 yılı Haziran ayında olmuştur.

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

¹⁸ Ticaret Bakanlığı, Dış Ticaret İstatistikleri [2](#)

Aralık Ayında En Fazla İhracat Yapılan Ülke Grubu 8,75 Milyar \$ İle Avrupa Birliği Oldu

Bölgesel bazda ülkemizin en büyük ticaret ortağı konumunda bulunan Avrupa Birliği ile ihracatımız 2023 yılı Aralık ayında geçen yıla göre %0,2 oranında azalarak 8,75 milyar \$ olarak gerçekleşti. Toplam ihracat içindeki payı ise %38 oldu. 2023 yılı Aralık ayında en fazla ihracat gerçekleştirilen ikinci bölge Yakın ve Orta Doğu olup, bu bölgeye gerçekleştirilen ihracat %8,6 oranında artış ve %19,7 pay ile 4,54 milyar \$'a ulaşmıştır. İlgili dönemde Diğer Avrupa (AB Hariç) ülkeleri 3,56 milyar \$ ihracat, %6,8 azalış ve %15,5 pay ile en fazla ihracat gerçekleştirilen 3. ülke grubu olmuştur.

Ülke Grupları İhracat Dağılımı							
Sıra	Ülke Grupları	Aralık 2023			Ocak-Aralık 2023		
		İhracat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)	İhracat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)
1	Avrupa Birliği	8.748	-0,2	38,0	104.329	1,2	40,8
2	Yakın ve Orta Doğu	4.537	8,6	19,7	45.758	1,7	17,9
3	Diğer Avrupa (AB Hariç)	3.564	-6,8	15,5	39.665	8,3	15,5
4	Diğer Asya	1.689	-6,7	7,3	19.369	5,7	7,6
5	Kuzey Afrika	1.476	21,5	6,4	13.638	-3,3	5,3
6	Kuzey Amerika	1.464	-1,7	6,4	16.537	-11,9	6,5
7	Diğer Afrika	794	-10,7	3,5	7.888	-17,0	3,1
8	Orta Amerika ve Karayipler	325	66,4	1,4	2.797	1,0	1,1
9	Güney Amerika	239	3,2	1,0	2.542	-24,2	1,0
10	Avustralya ve Yeni Zelanda	111	3,3	0,5	1.078	-1,0	0,4
	Diğerleri	53	-73,7	0,2	2.208	39,7	0,9
	Toplam	22.999	0,4	100,0	255.809	0,6	100,0

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Avrupa Birliği (AB): Fransa, Hollanda, Almanya, İtalya, İrlanda, Danimarka, Yunanistan, Portekiz, İspanya, Belçika, Lüksemburg, İsveç, Finlandiya, Avusturya, Malta, Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Çekya, Slovakya, Macaristan, Romanya, Bulgaristan, Slovenya, Hırvatistan

Diğer Avrupa (AB hariç): Birleşik Krallık, İzlanda, Norveç, Lihtenştayn, İsviçre, Faroe Adaları, Andorra, Cebelitarık, Vatikan, San Marino, Arnavutluk, Ukrayna, Belarus, Moldova, Rusya Federasyonu, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya, Karadağ, Sırbistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

Kuzey Afrika: Ceuta, Melilla, Fas, Cezayir, Tunus, Libya, Mısır, Batı Sahra

Diğer Afrika: Sudan, Güney Sudan, Moritanya, Mali, Burkina Faso, Nijer, Çad, Cabo Verde, Senegal, Gambia, Gine-Bissau, Gine, Sierra Leone, Liberya, Kotdivuar, Gana, Togo, Benin, Nijerya, Kamerun, Orta Afrika Cumhuriyeti, Ekvator Ginesi, Sao Tome ve Prinsipe, Gabon, Kongo, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Ruanda, Burundi, Saint Helena, Angola, Etiyopya, Eritre, Cibuti, Somali, Kenya, Uganda, Tanzanya, Seyşeller, Britanya Hint Okyanus Toprakları, Mozambik, Madagaskar, Mauritius, Komorlar, Zambiya, Zimbabve, Malavi, Güney Afrika Cumhuriyeti, Namibya, Botswana, Esvatini, Lesotho

Kuzey Amerika: Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Grönland, Saint Pierre ve Miquelon

Orta Amerika ve Karayipler: Meksika, Bermuda, Guatemala, Belize, Honduras, El Salvador, Nikaragua, Kosta Rika, Panama, Anguilla, Küba, Saint Kitts ve Nevis, Haiti, Bahamalar, Turks ve Caicos Adaları, Dominik Cumhuriyeti, Amerika Birleşik Devletleri Virjin Adaları, Antigua ve Barbuda, Dominika, Cayman Adaları, Jamaika, Saint Lucia, Saint Barthelemy, Saint Vincent ve Grenadinler, Britanya Virjin Adaları, Barbados, Montserrat, Trinidad ve Tobago, Grenada, Aruba, Curaçao, Bonaire, Sint Eustatius ve Saba, Sint Maarten (Hollanda kısmı)

Güney Amerika: Kolombiya, Venezuela, Guyana, Surinam, Ekvator, Peru, Brezilya, Şili, Bolivya, Paraguay, Uruguay, Arjantin, Falkland Adaları (Malvinas)

Yakın ve Orta Doğu: Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan, Lübnan, Suriye, Irak, İran, İsrail, Filistin, Ürdün, Suudi Arabistan, Kuveyt, Bahreyn, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Umman, Yemen

Diğer Asya: Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan, Kırgızistan, Doğu Timor, Afganistan, Pakistan, Hindistan, Bangladeş, Maldivler, Sri Lanka, Nepal, Butan, Myanmar, Tayland, Laos, Vietnam, Kamboçya, Endonezya, Malezya, Brunei, Singapur, Filipinler, Moğolistan, Çin, Kuzey Kore, Güney Kore, Japonya, Tayvan, Hong Kong, Makao

Aralık Ayında En Fazla İthalat Yapılan Ülke Grubu 9,29 Milyar \$ İle Avrupa Birliği

2023 yılının Aralık ayında Türkiye'nin toplamda en fazla ithalat gerçekleştirdiği ülke grubu Avrupa Birliği ülkeleri olmuştur. Avrupa Birliği ülke grubu ile ihalat Aralık ayında geçen yıla göre %2 oranında artarak 9,29 milyar \$ olarak gerçekleşti. Toplam ithalat içindeki payı ise %31,9 oldu. 2023 yılı Aralık ayında en fazla ithalat gerçekleştirilen ikinci bölge Diğer Avrupa (AB Hariç) olup, bu bölgeye gerçekleştirilen ithalat %22,9 oranında azalış ve %21,9 pay ile 6,37 milyar \$'a ulaşmıştır. İlgili dönemde Diğer Asya ülkeleri 6,36 milyar \$ ithalat, %14,2 azalış ve %21,9 pay ile en fazla ithalat gerçekleştirilen 3. ülke grubu olmuştur.

Ülke Grupları İthalat Dağılımı							
Sıra	Ülke Grupları	Aralık 2023			Ocak-Aralık 2023		
		İthalat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)	İthalat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)
1	Avrupa Birliği	9.290	2,0	31,9	105.956	13,6	29,3
2	Diğer Avrupa (AB Hariç)	6.368	-22,9	21,9	78.373	-10,4	21,7
3	Diğer Asya	6.362	-14,2	21,9	90.712	3,2	25,1
4	Yakın ve Orta Doğu	1.990	15,1	6,8	25.130	17,7	6,9
5	Kuzey Amerika	1.427	14,3	4,9	17.087	3,3	4,7
6	Güney Amerika	629	13,0	2,2	7.160	-27,8	2,0
7	Kuzey Afrika	627	8,1	2,2	7.279	19,3	2,0
8	Diğer Afrika	276	4,3	0,9	3.076	-9,8	0,9
9	Orta Amerika ve Karayipler	150	24,0	0,5	1.496	5,3	0,4
10	Avustralya ve Yeni Zelanda	32	-78,7	0,1	1.218	-27,9	0,3
	Diğerleri	1.961	-38,3	6,7	24.360	-29,5	6,7
	Toplam	29.111	-10,7	100,0	361.847	-0,5	100,0

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Avrupa Birliği (AB): Fransa, Hollanda, Almanya, İtalya, İrlanda, Danimarka, Yunanistan, Portekiz, İspanya, Belçika, Lüksemburg, İsveç, Finlandiya, Avusturya, Malta, Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Çekya, Slovakya, Macaristan, Romanya, Bulgaristan, Slovenya, Hırvatistan

Diğer Avrupa (AB hariç): Birleşik Krallık, İzlanda, Norveç, Lihtenştayn, İsviçre, Faroe Adaları, Andorra, Cebelitarık, Vatikan, San Marino, Arnavutluk, Ukrayna, Belarus, Moldova, Rusya Federasyonu, Bosna Hersek, Kosova, Kuzey Makedonya, Karadağ, Sırbistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

Kuzey Afrika: Ceuta, Melilla, Fas, Cezayir, Tunus, Libya, Mısır, Batı Sahra

Diğer Afrika: Sudan, Güney Sudan, Moritanya, Mali, Burkina Faso, Nijer, Çad, Cabo Verde, Senegal, Gambia, Gine-Bissau, Gine, Sierra Leone, Liberya, Kotdivuar, Gana, Togo, Benin, Nijerya, Kamerun, Orta Afrika Cumhuriyeti, Ekvator Ginesi, Sao Tome ve Prinsipe, Gabon, Kongo, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Ruanda, Burundi, Saint Helena, Angola, Etiyopya, Eritre, Cibuti, Somali, Kenya, Uganda, Tanzanya, Seyşeller, Britanya Hint Okyanus Toprakları, Mozambik, Madagaskar, Mauritius, Komorlar, Zambiya, Zimbabve, Malavi, Güney Afrika Cumhuriyeti, Namibya, Botswana, Esvatini, Lesotho

Kuzey Amerika: Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Grönland, Saint Pierre ve Miquelon

Orta Amerika ve Karayipler: Meksika, Bermuda, Guatemala, Belize, Honduras, El Salvador, Nikaragua, Kosta Rika, Panama, Anguilla, Küba, Saint Kitts ve Nevis, Haiti, Bahamalar, Turks ve Caicos Adaları, Dominik Cumhuriyeti, Amerika Birleşik Devletleri Virjin Adaları, Antigua ve Barbuda, Dominika, Cayman Adaları, Jamaika, Saint Lucia, Saint Barthelemy, Saint Vincent ve Grenadinler, Britanya Virjin Adaları, Barbados, Montserrat, Trinidad ve Tobago, Grenada, Aruba, Curaçao, Bonaire, Sint Eustatius ve Saba, Sint Maarten (Hollanda kısmı)

Güney Amerika: Kolombiya, Venezuela, Guyana, Surinam, Ekvator, Peru, Brezilya, Şili, Boliviya, Paraguay, Uruguay, Arjantin, Falkland Adaları (Malvinas)

Yakın ve Orta Doğu: Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan, Lübnan, Suriye, Irak, İran, İsrail, Filistin, Ürdün, Suudi Arabistan, Kuveyt, Bahreyn, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Umman, Yemen

Diğer Asya: Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan, Kırgızistan, Doğu Timor, Afganistan, Pakistan, Hindistan, Bangladeş, Maldivler, Sri Lanka, Nepal, Butan, Myanmar, Tayland, Laos, Vietnam, Kamboçya, Endonezya, Malezya, Brunei, Singapur, Filipinler, Moğolistan, Çin, Kuzey Kore, Güney Kore, Japonya, Tayvan, Hong Kong, Makao

2023 Yılı Aralık Ayında En Fazla İhracat Yapılan Ülke 1,68 Milyar \$ İle Almanya

2023 yılı Aralık ayında en çok ihracat yapılan ülke geçen yılın aynı dönemine göre %7,1 azalış ve 1,68 milyar \$ ile Almanya olmuştur. Toplam ihracat içindeki payı ise %7,3 olarak gerçekleşmiştir. Aralık ayında en fazla ihracat gerçekleştirilen ikinci ülke ise ABD olmuştur. İlgili ülkeye ihracat geçen yılın aynı dönemine göre %4,7 oranında azalarak 1,31 milyar \$ olarak gerçekleşmiş ve toplam ihracat içinde %5,7 oranında bir payı oluşturmuştur. En fazla ihracat gerçekleştirilen üçüncü ülke ise Irak olmuştur. Bu ülkeye ihracat %9,1 artarak 1,25 milyar \$ seviyesine çıkmıştır. Toplam ihracat içindeki payı ise %5,5 oranındadır.

En Fazla İhracat Yapılan 20 Ülke							
Sıra	Ülke	Aralık 2023			Ocak-Aralık 2023		
		İhracat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)	İhracat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)
1	Almanya	1.679	-7,1	7,3	21.094	-0,2	8,2
2	ABD	1.314	-4,7	5,7	14.834	-12,2	5,8
3	Irak	1.254	9,1	5,5	12.789	-7,0	5,0
4	İngiltere	1.164	9,3	5,1	12.428	-4,4	4,9
5	İtalya	1.020	-1,9	4,4	12.379	-0,1	4,8
6	Fransa	940	-10,3	4,1	10.285	7,9	4,0
7	Rusya Federasyonu	885	-32,6	3,8	10.926	16,9	4,3
8	Hollanda	812	39,3	3,5	7.868	-2,0	3,1
9	BAE	794	48,3	3,5	8.583	63,4	3,4
10	İspanya	736	-3,3	3,2	9.806	1,6	3,8
11	Romanya	578	-7,6	2,5	6.960	0,2	2,7
12	Polonya	475	6,3	2,1	5.958	10,0	2,3
13	İsrail	431	-29,5	1,9	5.426	-22,8	2,1
14	Azerbaycan	430	68,7	1,9	2.882	15,1	1,1
15	Cezayir	401	102,4	1,7	2.758	33,4	1,1
16	Mısır	390	-7,4	1,7	3.340	-26,7	1,3
17	Yunanistan	364	56,8	1,6	4.171	26,3	1,6
18	İran	347	20,7	1,5	3.339	8,8	1,3
19	Belçika	340	-8,8	1,5	4.359	-8,8	1,7
20	Suudi Arabistan	329	47,3	1,4	2.621	150,4	1,0
	Liste Toplamı	14.683	2,3	63,8	162.804	1,9	63,6
	Diğer	8.315	-2,7	36,2	93.005	-1,6	36,4
	Toplam	22.999	0,4	100	255.809	0,6	100

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

2023 Yılı Aralık Ayında En Fazla İthalat Yapılan Ülke 4,22 Milyar \$ İle Rusya

2023 yılı Aralık ayında en çok ithalat yapılan ülke geçen yılın aynı dönemine göre %7,2 azalış ve 4,22 milyar \$ ile Rusya olmuştur. Toplam ithalat içindeki payı ise %14,5 olarak gerçekleşmiştir. Aralık ayında en fazla ithalat gerçekleştirilen ikinci ülke ise Çin olmuştur. İlgili ülkeye ihracat geçen yılın aynı dönemine göre %10,3 oranında azalarak 3,27 milyar \$ olarak gerçekleşmiş ve toplam ithalat içinde %11,2 oranında bir payı oluşturmuştur. En fazla ithalat gerçekleştirilen üçüncü ülke ise Almanya olmuştur. Bu ülkeye ithalat %1,9 artarak 2,51 milyar \$ seviyesine çıkmıştır. Toplam ithalat içindeki payı ise %8,6 oranındadır.

En Fazla İthalat Yapılan 20 Ülke							
Sıra	Ülke	Aralık 2023			Ocak-Aralık 2023		
		İthalat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)	İthalat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)
1	Rusya Federasyonu	4.216	-7,2	14,5	45.611	-22,5	12,6
2	Çin	3.269	-10,3	11,2	44.980	8,8	12,4
3	Almanya	2.515	1,9	8,6	28.685	19,4	7,9
4	İtalya	1.472	4,5	5,1	14.996	6,5	4,1
5	ABD	1.333	12,6	4,6	15.781	3,6	4,4
6	İsviçre	1.119	-54,5	3,8	19.935	30,0	5,5
7	Fransa	991	11,1	3,4	11.485	21,8	3,2
8	İspanya	762	3,6	2,6	9.484	35,4	2,6
9	BAE	700	77,7	2,4	11.587	159,2	3,2
10	Güney Kore	653	-6,2	2,2	9.479	5,3	2,6
11	İngiltere	563	-2,3	1,9	6.523	10,5	1,8
12	Hindistan	474	-25,0	1,6	7.931	-25,9	2,2
13	Polonya	426	-3,0	1,5	5.074	18,2	1,4
14	İran	414	57,8	1,4	2.444	-27,1	0,7
15	Japonya	411	-21,8	1,4	5.467	17,8	1,5
16	Hollanda	391	9,3	1,3	4.422	-1,7	1,2
17	Çekya	366	20,6	1,3	3.825	32,1	1,1
18	Belçika	343	3,2	1,2	4.302	-2,7	1,2
19	Mısır	305	7,4	1	3.646	42,9	1
20	Romanya	299	5,0	1	3.686	10,5	1
	Liste Toplamı	21.020	-6,3	72,2	259.342	5,7	71,7
	Diğer	8.091	-20,6	27,8	102.505	-13,4	28,3
	Toplam	29.111	-10,7	100	361.847	-0,5	100

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Aralık Ayında En Fazla İhracat Gerçekleştirilen Sektör 'Otomotiv Endüstrisi'

2023 yılı Aralık ayında sektör bazında 'otomotiv endüstrisi' 3,18 milyar \$ ihracat ve %16,1 pay ile en fazla ihracat gerçekleştirilen sektör olmuştur. 'Kimyevi maddeler ve mamulleri' sektörü 2,71 milyar \$ ihracat ve %13,8 payla ikinci sırada yer almıştır. 'Hazırgiyim ve konfeksiyon' sektörü ise 1,45 milyar \$ ihracat ve %7,4 payla Aralık ayında en fazla ihracat gerçekleştiren üçüncü sektör olmuştur. 2023 yılında Türkiye ihracatının kilogram birim fiyatı 1,57 \$ olarak gerçekleşmiştir¹⁹.

Türkiye İhracatının Sektörel Dağılımı

Sıra	Sektör	Aralık 2023					Ocak-Aralık 2023				
		İhracat (milyar \$)	Değ. (%)	Pay (%)	Birim Fiyat (\$ / kg)	Birim Fiyat Değişim (%)	İhracat (milyar \$)	Değ. (%)	Pay (%)	Birim Fiyat (\$ / kg)	Birim Fiyat Değişim (%)
1	Otomotiv Endüstrisi	3,18	1,11	16,11	8,21	5,23	35,00	13,01	15,79	7,91	12,61
2	Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	2,71	0,38	13,75	0,92	-16,10	30,57	-8,74	13,79	0,98	-15,84
3	Hazırgiyim ve Konfeksiyon	1,45	-14,63	7,38	15,17	-2,85	19,25	-9,15	8,68	15,13	7,09
4	Elektrik ve Elektronik	1,44	-2,10	7,31	5,38	-0,81	16,23	7,00	7,32	5,10	5,99
5	Çelik	1,36	2,08	6,87	0,90	-16,31	14,88	-29,24	6,71	1,02	-4,62
6	Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohum ve Mamul.	1,14	1,67	5,79	0,79	-29,18	12,38	8,01	5,58	0,84	-20,57
7	Makine ve Aksamları	0,99	-3,15	5,03	7,37	9,30	11,34	9,42	5,11	7,20	19,98
8	Demir ve Demir Dışı Metaller	0,96	-12,81	4,84	4,40	-1,54	12,48	-13,24	5,63	4,50	-3,11
9	Tekstil ve Hammaddeleri	0,76	-4,10	3,88	3,73	-15,80	9,56	-7,65	4,31	4,10	-9,24
10	Savunma ve Havacılık Sanayii	0,72	11,07	3,65	76,81	7,68	5,55	27,06	2,50	64,88	13,68
11	Mücevher	0,69	26,78	3,52	811,85	38,71	7,64	30,46	3,45	654,25	10,09
12	Mobilya, Kağıt ve Orman Ürünleri	0,68	-10,49	3,43	1,29	-4,32	7,98	-5,35	3,60	1,39	1,18
13	İklimlendirme Sanayii	0,60	2,02	3,03	6,09	-3,10	7,17	7,39	3,23	6,05	13,10
14	Madencilik Ürünleri	0,51	-1,34	2,58	0,20	10,70	5,75	-10,95	2,59	0,20	7,75
15	Yaş Meyve ve Sebze	0,49	17,70	2,48	0,69	5,69	3,49	18,31	1,58	0,75	25,84
16	Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	0,35	-19,72	1,79	0,16	-1,17	4,60	-15,52	2,08	0,17	12,50
17	Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	0,31	-12,92	1,55	2,86	0,78	3,49	-14,19	1,57	2,92	6,61
18	Halı	0,26	-1,91	1,30	3,13	-3,12	2,75	-0,03	1,24	3,15	-3,16
19	Meyve Sebze Mamulleri	0,25	4,46	1,26	1,38	-0,68	2,42	-4,28	1,09	1,23	11,01
20	Fındık ve Mamulleri	0,24	18,30	1,22	7,48	27,75	1,87	6,86	0,84	6,57	17,65
21	Gemi, Yat ve Hizmetleri	0,22	17,93	1,13	8,22	-34,55	1,94	33,58	0,88	10,01	14,14
22	Kuru Meyve ve Mamulleri	0,17	16,59	0,86	4,15	27,08	1,61	2,66	0,73	3,33	5,82
23	Deri ve Deri Mamulleri	0,12	-36,26	0,59	10,88	-10,75	1,86	-9,50	0,84	11,35	11,60
24	Tütün	0,07	-14,98	0,34	6,90	2,62	0,92	11,28	0,42	7,67	17,12
25	Zeytin ve Zeytinyağı	0,05	-47,69	0,27	4,31	30,51	0,87	75,93	0,39	3,73	52,55
26	Süs Bitkileri ve Mamulleri	0,01	-8,47	0,06	1,41	-14,89	0,14	-1,48	0,06	2,05	12,59
	Toplam (TİM Verileri)	19,72	-1,73	100,00	1,43	-4,19	221,73	-2,05	100,00	1,57	8,41
	İhracatçı Birlikleri Kaydından Muaf İhracat ile Antrepo ve Serbest Bölgeler Farkı	3,28	15,82	14,25	-	-	34,08	22,55	13,32	-	-
	Genel İhracat Toplamı	23,00	0,44	100,00	-	-	255,81	0,64	100,00	-	-

Kaynak: TİM

¹⁹ TİM, İhracat Rakamları

Fasıl Bazında En Fazla İhracat Yapılan Ürün Grubu 'Motorlu Kara Taşıtları, Traktörler, Bisikletler, Motosikletler ve Diğer Kara Taşıtları, Bunların Aksam, Parça, Aksesuarı'

Aralık ayında fasıl bazında en fazla ihracat yapılan ürün gruplarında ilk sırada 3 milyar \$ ile 'motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı' yer almaktadır. Geçen yıla göre bu ürün grubundaki ihracat %2,6 artmıştır. Bu ürün grubunu 'kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları' ürün grubundaki ihracat %3,9 azalış ve 2,2 milyar \$ ile takip etmektedir. 'Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar' ürün grubundaki ihracat ise bir önceki yıla göre %10,5 artışla 1,5 milyar \$ olarak gerçekleşerek bu dönemde en fazla ihracat gerçekleştirilen 3. ürün grubu olmuştur.

En Fazla İhracat Yapılan 20 Fasıl						
Sıra	Fasıl Kodu	Fasıl Açıklaması	Aralık 2023		Ocak-Aralık 2023	
			İhracat (milyon \$)	Değişim (%)	İhracat (milyon \$)	Değişim (%)
1	87	Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	2.995	2,6	30.841	15,1
2	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	2.170	-3,9	25.228	11,3
3	27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	1.532	10,5	16.382	-0,2
4	85	Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	1.413	0,0	15.351	12,0
5	71	Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	1.238	45,2	13.650	33,7
6	73	Demir veya çelikten eşya	912	1,9	10.064	-4,5
7	39	Plastikler ve mamulleri	845	-8,1	10.592	-8,5
8	72	Demir ve çelik	840	5,7	8.869	-39,5
9	61	Örme giyim eşyası ve aksesuarı	815	-8,2	10.285	-6,6
10	8	Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	691	11,0	5.370	8,6
11	62	Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	606	-13,9	8.041	-4,9
12	94	Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	453	-0,9	5.150	-2,1
13	76	Alüminyum ve alüminyumdan eşya	392	-14,2	5.319	-20,7
14	88	Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar	366	48,0	2.757	38,7
15	20	Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	324	3,4	3.120	1,3
16	7	Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	309	30,5	2.462	16,8
17	89	Gemiler ve suda yüzen taşıt ve araçlar	305	43,8	2.229	24,2
18	40	Kauçuk ve kauçuktan eşya	270	-5,4	3.819	3,0
19	57	Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	262	-2,5	2.815	-0,1
20	25	Tuz, күкүрт, topraklar ve taşlar, alçıklar, kireçler ve çimento	261	-14,3	3.222	-15,5
		Liste Toplamı	16.999	3,4	185.567	1,8
		Diğer	5.999	-7,2	70.242	-2,3
		Toplam	22.999	0,4	255.809	0,6

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, TÜİK

Fasıl Bazında En Fazla İthalat Yapılan Ürün Grubu 'Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar ve Bunların Damıtılmasından Elde Edilen Ürünler, Bitümenli Maddeler, Mineral Mumlar'

Aralık ayında fasıl bazında en fazla ithalat yapılan ürün gruplarında ilk sırada 6,7 milyar \$ ile 'mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar' yer almaktadır. Geçen yıla göre bu ürün grubundaki ithalat %18,3 azalmıştır. Bu ürün grubunu 'kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları' ürün grubundaki ithalat %5,8 azalış ve 3,4 milyar \$ ile takip etmektedir. 'Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı' ürün grubundaki ithalat ise bir önceki yıla göre %45,3 azalışla 3,1 milyar \$ olarak gerçekleşerek bu dönemde en fazla ithalat gerçekleştirilen 3. ürün grubu olmuştur.

En Fazla İthalat Yapılan 20 Fasıl						
Sıra	Fasıl Kodu	Fasıl Açıklaması	Aralık 2023		Ocak-Aralık 2023	
			İthalat (milyon \$)	Değişim (%)	İthalat (milyon \$)	Değişim (%)
1	27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	6.686	-18,3	69.148	-28,4
2	84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	3.449	-5,8	40.947	18,4
3	87	Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	3.149	45,3	32.260	82,5
4	85	Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	2.121	-7,2	27.824	29,2
5	71	Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	1.987	-34,7	34.010	45,0
6	72	Demir ve çelik	1.614	-5,0	24.161	-14,8
7	39	Plastikler ve mamulleri	1.073	-15,9	16.216	-14,5
8	29	Organik kimyasal ürünler	653	-26,0	9.180	-17,4
9	90	Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	580	3,4	6.451	23,0
10	88	Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar	548	97,0	4.222	25,8
11	30	Eczacılık ürünleri	452	13,6	4.986	9,4
12	76	Alüminyum ve alüminyumdan eşya	370	-18,5	6.293	-18,1
13	73	Demir veya çelikten eşya	339	-7,4	3.995	8,3
14	38	Muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, haşarat öldürücüler, vb.)	314	-10,5	3.623	3,0
15	74	Bakır ve bakırdan eşya	312	-32,0	5.652	2,6
16	10	Hububat	292	-46,1	5.078	-5,4
17	40	Kauçuk ve kauçuktan eşya	267	-14,7	3.866	-6,4
18	15	Hayvansal, bitkisel veya mikrobiyal katı ve sıvı yağlar, hazır yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	264	-4,5	3.216	-21,7
19	23	Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	228	28,7	2.662	7,8
20	48	Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	215	-29,4	3.070	-24,3
		Liste Toplamı	24.914	-10,0	306.860	0,3
		Diğer	4.197	-15,0	54.988	-4,8
		Toplam	29.111	-10,7	361.847	-0,5

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, TÜİK

'Yüksek Teknolojili' Ürünlerin İhracatı Aralık Ayında %8,2 Azaldı

Türkiye ihracatı teknoloji yoğunluğuna göre incelendiğinde, Aralık ayında 'yüksek teknolojili ürünler' ihracatı bir önceki yılın aynı dönemine göre %8,2 azalışla ve %3,3 payla 705 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. 'Orta yüksek teknolojili ürünler' ihracatı ise %38,3 pay ile 8,19 milyar \$'a ulaşmıştır. 'Orta düşük teknolojili ürünler' ihracatı geçen yıla kıyasla %8,1 artışla ve %29 payla 6,19 milyar \$ olmuştur. 'Düşük teknolojili ürünler' ihracatı bu dönemde %7,4 azalış ve %29,4 pay ile 6,29 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin Teknoloji Yoğunluğuna Göre İmalat Sanayi Ürün İhracatı

Sınıflama Kodu	İmalat Sanayi Teknoloji Sınıfı Açıklaması	Aralık 2023			Ocak-Aralık 2023		
		İhracat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)	İhracat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)
1	Yüksek Teknolojili Ürünler	705	-8,2	3,3	7.356	14,4	3,1
2	Orta Yüksek Teknolojili Ürünler	8.187	0,0	38,3	89.885	9,3	37,3
3	Orta Düşük Teknolojili Ürünler	6.192	8,1	29,0	69.340	-6,4	28,8
4	Düşük Teknolojili Ürünler	6.289	-7,4	29,4	74.462	-4,1	30,9
	Toplam	21.373	-0,5	100,0	241.043	0,3	100,0

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Teknoloji Yoğunluğuna Göre Ürün Grupları Sınıflaması Eurostat tarafından NACE Rev.2 sınıflaması baz alınarak hazırlanmış, ISIC Rev.4 sınıflamasına uyarlanmıştır. Sınıflama aşağıdaki detayları içermektedir.

Yüksek Teknoloji: Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ait malzemelerin imalatı (21), Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı (26), Hava ve uzay araçları ve ilgili makinelerin imalatı (30.3)

Orta Yüksek Teknoloji: Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı (20), Silah ve mühimmat (cephane) imalatı (25.4), Elektrikli teçhizat imalatı (27), Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı (28), Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı (29), Diğer ulaşım araçlarının imalatı (30) (Hava ve uzay araçları ve ilgili makinelerin imalatı ve gemi ve tekne yapımı hariç), Tıbbi ve dişçiliğe ait araç ve gereçlerin imalatı (32.5)

Orta Düşük Teknoloji: Kayıtlı medyanın çoğaltılması (18.2), Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı (19), Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı (22), Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (23), Ana metal sanayii (24), Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı (25) (Silah ve mühimmat (cephane) imalatı hariç), Gemi ve tekne yapımı (30.1),

Düşük Teknoloji: Gıda ürünlerinin imalatı (10), İçeceklerin imalatı (11), Tütün ürünleri imalatı (12), Tekstil ürünlerinin imalatı (13), Giyim eşyalarının imalatı (14), Deri ve ilgili ürünlerin imalatı (15), Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı (16), Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı (17), Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması (18) (Kayıtlı medyanın çoğaltılması hariç), Mobilya imalatı (31), Diğer imalatlar (32) (Tıbbi ve dişçiliğe ait araç ve gereçlerin imalatı hariç)

Yüksek Teknolojili Ürünlerin İthalatı Aralık Ayında %8,7 Arttı

Türkiye ithalatı teknoloji yoğunluğuna göre incelendiğinde, Aralık ayında 'yüksek teknolojili ürünler' ithalatı bir önceki yılın aynı dönemine göre %8,7 artışla ve %12,4 payla 2,81 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. 'Orta yüksek teknolojili ürünler' ithalatı ise %0,6 azalışla ve %45,5 payla 10,3 milyar \$'a ulaşmıştır. 'Orta düşük teknolojili ürünler' ithalatı geçen yıla kıyasla %23,4 azalışla ve %30,8 payla 6,97 milyar \$ olmuştur. 'Düşük teknolojili ürünler' ithalatı bu dönemde %4,1 düşüş ve %11,3 pay ile 2,57 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin Teknoloji Yoğunluğuna Göre İmalat Sanayi Ürün İthalatı							
Sınıflama Kodu	İmalat Sanayi Teknoloji Sınıfı Açıklaması	Aralık 2023			Ocak-Aralık 2023		
		İthalat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)	İthalat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)
1	Yüksek Teknolojili Ürünler	2.806	8,7	12,4	31.108	22,4	10,7
2	Orta Yüksek Teknolojili Ürünler	10.298	-0,6	45,5	125.317	15,5	42,9
3	Orta Düşük Teknolojili Ürünler	6.968	-23,4	30,8	102.841	8,0	35,2
4	Düşük Teknolojili Ürünler	2.569	-4,1	11,3	32.673	2,3	11,2
	Toplam	22.640	-8,4	100,0	291.939	11,8	100,0

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Teknoloji Yoğunluğuna Göre Ürün Grupları Sınıflaması Eurostat tarafından NACE Rev.2 sınıflaması baz alınarak hazırlanmış, ISIC Rev.4 sınıflamasına uyarlanmıştır. Sınıflama aşağıdaki detayları içermektedir.

Yüksek Teknoloji: Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ait malzemelerin imalatı (21), Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı (26), Hava ve uzay araçları ve ilgili makinelerin imalatı (30.3)

Orta Yüksek Teknoloji: Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı (20), Silah ve mühimmat (cephane) imalatı (25.4), Elektrikli teçhizat imalatı (27), Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı (28), Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı (29), Diğer ulaşım araçlarının imalatı (30) (Hava ve uzay araçları ve ilgili makinelerin imalatı ve gemi ve tekne yapımı hariç), Tıbbi ve dişçiliğe ait araç ve gereçlerin imalatı (32.5)

Orta Düşük Teknoloji: Kayıtlı medyanın çoğaltılması (18.2), Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı (19), Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı (22), Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (23), Ana metal sanayii (24), Makine ve teçhizat hariç, fabrikasyon metal ürünleri imalatı (25) (Silah ve mühimmat (cephane) imalatı hariç), Gemi ve tekne yapımı (30.1),

Düşük Teknoloji: Gıda ürünlerinin imalatı (10), İçeceklerin imalatı (11), Tütün ürünleri imalatı (12), Tekstil ürünlerinin imalatı (13), Giyim eşyalarının imalatı (14), Deri ve ilgili ürünlerin imalatı (15), Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı (16), Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı (17), Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması (18) (Kayıtlı medyaların çoğaltılması hariç), Mobilya imalatı (31), Diğer imalatlar (32) (Tıbbi ve dişçiliğe ait araç ve gereçlerin imalatı hariç)

'Tüketim Malları' İhracatının Payı %36,2 Olarak Gerçekleşti

İhracat mal cinsine göre incelendiğinde, 2023 yılının Aralık ayında 'yatırım (sermaye) malları' ihracatının bir önceki yılın aynı dönemine göre %8,5 artış ve %14,7 pay ile 3,38 milyar \$ olarak gerçekleştiği görülmektedir. 'Hammadde-aramallar' ihracatı %0,6 azalış ve %47,9 payla 11,01 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. 'Tüketim malları' ihracatı ise %1,6 azalış ve %36,2 payla 8,34 milyar \$ olmuştur.

Geniş Ekonomik Grupların Sınıflamasına Göre İhracat							
GEG Kodu	GEG Açıklaması	Aralık 2023			Ocak-Aralık 2023		
		İhracat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)	İhracat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)
1	Yatırım (Sermaye) Malları	3.376	8,5	14,7	33.651	15,9	13,2
2	Hammadde-Aramallar	11.009	-0,6	47,9	129.114	-3,2	50,5
3	Tüketim Malları	8.337	-1,6	36,2	90.757	1,1	35,5
4	Diğer	278	17,2	1,2	2.286	19,9	0,9
	Toplam	22.999	0,4	100,0	255.809	0,6	100,0

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

'Hammadde-Aramallar' İthalatının Payı %68,5 Olarak Gerçekleşti

Mal cinsine göre ithalat incelendiğinde, 2023 yılının Aralık ayında 'Yatırım (sermaye) malları' ithalatının bir önceki yılın aynı dönemine göre %7,8 artış ve %16,7 pay ile 4,86 milyar \$ olarak gerçekleştiği görülmektedir. 'Hammadde-aramallar' ithalatı %19,4 azalış ve %68,5 payla 19,93 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. 'Tüketim malları' ithalatı ise %27,5 artış ve %14,8 payla 4,3 milyar \$ olmuştur.

Geniş Ekonomik Grupların Sınıflamasına Göre İthalat							
GEG Kodu	GEG Açıklaması	Aralık 2023			Ocak-Aralık 2023		
		İthalat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)	İthalat (milyon \$)	Değişim (%)	Pay (%)
1	Yatırım (Sermaye) Malları	4.856	7,8	16,7	52.595	29,8	14,5
2	Hammadde-Aramallar	19.927	-19,4	68,5	261.318	-10,6	72,2
3	Tüketim Malları	4.299	27,5	14,8	47.662	56,4	13,2
4	Diğer	29	103,9	0,1	272	6,1	0,1
	Toplam	29.111	-10,7	100,0	361.847	-0,5	100,0

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Hizmet İhracatı 2023 Ocak-Ekim Döneminde 85,3 Milyar \$'a Yükseldi

Türkiye'nin hizmet ihracatı 2023 yılının Ocak-Ekim döneminde bir önceki yılı aynı dönemine kıyasla %13,7 artışla 85,3 milyar \$'a yükselmiştir. Hizmet ithalatı aynı dönemde %26,4 artışla 39,4 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Ocak-Ekim 2023 döneminde Türkiye'nin toplam hizmet ticareti hacmi %17,5 artışla 124,6 milyar \$'a yükselirken, hizmet ticareti fazlası ise %4,7 artış ile 43,8 milyar \$'a ulaşmıştır²⁰.

²⁰ T.C. Merkez Bankası, Ödemeler Dengesi İstatistikleri [2](#)

Küresel Emtia Fiyatları

Genel Değerlendirme

2023 yılında bir çok emtia grubunda fiyatlar orta seviyede gerçekleşen talebin etkisiyle düşmüştür. OPEC+ tarafından 2023 yılı Kasım ayında petrol üretimindeki kesintilerin artırılması ve süresinin uzatılması enerji fiyatlarını yukarı yönlü etkilerken, İran ve ABD başta olmak üzere diğer üretici ülkelerde üretimin güçlü biçimde devam etmesi fiyatları dengeleyici etki yapmıştır. Orta Doğu'daki savaşın yayılması petrol fiyatları için yukarı yönlü önemli bir risk teşkil etmektedir. OPEC+'nın üretim kesintilerini öngörülenden daha fazla uzatması ve beklenen seviyeden daha güçlü biçimde gerçekleşecek talep de fiyatların yükselmesine neden olabilecektir. Doğalgaz fiyatları, Avrupa'daki ülkelerin enerji talebini azaltması ve gaz stoklarını doldurmaları nedeniyle 2023 yılında önemli ölçüde gerilemiştir. Üretimin ve sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) ihracatının artmasıyla doğalgaz fiyatlarının 2024 ve 2025 yıllarında daha da düşmesi beklenmektedir. Doğalgaz fiyatları üzerindeki yukarı yönlü risklerin başında Orta Doğu'daki çatışmalarla bağlantılı arz kesintileri gelmektedir.

Metal fiyatları 2023 yılında büyük ekonomilerdeki zayıf talep nedeniyle belirgin bir düşüş yaşamıştır. Özellikle küresel metal tüketiminin %60'a yakınına gerçekleştiren Çin'de emlak sektöründe devam eden zayıflık önemli bir etki oluşturmuştur. Metal fiyatlarının 2024 yılında daha da düşmesi, 2025 yılında ise Çin'in emlak sektörünün istikrara kavuşması ve yeşil dönüşümde kullanılan bakır, nikel gibi metallere talebin artmasıyla birlikte fiyatların toparlanması beklenmektedir. Çin'in emlak sektöründe beklenenden daha büyük bir gerileme yaşanması metal fiyatları için önemli bir aşağı yönlü risk teşkil etmektedir²¹.

Dünya Bankası tarafından yayınlanan küresel emtia fiyatları verilerine göre 2023 yılı Aralık ayında enerji fiyatları endeksi bir önceki aya göre %6,3 azalmıştır²². Yıllık bazda ise enerji fiyatları endeksi %24 düşmüştür. Doğalgaz fiyatları bir önceki aya göre %6,7 azalırken, yıllık bazda azalış oranı %54,1 olmuştur. Ortalama petrol fiyatları ise aylık bazda %6,9 düşerken, geçen yılın Aralık ayına göre fiyatlar %3 azalmıştır. 2023 yılı Aralık ayında metal fiyatları endeksi bir önceki aya göre %1,2 artmıştır. Yıllık bazda ise metal fiyatları endeksi %4,9 düşmüştür. Alüminyum fiyatları bir önceki aya göre %0,9 azalırken, yıllık bazda azalış oranı %9,1 olmuştur. Bakır fiyatları ise aylık bazda %2,6 yükselirken yıllık bazda fiyatlar %0,3 artmıştır. Demir fiyatları aylık bazda %4,6 oranında artarken, yıllık bazda fiyatlar %22,5 oranında yükselmiştir.

²¹ Dünya Bankası, Global Economic Prospects Ocak 2024²

²² Dünya Bankası, Commodity Markets²

Değerli metal emtia fiyatları endeksi Aralık 2023 döneminde aylık bazda %2,1 oranında artmıştır. Bir önceki yılın Aralık ayına göre endeks değeri %10,8 oranında yükselmiştir. Altın fiyatları aylık bazda 2023 yılı Aralık ayında bir önceki aya göre %2,1 artarken, gümüş fiyatlarında artış oranı %1,7 olarak gerçekleşmiştir. Yıllık bazda ise altın fiyatları %12,7 artmıştır. Gümüş fiyatları ise yıllık bazda %2,4 artmıştır.

Emtia Endeksleri ve Temel Emtia Fiyatları

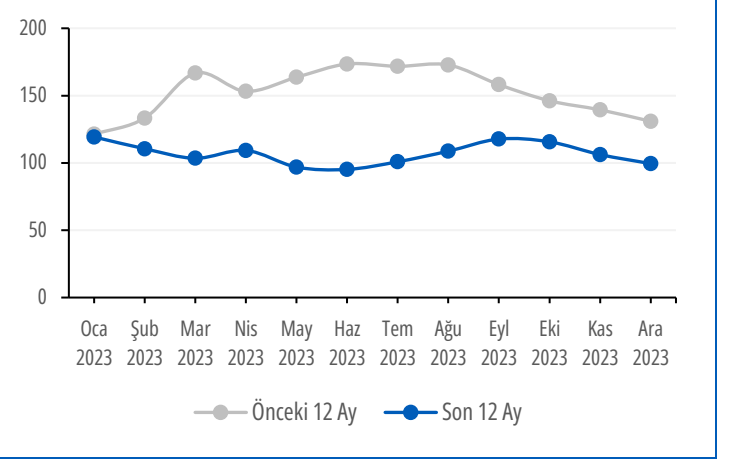
Ana grup emtia endeksleri ve temel emtia fiyatlarının Aralık 2023 dönemi itibarıyla değişimleri aşağıdaki tablolarda sunulmaktadır. "Yıllık" değişimler 2023 yılı Aralık ayındaki değerlerin bir önceki yılın aynı ayına göre ortalama değişimini, "Aylık" değişimler ise 2023 yılı Aralık ayındaki değerlerin bir önceki aya göre ortalama değişimini ifade etmektedir.

Enerji Fiyatları Endeksi

Yıllık: %-24,0↓ Aylık: %-6,3↓

Enerji fiyatları endeksi Aralık ayında bir önceki aya göre %6,3 oranında azalmıştır. Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ise fiyat endeksi değeri %24 daha düşüktür. Son 12 aylık dönemde en yüksek endeks değerine 119,3 ile Ocak 2023 döneminde ulaşılırken, en düşük endeks değeri 95,2 ile Haziran 2023 döneminde gerçekleşmiştir.

Enerji Fiyatları Endeksi Son 12 Aylık Değişim

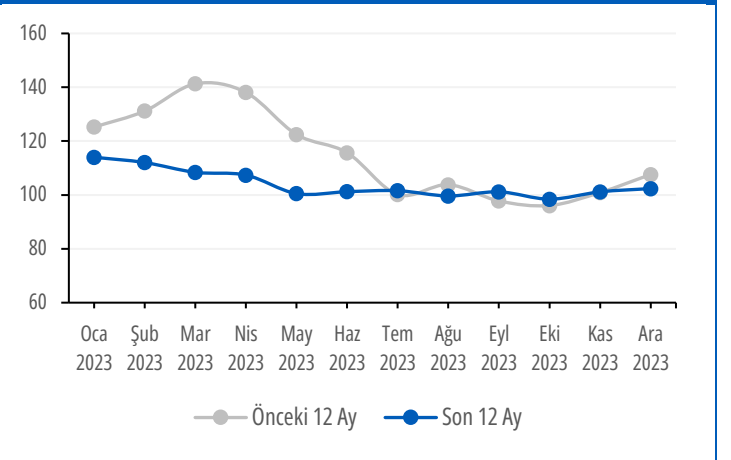

Metal Fiyatları Endeksi

Yıllık: %-4,9↓ Aylık: %1,2↑

Metal fiyatları endeksi Aralık ayında bir önceki aya göre %1,2 oranında artmıştır. Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ise fiyat endeksi değeri %4,9 daha düşüktür. Son 12 aylık dönemde en yüksek endeks değerine 114 ile Ocak 2023 döneminde ulaşılırken, en düşük endeks değeri 98,5 ile Ekim 2023 döneminde gerçekleşmiştir.

Metal Fiyatları Endeksi Son 12 Aylık Değişim

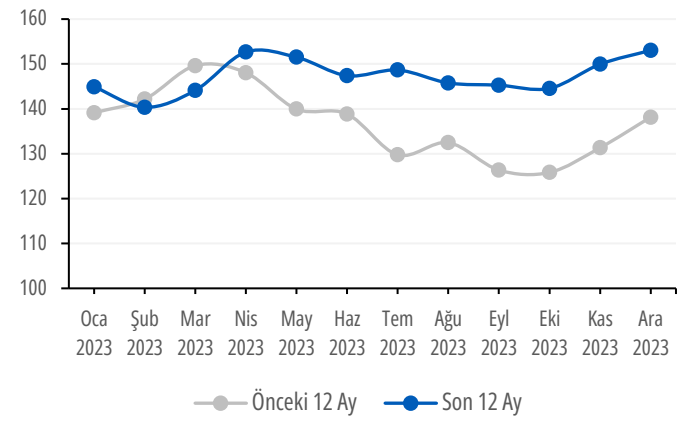

Değerli Metal Fiyatları Endeksi

Yıllık: %10,8↑ Aylık: %2,1↑

Değerli Metal fiyatları endeksi Aralık 2023 döneminde aylık bazda %2,1 yükselmiştir. Endeks değeri bir önceki yılın aynı dönemi ile kıyaslandığında %10,8 daha yüksek seyretmektedir. Son 12 aylık veriler incelendiğinde endeks aylık bazda zirve noktasına 153 ile Aralık 2023 döneminde ulaşırken, 140,3 ile Şubat 2023 döneminde en düşük endeks değeri görülmüştür.

Değerli Metal Fiyatları Endeksi Son 12 Aylık Değişim

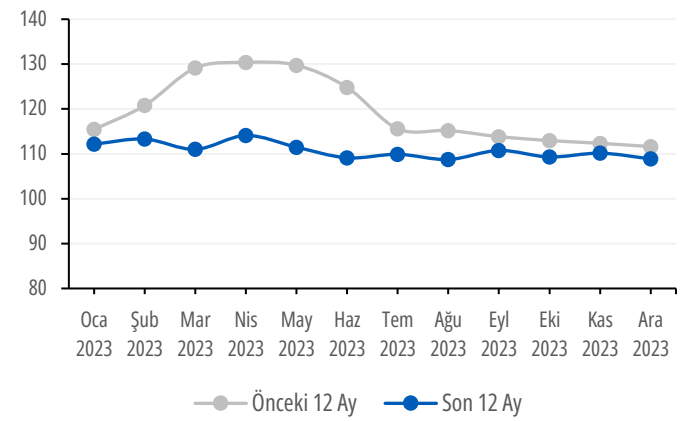

Tarım Fiyatları Endeksi

Yıllık: %-2,4↓ Aylık: %-1,2↓

Tarım fiyatları endeksi Aralık ayında bir önceki aya göre %1,2 oranında azalmıştır. Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ise fiyat endeksi değeri %2,4 daha düşüktür. Son 12 aylık dönemde en yüksek endeks değerine 114,1 ile Nisan 2023 döneminde ulaşılırken, en düşük endeks değeri 108,7 ile Ağustos 2023 döneminde gerçekleşmiştir.

Tarımsal Emtia Fiyatları Endeksi Son 12 Aylık Değişim

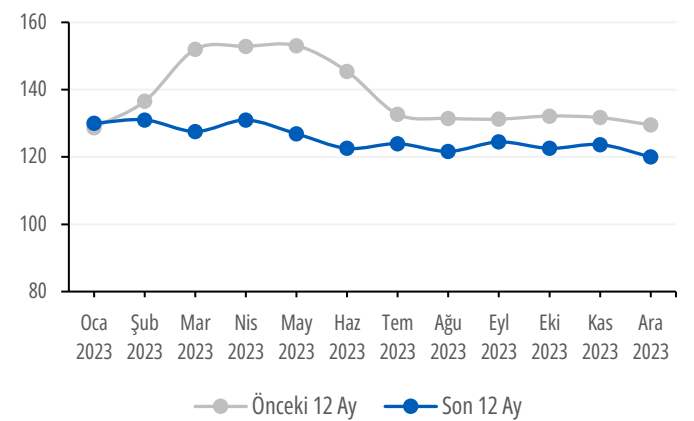

Gıda Fiyatları Endeksi

Yıllık: %-7,4↓ Aylık: %-3,0↓

Gıda fiyatları endeksi Aralık ayında bir önceki aya göre %3 oranında azalmıştır. Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ise fiyat endeksi değeri %7,4 daha düşüktür. Son 12 aylık dönemde en yüksek endeks değerine 131 ile Şubat 2023 döneminde ulaşılırken, en düşük endeks değeri 120 ile Aralık 2023 döneminde gerçekleşmiştir.

Gıda Fiyatları Endeksi Son 12 Aylık Değişim

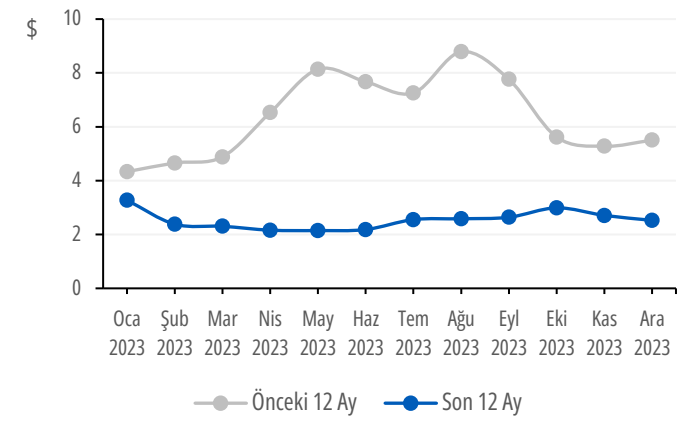

Doğalgaz Fiyatları

Yıllık: %-54,1↓ Aylık: %-6,7↓

Aralık ayında doğalgaz fiyatları bir önceki aya göre %6,7 düşmüştür. Fiyatlar yıllık bazda incelendiğinde bir önceki yıla göre %54,1 oranında daha düşük olduğu görülmektedir. Son bir yıllık dönemde ulaşılan en yüksek aylık ortalama fiyat 3,3 \$/mmBtu ile Ocak 2023 olmuştur. Bu dönemde ortalama fiyatların aylık bazda en düşük noktası ise 2,1 \$/mmBtu ile Mayıs 2023 döneminde gerçekleşmiştir.

Doğalgaz Fiyatları Son 12 Aylık Değişim (\$/mmBtu)

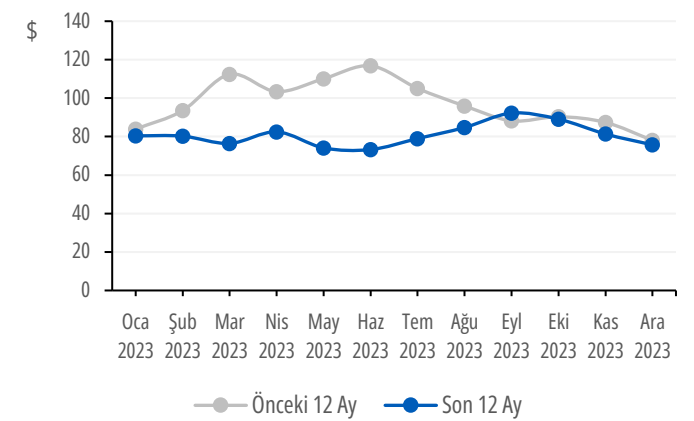

Petrol Fiyatları

Yıllık: %-3,0↓ Aylık: %-6,9↓

Petrol fiyatları Aralık ayında bir önceki aya göre %6,9 oranında azalmıştır. Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ise aylık fiyatlar %3 daha düşüktür. Son 12 aylık dönemde en yüksek aylık ortalama fiyatlara 92,2 \$/varil ile Eylül 2023 döneminde ulaşılırken, en düşük ortalama fiyat 73,3 \$/varil ile Haziran 2023 döneminde gerçekleşmiştir.

Petrol Fiyatları Son 12 Aylık Değişim (\$/varil)

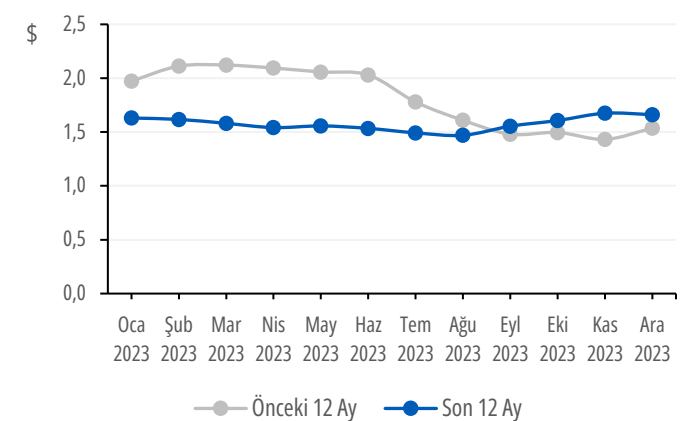

Kauçuk Fiyatları

Yıllık: %8,2↑ Aylık: %-0,8↓

Kauçuk fiyatları Aralık ayında bir önceki aya göre %0,8 oranında azalmıştır. Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ise aylık fiyatlar %8,2 daha yüksektir. Son 12 aylık dönemde en yüksek aylık ortalama fiyatlara 1,7 \$/pound ile Kasım 2023 döneminde ulaşılırken, en düşük ortalama fiyat 1,5 \$/pound ile Ağustos 2023 döneminde gerçekleşmiştir.

Kauçuk Fiyatları Son 12 Aylık Değişim (\$/pound)

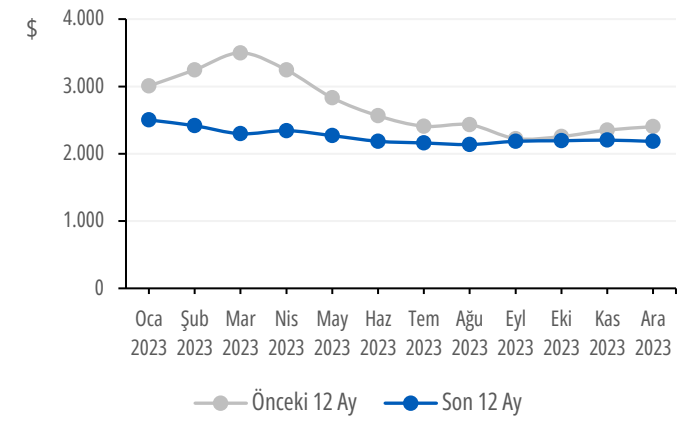

Alüminyum Fiyatları

Yıllık: %-9,1↓ Aylık: %-0,9↓

Aralık ayında alüminyum fiyatları bir önceki aya göre %0,9 düşmüştür. Fiyatlar yıllık bazda incelendiğinde bir önceki yıla göre %9,1 oranında daha düşük olduğu görülmektedir. Son bir yıllık dönemde ulaşılan en yüksek aylık ortalama fiyat 2.501,8 \$/ton ile Ocak 2023 olmuştur. Bu dönemde ortalama fiyatların aylık bazda en düşük noktası ise 2.136,6 \$/ton ile Ağustos 2023 döneminde gerçekleşmiştir.

Alüminyum Fiyatları Son 12 Aylık Değişim (\$/ton)

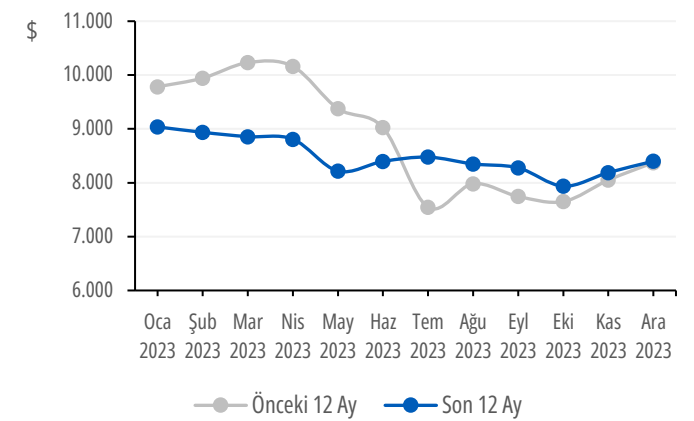

Bakır Fiyatları

Yıllık: %0,3↑ Aylık: %2,6↑

Bakır fiyatları Aralık ayında bir önceki aya göre %2,6 oranında artmıştır. Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ise aylık fiyatlar %0,3 daha yüksektir. Son 12 aylık dönemde en yüksek aylık ortalama fiyatlara 9.038 \$/ton ile Ocak 2023 döneminde ulaşılırken, en düşük ortalama fiyat 7.937,2 \$/ton ile Ekim 2023 döneminde gerçekleşmiştir.

Bakır Fiyatları Son 12 Aylık Değişim (\$/ton)

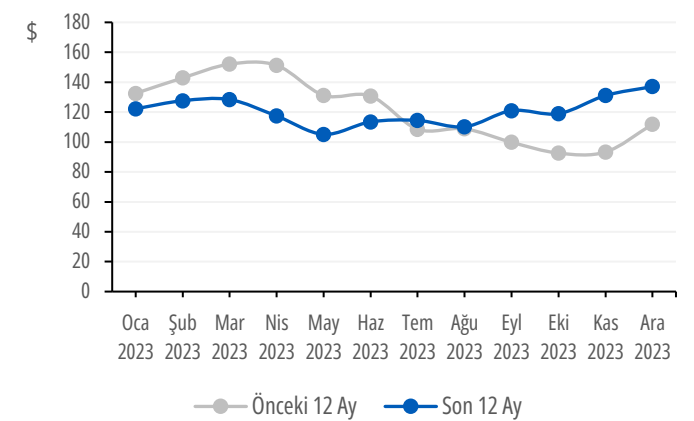

Demir Fiyatları

Yıllık: %22,5↑ Aylık: %4,6↑

Demir fiyatları Aralık ayında bir önceki aya göre %4,6 oranında artmıştır. Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ise aylık fiyatlar %22,5 daha yüksektir. Son 12 aylık dönemde en yüksek aylık ortalama fiyatlara 137,1 \$/ton ile Aralık 2023 döneminde ulaşılırken, en düşük ortalama fiyat 105,2 \$/ton ile Mayıs 2023 döneminde gerçekleşmiştir.

Demir Fiyatları Son 12 Aylık Değişim (\$/ton)

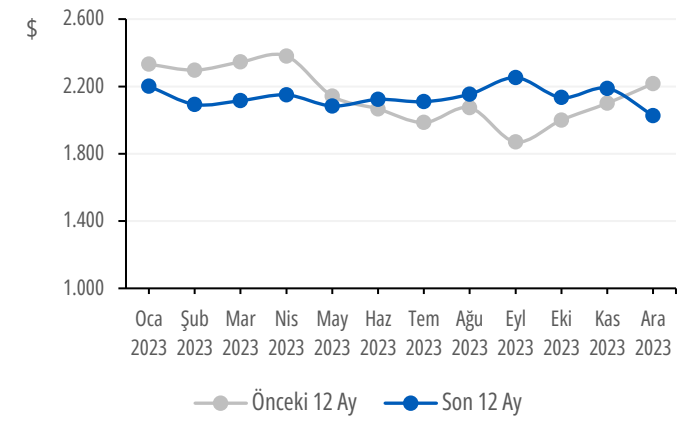

Kurşun Fiyatları

Yıllık: %-8,6↓ Aylık: %-7,4↓

Aralık ayında kurşun fiyatları bir önceki aya göre %7,4 düşmüştür. Fiyatlar yıllık bazda incelendiğinde bir önceki yıla göre %8,6 oranında daha düşük olduğu görülmektedir. Son bir yıllık dönemde ulaşılan en yüksek aylık ortalama fiyat 2.252,1 \$/ton ile Eylül 2023 olmuştur. Bu dönemde ortalama fiyatların aylık bazda en düşük noktası ise 2.026,9 \$/ton ile Aralık 2023 döneminde gerçekleşmiştir.

Kurşun Fiyatları Son 12 Aylık Değişim (\$/ton)

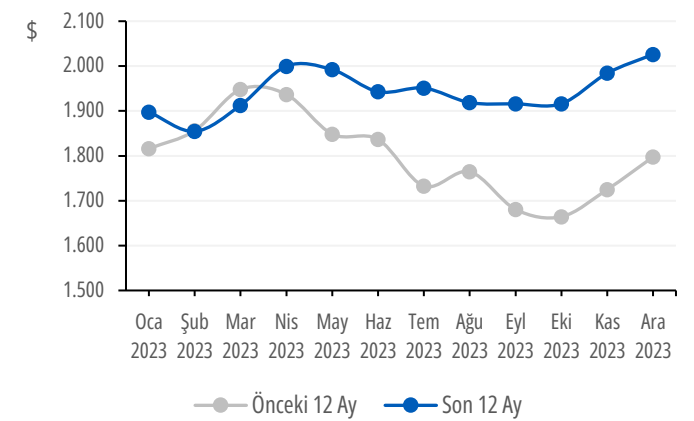

Altın Fiyatları

Yıllık: %12,7↑ Aylık: %2,1↑

Altın fiyatları Aralık ayında bir önceki aya göre %2,1 oranında artmıştır. Bir önceki yılın aynı ayı ile karşılaştırıldığında ise aylık fiyatlar %12,7 daha yüksektir. Son 12 aylık dönemde en yüksek aylık ortalama fiyatlara 2.026,2 \$/ons ile Aralık 2023 döneminde ulaşılırken, en düşük ortalama fiyat 1.854,5 \$/ons ile Şubat 2023 döneminde gerçekleşmiştir.

Altın Fiyatları Son 12 Aylık Değişim (\$/ons)

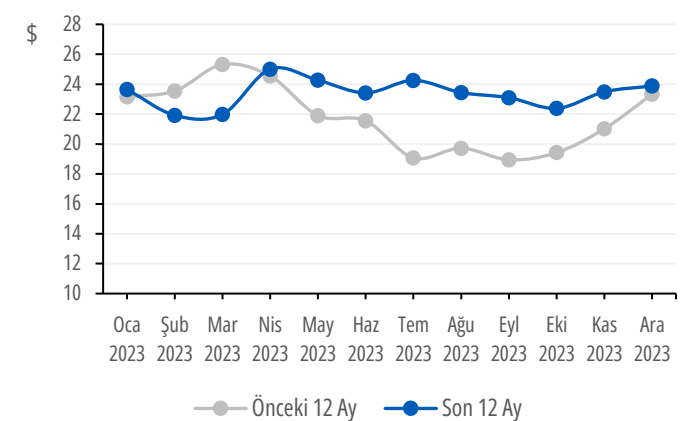

Gümüş Fiyatları

Yıllık: %2,4↑ Aylık: %1,7↑

Aralık ayında gümüş fiyatları bir önceki aya göre %1,7 yükselmiştir. Fiyatlar yıllık bazda incelendiğinde bir önceki yıla göre %2,4 oranında daha yüksekte olduğu görülmektedir. Son bir yıllık dönemde ulaşılan en yüksek aylık ortalama fiyat 25 \$/ons ile Nisan 2023 olmuştur. Bu dönemde ortalama fiyatların aylık bazda en düşük noktası ise 21,9 \$/ons ile Şubat 2023 döneminde gerçekleşmiştir.

Gümüş Fiyatları Son 12 Aylık Değişim (\$/ons)

Ana Grup Emtia Endeksleri Değişimleri										
Emtia Endeksleri	2010 Baz Yıl	Oca.-Ara. 2022 Ort.	Oca.-Ara. 2023 Ort.	Yıllık Ort. Değ.(%)	Ara. 2022	Ara. 2023	Yıllık Değ.(%)	Kas. 2023	Ara. 2023	Aylık Değ.(%)
Enerji	100	152,6	106,9	-29,9	130,9	99,5	-24,0	106,2	99,5	-6,3
Metal	100	115,0	104,0	-9,6	107,6	102,4	-4,9	101,2	102,4	1,2
Değerli Metal	100	136,8	147,3	7,7	138,1	153,0	10,8	149,9	153,0	2,1
Tarım	100	119,3	110,7	-7,2	111,6	108,9	-2,4	110,1	108,9	-1,2
Gıda	100	138,1	125,4	-9,2	129,5	120,0	-7,4	123,7	120,0	-3,0

Kaynak: Dünya Bankası

Temel Emtia Fiyatları Değişimi										
Değer: ABD Doları		Oca.-Ara. 2022 Ort.	Oca.-Ara. 2023 Ort.	Yıllık Ort. Değ.(%)	Ara. 2022	Ara. 2023	Yıllık Değ.(%)	Kas. 2023	Ara. 2023	Aylık Değ.(%)
Emtia	Birim									
Doğalgaz*	mmBtu	6,4	2,5	-60,1	5,5	2,5	-54,1	2,7	2,5	-6,7
Petrol**	varil	97,1	80,8	-16,8	78,1	75,7	-3,0	81,4	75,7	-6,9
Kauçuk	pound	1,81	1,58	-12,9	1,54	1,66	8,2	1,67	1,66	-0,8
Alüminyum	ton	2.705	2.256	-16,6	2.402	2.182	-9,1	2.202	2.182	-0,9
Bakır	ton	8.822	8.490	-3,8	8.375	8.400	0,3	8.190	8.400	2,6
Demir	ton	121,3	120,6	-0,6	111,8	137,1	22,5	131,1	137,1	4,6
Kurşun	ton	2.151	2.136	-0,7	2.216	2.027	-8,6	2.188	2.027	-7,4
Altın	ons	1.801	1.943	7,9	1.798	2.026	12,7	1.984	2.026	2,1
Gümüş	ons	21,8	23,4	7,4	23,3	23,9	2,4	23,5	23,9	1,7

Kaynak: Dünya Bankası

*Doğalgaz fiyatları için ABD piyasa fiyatları kullanılmaktadır.

**Petrol fiyatları için Brent, WTI ve Dubai ham petrol fiyatlarının ortalaması kullanılmaktadır.

Notlar

- Emtia endeksleri: Ana emtia gruplarındaki fiyat değişimlerini kolayca takip edebilmek amacıyla emtia fiyatlarını belirli yüzdesel ağırlıkta gruplandırarak referans bir yıla göre fiyat seviyesini gösteren endekslerdir.
- Dünya Bankası tarafından emtia fiyatlarına ilişkin veriler <https://www.worldbank.org/en/research/commodity-markets> internet sitesinde yayınlanmakta ve düzenli olarak her ay güncellenmektedir.
- Dünya Bankası veritabanından alınan son aylara ilişkin veriler geçici olup ilerleyen dönemlerde revize edilebilmektedir.
- Ana Grup Emtia Fiyat Endekslerinin hesaplanmasında kullanılan emtialar aşağıda listelenmiştir.
 - Enerji Emtiaları Fiyat endeksi: ham petrol (%84), kömür (%4,7), doğal gaz (%10,8)
 - Tarım Emtiaları Fiyat Endeksi: gıda (%61,7), içecek (%12,9), tarımsal hammadde (%25,4)
 - Gıda Emtiaları Fiyat Endeksi: Tahıl (%28,2), bitki yağları (%40,8), diğer gıdalar (%31,0)
 - Metal Emtialar Fiyat Endeksi: alüminyum (%26,7), bakır (%38,4), demir cevheri (%18,9), kurşun (%1,8), nikel (%8,1), kalay (%2,1), çinko (%4,1)
 - Değerli Metal Emtiaları Fiyat Endeksi: altın (%77,8), gümüş (%18,9), platin (%3,3)
- Endeks hesaplamalarında kullanılan fiyatlar çeşitli uluslararası kaynaklardan sağlanmaktadır. Örnek: doğal gaz fiyatları için Bloomberg, Thomson Reuters, The Wall Street Journal ve Dünya Bankası kaynaklarından "Natural Gas (U.S.), spot price at Henry Hub, Louisiana spot prices" piyasa verileri kullanılmaktadır.
- Aylık fiyatlar haftalık ve günlük fiyatların ortalaması alınarak, dönemsel fiyatlar ise aylık fiyatların ortalaması alınarak hesaplanmaktadır.

28.Taraflar Konferansı

İçindekiler

Taraflar Konferansı'nın Kısa Tarihçesi	37
28.Taraflar Konferansı.....	37
COP28 Dünya İklim Eylemi Zirvesi (1-2 Aralık).....	38
Sağlık ve Barış (3 Aralık).....	39
Finans, Ticaret, Cinsiyet Eşitliği ve Hesap verebilirlik (4 Aralık)	40
WTO Director-General Okonjo-Iweala'nın 4 Aralık 2023 Trade House'taki Panelinden Derleme..	40
WTO Deputy Director-General Jean-Marie Paugam'ın Trade House Konuşmasından Derleme ...	42
İklim Hareketi için Ticaret Politikası Araçları	43
Karbonsuzlaşmak için Çelik Sektörüne Dair İlkeler	48
Enerji ve Endüstri, Adil Geçiş, Yerli Halklar (5 Aralık)	50
COP28 Bünyesinde Kritik Mineraller.....	51
Çok Düzeyli Eylem, Şehirleşme ve Ulaşım (6 Aralık)	52
Gençlik, Çocuklar, Eğitim ve Beceriler (8 Aralık)	53
Doğa, Arazi Kullanımı ve Okyanuslar (9 Aralık).....	53
Gıda, Tarım ve Su (10 Aralık).....	53
Konferans boyunca açıklanan deklarasyonlar ve genel bakış	54
Türkiye'nin imzacı olduğu deklarasyon ve inisiyatifler	57

Taraflar Konferansı'nın Kısa Tarihçesi

İklim değişikliğine yönelik uluslararası siyasi tepki, "iklim sistemine tehlikeli antropojenik müdahaleyi" önlemek için sera gazlarının atmosferik konsantrasyonlarını dengelemek amacıyla uluslararası iklim değişikliği iş birliğine yönelik temel yasal çerçeveyi ve ilkeleri belirleyen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin (BMİDÇS-UNFCCC) 1992 yılında kabul edilmesiyle başlamıştır. 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe giren Sözleşme'nin 197 tarafı bulunmaktadır.

BMİDÇS'nin etkinliğini artırmak amacıyla taraflar Aralık 1997'de Kyoto Protokolü'nü kabul etmiştir. Bu protokol, sanayileşmiş ülkeler ile piyasa ekonomisine geçiş sürecindeki ülkelerin emisyon azaltım hedeflerine ulaşmalarını taahhüt etmektedir. Kyoto Protokolü, 16 Şubat 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir ve 192 tarafı bulunmaktadır. İlki 2008-2012, ikincisi 2013-2020 olmak üzere iki taahhüt dönemi süresince yürürlükte kalmıştır.

2015 yılında taraflar, Paris Anlaşması'nı kabul etmiştir. Anlaşmanın şartları uyarınca, tüm ülkeler Ulusal Katkı Beyanları'nı (UKB-NDC) sunacak ve her beş yılda bir Küresel Durum Değerlendirmesi aracılığıyla azaltım, uyum ve uygulama araçlarına ilişkin toplam ilerlemeyi gözden geçirecektir. Paris Anlaşması, 4 Kasım 2016'da yürürlüğe girmiştir ve bugüne kadar 193 taraf anlaşmayı onaylamıştır.

Türkçesini "Taraflar Konferansı" olarak ifade edebileceğimiz COP (Conference of the Parties) ise Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin en üst karar alma organıdır. İlk Taraflar Konferansı, 1995 yılının Mart ayında Almanya'nın Berlin kentinde düzenlenmiştir. Taraflardan aksi bir öneri gelmedikçe konferans her yıl toplanmaktadır. Taraflardan biri oturuma ev sahipliği yapmayı teklif etmediği sürece toplantılar, sekreterliğin bulunduğu Almanya'nın Bonn kentinde yapılmaktadır. Konferansın başkanlığı kabul edilen 5 Birleşmiş Milletler bölgesi içinde kalan ülkeler tarafından dönüşümlü olarak yapılmaktadır. Bu 5 bölge; Afrika, Asya, Latin Amerika ve Karayipler, Orta ve Doğu Avrupa, Batı Avrupa ve diğerleri şeklindedir.

28.Taraflar Konferansı

28.Taraflar Konferansı 30 Kasım-13 Aralık 2023 tarihleri arasında Birleşik Arap Emirlikleri'nin Dubai kentinde gerçekleşmiştir. Tarihi bir katılım ve kapsamlı taahhütlerle iklim değişikliğiyle mücadelede önemli bir dönüm noktası olmuştur. Konferans, başlangıçta planlanandan 24 saat daha uzun sürmüştür.

Toplamda, 51.695 taraf (party) delegesi, 25.360 gözlemci, 3.972 medya mensubu ve 16.345 destek ve Sekreterlik personeli dahil olmak üzere toplam 97.372 kişi katılım için kaydolmuştur. Gözlemcilerden 4.885'i ev sahibi ülke Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) konuğu olarak katılmıştır. 177 taraf delegesi, 2.821 gözlemci ve 76 medya temsilcisinin de aralarında bulunduğu 3.074 kişi çevrimiçi katılım için kayıt yaptırmıştır. COP28 bugüne kadarki en büyük BM iklim değişikliği konferansı olarak kayıtlara geçmiştir.

Konferans, önemli bir gelişme ile başlamıştır. 2022 yılında düzenlenen COP27'de kurulan Kayıp ve Zarar Fonu'nun faaliyete geçirilmesine ilişkin karar kabul edilmiştir. Kayıp ve hasar fonu kararında yer alan sözlerin sahada destek anlamına geleceğine dair güven oluşturmaya yardımcı olmak için birçok ülke fon sözü vermiştir:

- Birleşik Arap Emirlikleri 100 milyon ABD doları,
- Almanya 100 milyon ABD doları,
- Birleşik Krallık 60 milyon İngiliz sterlinine kadar
- Japonya 10 milyon ABD doları,
- ABD, yeni fona 17,5 milyon ABD doları, diğer kayıp ve zarar mali mekanizmalarına ise ilave 7 milyon ABD doları
- Avrupa Birliği, Almanya'nın katkısı da dahil olmak üzere 225 milyon Euro.

İkinci hafta boyunca müzakereler büyük oranda kapalı gerçekleştirilmiştir. Başkanlık, başkanlığın atadığı Eş Kolaylaştırıcılar ve diğer kişiler taslak metinler üzerinde ikili istişarelerde bulunmuştur. Temel çekişme konuları; Küresel Durum Değerlendirmesi (Global Stocktake-GST) kararında fosil yakıtların aşamalı olarak kaldırılmasına ilişkin dil ve Küresel Uyum Hedefleri'nin (Global Goal on Adaptation-GGA) uygulama araçlarına yapılan atıflar olmuştur.

Taraflar, 1,5°C'lik yollara uygun olarak sera gazı emisyonlarında derin, hızlı ve sürdürülebilir azaltımlara duyulan ihtiyacı kabul eden bir GST kararını kabul etmiştir. Kararın diğer unsurları arasında, tarafların 2030'a kadar küresel olarak yenilenebilir enerji kapasitesini üç katına çıkarma ve enerji verimliliği iyileştirmelerinin küresel ortalama yıllık hızını iki katına çıkarma çabalarına, ulusal belirlenmiş bir şekilde katkıda bulunma çağrısı da bulunmaktadır.

Karar, taraflara aşağıdaki konularda ulusal olarak belirlenen küresel çabalara katkıda bulunma çağrısında da bulunmaktadır:

- Azaltılmamış kömür enerjisinin kademeli olarak azaltılmasına yönelik çabaların hızlandırılması;
- Yüzyılın çok öncesinde veya ortalarında sıfır ve düşük karbonlu yakıtların kullanıldığı net sıfır emisyonlu enerji sistemlerine yönelik küresel çabaların hızlandırılması;
- Enerji sistemlerinde fosil yakıtlardan adil bir şekilde geçiş yapılması, bilime uygun olarak 2050 yılına kadar net sıfıra ulaşmak için kritik on yılda eylemlerin hızlandırılması;
- Diğerlerinin yanı sıra yenilenebilir enerji kaynakları, nükleer enerji, özellikle azaltılması zor sektörlerde sıfır ve düşük emisyon teknolojilerinin hızlandırılması;
- 2030 yılına kadar, başta metan emisyonları olmak üzere, karbondioksit dışı emisyonların küresel olarak önemli ölçüde azaltılması;
- Altyapının geliştirilmesi ve sıfır ve düşük emisyonlu araçların hızlı bir şekilde devreye alınması dahil olmak üzere çeşitli yollarla karayolu taşımacılığında kaynaklanan emisyonların azaltılmasının hızlandırılması ve
- Enerji yoksulluğuna veya sadece geçişlere çözüm getirmeyen verimsiz fosil yakıt sübvansiyonlarının mümkün olan en kısa sürede aşamalı olarak kaldırılması.

COP28 kapsamında Kayıp ve Zarar Fonu'nun yanı sıra çeşitli finansman taahhütleri açıklanmıştır. Enerji başlığı altında iklim finansmanı için taahhüt edilen miktar 6,8 milyar dolara ulaşmıştır. Yeşil İklim Fonu ise toplamda 12,8 milyar dolara ulaşmıştır. Sadece Finansman alanındaki taahhütler 61,8 milyar dolar olmuştur. Uyum Fonu için taahhütler 166 milyon seviyesinde gerçekleşmiştir. Finansman üzerine yapılan taahhütlerin toplamı 85 milyar değerindedir.

COP28 Dünya İklim Eylemi Zirvesi (1-2 Aralık)

134'ten fazla ülke BAE Sürdürülebilir Tarım, Dayanıklı Gıda Sistemleri ve İklim Eylemi Bildirgesi'ni onaylamıştır. Listede Brezilya, Çin, AB ve ABD gibi başlıca tarım salımı yapan ülkelerden bazıları yer almaktadır.

Dünya İklim Eylemi Zirvesi'nde konuşan BM Genel Sekreteri António Guterres tüm ülkelere, tüm fosil yakıtları aşamalı olarak kaldırmaları çağrısında bulunmuştur. Liderler daha sonra Küresel Durum Değerlendirmesi'nin siyasi aşamasının bir parçası olarak küresel uyum eylemlerinin durumu hakkında düşünmek için bir araya gelmiştir. Kayıp ve Zarar tartışmaların önemli bir parçası olmuştur. Fonun uygun şekilde aktifleştirilmesi ihtiyacının altı çizilmiştir.

120'den fazla ülke BAE İklim ve Sağlık Bildirgesi'ni imzalamıştır. Bildirge; hükümetleri, toplulukları korumak ve sağlık sistemlerini aşırı sıcaklık stresi ve bulaşıcı hastalıkların artan yayılımı gibi iklim etkilerine

karşı hazırlamak için harekete geçmeye çağırılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü Genel Direktörü, iklim krizinin bir sağlık krizi olduğunu belirtmiştir.

Dünya İklim Eylem Zirvesi'nin son gününde 77 Grubu ve Çin'in (G-77/Çin) Devlet ve Hükümet Başkanları ilk kez iklim COP bünyesinde resmi olarak bir araya gelmiştir.

BM Genel Sekreteri António Guterres, Kritik Enerji Dönüşüm Minerallerine ilişkin yeni bir panelin duyurusunu yapmıştır. Panelin enerji dönüşümü için ihtiyaç duyulan minerallerin çoğuna ev sahipliği yapan gelişmekte olan ülkeleri desteklemeyi amaçlayacağı belirtilmektedir.

Müzakerelerin çoğu Küresel Durum Değerlendirmesi'nin ana sorunu olarak değerlendirilen uyum konusuna odaklanmıştır. Ülkeler, uyumsuzluğun dahil edilip edilmeyeceğinden, gelecekte adaptasyon finansmanının ikiye katlanmasının nasıl takip edileceğine kadar çeşitli uyum konularında farklı görüşler sunmuştur.

Sağlık ve Barış (3 Aralık)

BAE İklim, Yardım, İyileşme ve Barış deklarasyonunu yayınlamıştır. Bildirge; çatışma, kırılganlık veya insani krizden etkilenen ülke ve topluluklarda dayanıklılığı artırmaya yönelik yatırımları ve eylemleri artırmaya yönelik kolektif bir taahhüt içermektedir.

Sağlık ile mevcut ve gelecekteki iklim riskleri arasındaki bağlantılara odaklanan konferansa elli sağlık bakanı katılmıştır. Fosil yakıt üretimi ve kullanımından kaynaklanan hava kirliliğinden kaynaklanan sağlık sorunları göz önüne alındığında, hayat kurtarmaya yardımcı olmak için fosil yakıtların aşamalı olarak durdurulması yönünde çağrılar yapılmıştır. İklim değişikliğinin sağlık üzerindeki olumsuz etkileri göz önüne alındığında, erken uyarı sistemleri ve erken eylem ana konular olarak öne çıkmıştır.

Finans, Ticaret, Cinsiyet Eşitliği ve Hesap verebilirlik (4 Aralık)

Uyum Fonu, Katılımcı Diyalogu sırasında yaklaşık 155 milyon ABD dolar elde etmiştir. Müzakereciler Fonun geleceği konusunda endişe ederken; Bakanlar, Fonun çalışmalarından övgüyle bahsetmiştir. Cinsiyet ve Finans gününde bakanlar, cinsiyete duyarlı adil bir geçişi tartışmak için bir araya gelmiştir. Birçoğu iklim değişikliğinin kadınlar üzerindeki orantısız etkilerinin altını çizmiştir.

Azaltma birçok müzakere oturumunun odağında yer almıştır. Bunlar arasında piyasa ve piyasa dışı yaklaşımlar, azaltım hedefi ve uygulama çalışma programı ile uluslararası havacılık ve denizcilikten kaynaklanan emisyonlar yer almıştır. Ancak bu konularda ilerlemenin genel anlamda yavaş olduğu değerlendirilmektedir.

Gelişmekte olan ülkelere ulusal raporlamaları için destek sağlanması önemli tartışma başlıklarından biri olmuştur. Paris Anlaşması uyarınca tüm ülkeler, geliştirilmiş şeffaflık çerçevesinin bir parçası olarak ulusal raporlar sunmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler, özellikle de en az gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan küçük ada devletleri için bu zor bir iş olarak nitelendirilmektedir. Yeni raporlama gereklilikleri kapsamında gerekli olan geniş kapsamlı bilgilerin toplanması ve raporlanmasına yönelik süreçlerin geliştirilmesine yardımcı olmak için desteğe ihtiyaç olduğu ifade edilmektedir.

Ticaret ilk defa bu yıl COP Başkanlık programında ele alınmıştır. Ticaret politikalarıyla iklim politikalarının birbiriyle ilişkisinin ortaya konması oldukça kritik bir adım.

Özellikle karbon yoğun endüstrilerde aksiyon alınması için iş birlikçi yaklaşımın altı çizilmektedir. Ticaret ve yatırım politikası rejimleri enerji geçiş projelerinin sonuçlarını kritik bir şekilde etkilemektedir. ICC, ITC, UNCTAD ve WTO ortaklığında oluşturulan ticaret pavilyonu (Trade House) hükümetlerden, bölgesel kuruluşlardan ve özel sektörden temsilcileri, kapsayıcı ve düşük karbonlu geçişi teşvik etmek amacıyla hizmet sektörlerinde sınır ötesi ticarettten yararlanma konusunda deneyimlerini paylaşmak üzere bir araya getirmiştir.

WTO Director-General Okonjo-Iweala'nın 4 Aralık 2023 Trade House'taki Panelinden Derleme²³

DTÖ, ICC, UNCTAD ve Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC) ev sahipliğindeki Trade House, COP28'de iklim sorununun farklı yönlerden ele alınmasına ticaretin ve ticaret politikalarının nasıl yardımcı olabileceği konusunda derinlemesine tartışmalara ev sahipliği yaptı.

4 Aralık tarihindeki panelde DTÖ Genel Direktörü üç konuya odaklandı:

- İthalat tarifelerinin gözden geçirilmesi ve yeniden dengelenmesi,

²³ WTO, We need to use every weapon in our Arsenal to fight the climate crisis. [2](#)

- Kamu alımlarının yeniden düşünülmesi,
- Ticaretin kolaylaştırılması.

İlk konuda, DG Okonjo-Iweala, şu anda karbon yoğun malların genellikle düşük karbonlu alternatiflerden daha düşük ithalat vergilerine sahip olduğunu vurguladı. "Yenilenebilir enerji ekipmanları, kömürden iki kat daha yüksek ortalama tarifelerle; düşük karbonlu araçlar genellikle içten yanmalı motorlarla çalışan araçlardan daha yüksek tarifelerle karşı karşıyadır. Bunu değiştirmek, yeşil teknolojilerin alımını artırmaya yardımcı olacaktır" dedi.

Hükümetler her yıl kamu alımlarına yaklaşık 13 trilyon ABD doları harcıyor ve bu da küresel GSYİH'nın yaklaşık %13'ünü ve küresel sera gazı emisyonlarının %15'ini oluşturuyor. DG Okonjo-Iweala, " kamu ihalelerine düşük karbon gereklilikleri gibi iklime duyarlı kriterlerin getirilmesinin, DTÖ Kamu Satın Alımları Anlaşması (Government Procurement Agreement) doğrultusunda açık rekabetle birleştiğinde, vergi mükelleflerinin parasının karşılığını sağlamaya da yardımcı olacağını" vurguladı.

Ticaretin kolaylaştırılması konusunda, pandemi sırasında enflasyonist bir baskı kaynağı haline gelen limanlara ve sınır geçişlerine atıfta bulundu. "Ülkeler, DTÖ Ticareti Kolaylaştırma Anlaşması'nda belirtilen (elektronik belgeleri teşvik etmek ve verimsiz gümrük prosedürlerini kolaylaştırmak gibi) ticareti kolaylaştırma önlemlerini uygulayarak sınır kontrol gecikmelerini ve ilgili enerji tüketimini azaltabilir. Bu, bizim takip ettiğimiz bazı kara sınır geçişlerinde ticaretle ilgili emisyonların %85'ine varan oranda azalmaya yol açtı" dedi.

"Tüm bu konular, insan merkezli bir yeşil geçiş sağlamanın, temiz enerji maliyetini düşürmenin, tedarik zincirlerini karbondan arındırmanın ve gelişmekte olan düşük karbonlu ekonomide yeni iş ve iş fırsatları yaratmanın kalbine gidiyor" diye ekledi.

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) Dış Ticaretten Sorumlu Devlet Bakanı ve Şubat 2024'te Abu Dabi'de düzenlenecek 13. DTÖ Bakanlar Konferansı (MC13) Başkanı Dr. Thani Al Zeyoudi, sürdürülebilirlik konularını ele almak için yeni bir politika çerçevesinin benimsenmesinin önemini vurguladı. Hükümetinin "havuç ve sopa" yaklaşımıyla sürdürülebilir ticareti hızlandırmayı, ekonomiyi çeşitlendirmeyi ve ileri teknolojinin benimsenmesini hedeflediğini söyledi.

Çok uluslu bir lojistik şirketi olan DP'nin Dünya Başkanı Sultan Ahmed Bin Sulayem, limanlarda ticaretin kolaylaştırılması, teknoloji ve yenilenebilir enerji konularında kamu-özel sektör iş birliğinin önemini vurguladı. Afrika'nın gelişmiş ülkelere kıyasla düşük dış ticaret yüzdesine atıfta bulunarak, ticareti kolaylaştırmak ve gecikmeleri azaltmak için ülkeler arasında standartlaştırılmış bir sisteme duyulan ihtiyacı vurguladı.

ICC Genel Sekreteri John Denton, dünya çapındaki işletmeler için giderek daha önemli hale gelen çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) konularına odaklanarak, küresel şirketlerin yenilenebilir politikalara nasıl uyum sağlayabilecekleri ve ülke bazında genel ayak izlerini nasıl azaltabilecekleri konusundaki bakış açısını paylaştı. Ayrıca, karbon kaçağının ele alınmasının ve karbon sınır mekanizmalarının (CBM'ler) DTÖ ile uyumlu olmayan sonuçlardan kaçınmasını sağlamanın önemine dikkat çekti.

UNCTAD Genel Sekreteri Dr. Rebeca Grynspan, iklim ve çevre düzenlemelerinin mevcut durumda "spagetti kasesi" (spaghetti bowl) olduğunu, KOBİ'lerin ve savunmasız ülkelerin bunu yönetmekte zorlandığını; bu spaghetti bowl durumundan kaçınmak için çok taraflı bir yaklaşıma ihtiyaç olduğunu vurguladı. Gelişmekte olan ülkelerin küresel ticarete katılımlarına daha fazla değer katabilecek bir konumda olmalarını sağlamak için iklim değişikliği ve enerji geçişinin sağladığı fırsattan yararlanma çağrısında bulundu.

WTO Deputy Director-General Jean-Marie Paugam'ın Trade House Konuşmasından

Derleme²⁴

İklim krizine karşı mücadele, EAGÜ'lere uluslararası destek ile ticaret fırsatları da getirebilir. Pandemi-nin onlara getirdiği ekonomik fırsatlar yoktu; sadece kayıplar vardı. Bu açıdan Covid krizi ile iklim krizi-nin EAGÜ'lere etkisi farklı.

Bugün, Paris anlaşmasının ortaya çıkardığı net sıfır stratejilerinin uygulanması, mukayeseli avantajların yeniden tahsisini sağlayabilir. DTÖ baş ekonomistinin ifade ettiği gibi, karbonsuzlaşma sizi "**daha iyi**" olduğunuz konularda uzmanlaşmak yerine, "**daha yeşil**" olduğunuz konularda uzmanlaşmaya teşvik ediyor. Birçok EAGÜ için yeni ticaret fırsatlarının yatabileceği yer burasıdır. Birçoğu yenilenebilir enerjiler, düşük emisyonlu tarım ürünleri, plastik gibi fosil bazlı ürünlere alternatif olarak önemli bir potansi-yele sahiptir.

EAGÜ'ler bu fırsatları yakalayabilecek mi? Yeşil uzmanlıktan yararlanmalarına izin verilecek mi?

Yapacaklarının kesinlikle garantisi yok. Aksine, bazı mevcut ticaret eğilimleri bu konuda oldukça endişe verici.

Birincisi küresel parçalanma. Ticaret politikalarının Ulusal Güvenlik hususlarından, Sanayi Politikaları hususlarından, Sürdürülebilirlik hususlarından giderek daha fazla etkilendiği belgelenmektedir. Bütün bunlar çok meşrudur, ancak karbon fiyatlandırma planları, sınır ayarlamaları (border adjustments), karbonsuzlaştırma standartları, ürün regülasyonları vs. gibi ortaya çıkan ticaret politikaları asgari düzeyde koordine edilmez ve uyumlu hale getirilmezse, dünya ticaret sisteminin aşamalı bir parçalanmasına tanık olabiliriz.

Bu tür eğilimlerin sadece dünyanın büyüme potansiyelini azaltmakla kalmayıp, aynı zamanda Paris anlaşmalarının İklim hedefine ulaşma şansını da azaltabileceğini biliyoruz. Başka bir deyişle, hem ekonomik hem de çevresel cephelerde kaybedeceğiz. Ve EAGÜ'ler muhtemelen ağır bedeli ödeyen ilk kişiler olacaktır.

İkinci tehdit, ticari değer zincirlerinden dışlanma riski. Ve bu, özellikle EAGÜ'leri etkileyen bir risk.

Ülkeler iklim değişikliğiyle mücadele etmek için meşru olarak farklı politikalar ve araçlar kullanırken, her bir politikaya uyum, EAGÜ'ler için ticarete artan maliyetler ve engeller yaratmakta ve bu da halihazırda karşılaştıklarına daha fazla baskı, zorluk ve kırılganlık eklemektedir.

Parçalanmış bir dünyanın parçası olduklarında EAGÜ'ler, izlenebilirlik, emisyon ölçümleri, standartlar ve uyumluluk prosedürleri ile ilgili olanlar da dahil olmak üzere yeni teknoloji ve ürün gereksinimleri ile karşılaşabilirler.

Bu durumda, ekonominiz belki de tüm yeşillerin en yeşili olur, ancak bunu yurt dışındaki müşterilerinize kanıtlayamayabilirsiniz.

Bu iki tehdit, küresel parçalanma ve EAGÜ'lerin dışlanması birleşirse, dünya ekonomisi için en kötü durum senaryosuna tanık oluruz. "Daha yeşil teknolojiler ve ürünler" konusunda uzmanlaşmış ülkeler ile EAGÜ'lerin "kahverengi" ve eski ekonomi ile geride bırakılması arasında bir bölünme.

Böyle bir senaryonun gerçekleşmesini nasıl önleyebiliriz? DTÖ'nün güçlendirilmesi, DTÖ'nün 4 özelliğinden ötürü bu noktada önemli.

²⁴ WTO, trade negotiations have key role in addressing food security, climate change: DDG Paugam. [2](#)

Birincisi, çok taraflı ticaret sistemi, EAGÜ'lerin kalkınma stratejilerini sürdürmeleri için elzem. DTÖ'ye katılmak, haklı olarak, yabancı yatırımları çekmeye yardımcı olacak ticaret ve iş ortamı reformları için bir pasaport olarak görülüyor. EAGÜ'ler bunu biliyor. Örneğin bugün, Doğu Timor ve Komorlar, DTÖ'ye katılmak için müzakerelerinde önemli çabalar sarf ediyorlar.

İkincisi, küresel ticaret sisteminin eşgüdüksüz politikalardan ötürü daha fazla parçalanmasına karşı tek garantiyi sunan yapı, DTÖ. Üye ülkeler sürdürülebilirlik ve iklim ticaret politikalarını DTÖ içinde tartışarak parçalanma risklerini önlemeye davet ediliyor. Şubat ayında BAE'de yapılacak olan **DTÖ Bakanlar Toplantısı**, bunun için önemli bir fırsat sunacak.

Üçüncüsü, DTÖ, EAGÜ'ler ve herkes için farklı sürdürülebilirlik politikalarından kaynaklanan işlem maliyetlerinin ve uyum maliyetlerinin azaltılabileceği yerdir. DTÖ, **bildirim prosedürleri** aracılığıyla bu politikaların şeffaflığını teşvik etmek ve **danışma süreçleri** (consultative processes) aracılığıyla ticari sürdürüşme potansiyelini azaltmak için tüm araçlara sahiptir.

Dördüncüsü, ticaret politikanızı "yeşilleştirmenin" ve iklim değişikliğiyle mücadelede ticaret politikanızı kullanmanın birçok yolu vardır. "Herkes uyan tek beden" yok. EAGÜ'ler, ihtiyaçlarına daha uygun ticaret politikası araçlarını seçebilir: ticaretin kolaylaştırılması, kamu alımları, standardizasyon, tarifeler, tarım reformu, ticaret finansmanı vd. Bu nedenle DTÖ Sekreteryası COP28'de her Üyenin dikkate alması gereken bir ticaret politikası araç seti sunuyor.

İklim Hareketi için Ticaret Politikası Araçları²⁵

İklim değişikliğiyle mücadelede giderek artan zorluklar karşısında, ticaret politikası ile çevresel sürdürülebilirlik arasındaki ortak payda giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Buna binaen, artan önem ve ilgiden kaynaklı olarak Dünya Ticaret Örgütü konu ile alakalı olarak "Trade Policy Tools For Climate Action" raporunu yayınlamıştır. Raporda, ticaretin iklim değişikliğine karşı oynayabileceği kritik rol vurgulanmaktadır. Ülkelerin iklim değişikliğinin etkilerini hafifletmek ve bu duruma uyum sağlamak için kullanabilecekleri çeşitli ticaret politikası araçları belirlenmektedir. Belirtilen politikalar, Paris Anlaşması hedefleriyle uyumlu olarak belirli ticaret politikalarının daha sürdürülebilir ve iklim değişikliğine dayanıklı bir küresel ekonomiye doğru ilerlemeyi nasıl hızlandırabileceğini detaylandırmaktadır. Rapor, bu stratejilerin kapsamlı bir genel bakışını sağlamayı amaçlamakta olup, ticaretin genellikle sadece ekonomik faaliyetin bir ayağı olarak algılanmasının ötesinde, iklime ilişkin hedeflere ulaşmada güçlü bir araç olabileceğini göstermektedir.

Raporda, toplamda 10 tane politika belirlenmiştir. Söz konusu politikalar şu şekildedir:

- Ticaretin Kolaylaştırılması (Trade facilitation)
- Devlet Alımları (Government procurement)
- Düzenlemeler ve Sertifikasyon (Regulations and certification)
- Hizmetler (Services)
- İthalat Tarifeleri (Import Tariffs)
- Sübvansiyonlar (Subsidies)
- Ticaret Finansmanı (Trade Finance)
- Gıda ve Tarım (Food and Agriculture)
- Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri (Sanitary and phytosanitary measures)
- Vergilendirme ve Karbon Fiyatlandırma (Internal taxation and carbon pricing)

²⁵ WTO Secretariat launches trade policy toolkit at COP28 to support action on climate goals. [↗](#)

1- Ticaretin Kolaylaştırılması

Ticaretin kolaylaştırılması, ihracat, ithalat ve transit süreçleri basitleştirmeyi, modernize etmeyi ve uyumlu hale getirmeyi amaçlayan politikalarlardır. Bu önlemler, gümrük işlemlerinin iyileştirilmesi, ticaret engellerinin azaltılması, şeffaflığın artırılması ve modern teknolojilerin ve daha etkin lojistik çözümlerinin teşvik edilmesini içermektedir. Ticaretin kolaylaştırılması, evrak işleri ve gecikmeleri ortadan kaldırarak, malların sınırlar arası hareketini hızlandırmaktadır, işlem maliyetlerini düşürmekte ve işletmelerin rekabet gücünü arttırmaktadır.

2017'de yürürlüğe giren Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması (TFA), ticaret ortakları arasında gümrük işlemleri ve sınır kontrollerini basitleştirmeyi, uyumlu hale getirmeyi ve hızlandırmayı hedeflemektedir. Anlaşma; şeffaflık, önceden verilen kararlar, gümrük iş birliği, transit mallar için ticaretin kolaylaştırılması önlemleri ve modern teknolojilerin kullanımı gibi çeşitli alanları kapsamaktadır.

TFA'nın tam uygulanması, ticaret maliyetlerini ortalama %14,3 oranında azaltabilir ve küresel ticareti yılda 1 trilyon ABD dolarına kadar arttırabilme potansiyeline sahiptir. TFA taahhütlerinin uygulanma oranı şu anda tüm DTÖ üyeleri için yaklaşık %77 iken, en az gelişmiş ülkeler için bu oran %43'tür.

Ticaret süreçlerinin dijitalleştirilmesi, ticareti daha erişilebilir, hızlı ve maliyet olarak daha uygun hale getirirken, aynı zamanda ticareti daha iklim dostu yapmaya da yardımcı olabilir. Örneğin, elektronik belgelerin kullanılması kâğıt israfını ve buna bağlı karbon ayak izini azaltabilmektedir. Finlandiya'da yapılan bir araştırma, elektronik faturalandırmanın, geleneksel faturalandırmaya kıyasla fatura başına sera gazı emisyonlarının %63 oranında azaltılabileceğini bulmuştur.

TFA, sınır kontrollerindeki bekleme sürelerini azaltarak ve limanlar ile kara sınırlarında lojistik ve altyapıyı iyileştirerek, taşıma enerji tüketimini ve buna bağlı emisyonları azaltmaya yardımcı olmaktadır. Örneğin, ticaret prosedürlerini uyumlu hale getirerek ve gereksiz incelemeleri azaltarak, daha verimli nakliye ve yük taşıma süreçlerine ve dolayısıyla daha düşük karbon emisyonlarına yol açmaktadır.

Ticaretin kolaylaştırılması politikalarını geniş çaplı iklim eylem politika planlarıyla uyumlu hale getirmek, düşük karbonlu bir ekonomiye geçişe yardımcı olabilmektedir. Devletler, ulusal olarak belirlenen kolaylaştırma hususlarını ve yeşil gümrük işlemlerini entegre edebilmektedir. Bunlar arasında elektronik belgeleme, denetimlerin uyumlaştırılması, uygunluk değerlendirme prosedürlerinin hızlandırılması ve düşük karbonlu yük taşımacılığı ile daha karbon verimli rotalar ve lojistik sistemlerin uygulanması yer alabilmektedir.

2- Devlet Alımları

Devlet alımları, ulusal GSYİH'nin ortalama %10-15'ini ve dünya GSYİH'sinin yaklaşık %13'ünü (yılda yaklaşık 13 trilyon ABD doları) oluşturmaktadır. Bu alım gücü, devlet düzeyinde her seviyede iklim değişikliğinin hafifletilmesine ve düşük karbonlu bir ekonomiye adil geçişin teşvik edilmesine yardımcı olmak için kullanabilmektedir.

Devlet alımları ayrıca, hükümetlerin kendi karbon ayak izlerini azaltmalarına yardımcı olabilmektedir. Devlet alımlarının doğrudan veya dolaylı olarak küresel sera gazı (GHG) emisyonlarının %15'inden sorumlu olduğu tahmin edilmektedir. Dünya Ekonomik Forumu'na göre, bu tür emisyonların azaltılması, yeşil ekonomiye 4 trilyon ABD dolarlık bir artış sağlayabilir ve yaklaşık 3 milyon yeni iş yaratabilecektir. Bu nedenle devlet alımları politikalarına daha fazla vurgu yapmak, yeni yeşil işler, gelişmiş enerji ve diğer kaynak kullanım verimliliği ve yenilik teşvik etme yoluyla önemli ekonomik faydalar sağlarken GHG emisyonlarını önemli ölçüde azaltabilmektedir.

Kendi iklim hedefleri doğrultusunda devletler, bilime dayalı, düşük karbon gereksinimleri gibi iklim duyarlı kriterleri içerecek şekilde alım politikalarını gözden geçirebilir ve bu tür kriterleri isteğe bağlı olmaktan ziyade zorunlu hale getirebilir. Araştırmalar, düşük karbonlu teknoloji gelişimi, benimsenmesi ve yayılmasında istikrarlı ve açık pazarların anahtar faktörler olduğunu doğrulamaktadır.

3- Düzenlemeler ve Sertifikasyon

Enerji verimliliği düzenlemeleri, iklim değişikliğiyle mücadelede önemli bir rol oynayabilmektedir. Özellikle elektrikli araçlar, inşaat malzemeleri ve ev aletleri gibi tüketici ürünleri için enerji verimliliği gereklilikleri, çevreyi kirleten ürünlerin piyasadan çıkarılması yoluyla ev içi enerji tüketimini ve ilgili sera gazı emisyonlarını azaltmaya yardımcı olabilir. Ayrıca, ev aletlerinde veya emisyon yoğunluğu yüksek endüstrilerde uygulanan enerji verimliliği şemaları, tüketicilerin daha enerji verimli ve az emisyon yoğunluğuna sahip ürünleri tercih etmelerine yardımcı olabilir.

Devletlerarası İklim Değişikliği Paneli (Intergovernmental Panel on Climate Change) 6. Değerlendirme Raporu, dünyanın dört bir yanında enerji verimliliği önlemlerinin zaten yılda en az 500 metrik ton CO₂ tasarruf sağladığını belirtmektedir. Bu tür düzenlemelerin, özellikle konut sektöründe, enerji verimliliği önlemleri sayesinde 2050 yılına kadar sektördeki emisyonları %50 oranında azaltma potansiyeli bulunmaktadır.

Enerji verimliliği düzenlemelerini geniş çaplı iklim eylem politika planlarıyla uyumlu hale getirme konusunda, DTÖ ilkelerine uyum önemlidir. Örneğin, tutarlılık, etkinlik ve uluslararası iş birliği önlemlerinin iklim hedeflerine ulaşmada daha etkili olmasını sağlayacaktır.

4- Hizmetler

Hizmetler sektörü, iletişim, taşımacılık, finans, eğitim, turizm ve çevresel hizmetler gibi geniş bir sektör yelpazesini kapsamaktadır. Teknolojik ilerlemeler, hizmetlerin sınır ötesi olarak gerçekleştirilmesini kolaylaştırmış ve uluslararası ticaretteki rollerini güçlendirmiştir. Hizmetler sadece bağımsız olarak ticaret kolu olmasının yanı sıra, aynı zamanda malların üretiminde temel girdiler olarak da işlev görebilmektedirler.

Birçok yeşil teknoloji, sadece malları değil, aynı zamanda kurulum, bakım ve izleme gibi ilgili hizmetleri de içermektedir. Hizmetler, ekonomileri iklim değişikliğine karşı dayanıklı hale getirmede ve sera gazı emisyonlarını azaltmada merkezi bir rol oynamaktadır. Hizmetlerin rolü, iklim uyumu, aşırı iklim olaylarına hazırlanma, başa çıkma ve bu tür olaylardan kurtulma süreçlerine de uzanmaktadır.

Bununla birlikte, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kapsamında, çevresel hizmetler ticaret açısından en az açık sektörlerden biridir. Örneğin, DTÖ üyelerinden sadece 59 tanesi, çevresel hizmetlere ilişkin olarak özel taahhütlerde bulunmuştur. Çevresel hizmetlerde ticaretin önündeki engeller arasında, hizmetler için tekeller, özel hizmet hakları, hareket kısıtlamaları ve yabancı mülkiyet ve yan kuruluş işletmeleri gibi çeşitli iş kısıtlamaları yer almaktadır. İklimle ilgili kritik hizmetlere erişimi ve yatırımı kolaylaştırmak için karar alıcı mekanizmaların düzenlemeleri basitleştirmesi önemlidir.

DTÖ bildirimleri ve Ticaret Politikası İncelemeleri, 2009'dan bu yana hizmet sektörüyle ilgili 58, iklimle ilgili referans ve Hizmetler Ticareti Konseyi'ne yapılan 12 iklimle ilgili bildirim göstermektedir. Bu bildirimler ve referanslar, çeşitli iklimle ilgili hizmet reformlarını içermektedir. Örneğin, AB'nin sınır ötesi elektrik ticaret kuralları ve Guyana'nın Düşük Karbonlu Kalkınma Stratejisi gibi somut örnekler, bu alandaki ilerlemeyi göstermektedir.

Hizmetlerle ilgili düzenlemelerin basitleştirilmesi ve yenilenebilir enerji gibi sektörlerde yabancı tedarikçilerin kurulumunun teşvik edilmesi gibi adımlar, ticaret kısıtlamalarının gözden geçirilmesi ve yeni-

den düzenlenmesinde önemlidir. İklim felaketleri sırasında temel mallar ve hizmetlerin hareketini kolaylaştıracak sistemlerin geliştirilmesi ve yabancı hizmet sağlayıcılarının mesleki yeterliliklerinin tanınması da bu sürecin bir parçasıdır.

Sonuç olarak, hizmet ticaretinin iklim eylemi stratejilerine entegrasyonu, mevcut ticaret düzenlemelerinin gözden geçirilmesi, sınır ötesi iş birliğinin kolaylaştırılması ve DTÖ gibi uluslararası platformlar aracılığıyla en iyi uygulamaların ve deneyimlerin paylaşılması yoluyla, ülkelerin iklimle mücadele ve uyum çabalarını önemli ölçüde artırabilir.

5- İthalat Tarifeleri

İthal tarifelerinin gözden geçirilmesi, karbon yoğun sektörlerde iklim değişikliğiyle mücadelede önemli bir rol oynayabilir. Karbon yoğun endüstrilerde genellikle düşük olan mevcut ithal tarifeleri, temiz endüstrilere kıyasla yeniden dengelenebilir. Bu politikanın uygulanması takdirinde, küresel gelir artarken karbon emisyonlarını azaltma ve ekonomileri düşük karbonlu değer zincirlerine entegre etme potansiyeli bulunmaktadır.

Özellikle yenilenebilir enerji ekipmanları ve elektrikli araçlar gibi düşük karbonlu ekonomiye geçiş için gerekli ürünlerin uygunluğunu ve kullanımını teşvik etmek amacıyla ithal tarifelerini gözden geçirmek etkili olabilir. Bu tür bir yeniden düzenleme, özellikle yenilenebilir enerji sektöründe maliyetleri düşürmeye ve ürünlerin benimsenmesini artırmaya yardımcı olabilir.

6- Sübvansiyonlar

Var olan sübvansiyonları reforme etmek, iklim değişikliğiyle mücadelede önemli faydalar sağlayabilir. Sübvansiyonlar, eğer iyi ayarlanmamışsa, üretimi ve ticareti bozabilir, ekonomik verimliliği azaltabilir ve çevreye zarar verebilir. Fosil yakıtlar, tarım ve balıkçılık gibi sektörler için yıllık 1.2 trilyon ABD dolarına kadar sübvansiyon sağlandığı tahmin edilmektedir.

Sübvansiyonları reforme etmek, CO2 emisyonlarını önemli ölçüde azaltabilir ve enerji verimliliği ile yenilenebilir enerjiye yatırım yapmak gibi alanlarda ek faydalar sağlayabilir. Tarım alanında, çevreye zarar veren fiyat destek önlemlerini kaldırmak ve aşırı hava olaylarına karşı direnci artırmak gibi reformlar, sektörün iklim hedefleriyle uyumunu artırabilir.

Bu tür sübvansiyonları aşamalı olarak kaldırmak ve/veya çevresel açıdan olumlu eylemlere yönlendirmek, iklim değişikliğiyle mücadeleye katkıda bulunabilir. Bu süreçte, düşük karbonlu bir ekonomiye adil geçişle ilgili ekonomik, ticari ve sosyal hususlar göz önünde bulundurulmalıdır.

7- Ticaret Finansmanı

Ticaret finansmanı, özellikle gelişmekte olan ekonomilerde iklim değişikliğiyle mücadelede ve adaptasyonda önemli bir rol oynayabilmektedir. Dünya ticaretinin yaklaşık %60-80'i ticaret finansmanına bağlıdır ve bu finansman, özellikle gelişmekte olan ekonomilerde ticaret taleplerinin karşılanmasında kritik öneme sahiptir.

Ticaret finansmanı, yenilenebilir enerji üretim tesisleri gibi karbondan arındırma projelerinin yanı sıra iklim değişikliğine uyum projelerinde de önemlidir. Ticaret finansmanı akışlarını iyileştirmek için, özel bankalar, ihracat kredi ajansları ve bölgesel kalkınma bankaları gibi tarafların mevcut çabalarını artırarak ticaret finansmanı programlarını genişletmeleri önemlidir. Bu, risk paylaşım çerçeveleri geliştirerek ve ticaret finansmanına erişimi artırarak enerji geçişini ve iklim değişikliği adaptasyon projelerini desteklemek için yapılabilir. Ticaret finansmanı akışını artırmak için yerel kreditorlerin kapasitelerinin geliştirilmesi, bankacılık ilişkilerinin güçlendirilmesi ve daha spesifik verilerle karar verme süreçlerinin desteklenmesi gerekmektedir.

8- Gıda ve Tarım

Gıda ve tarım politikaları, iklim değişikliğiyle mücadelede ve adaptasyonda önemli bir rol oynayabilir. İklim değişikliği, tarımsal verimliliği ve gıda üretimini etkileyerek gıda güvenliğini tehlikeye atabilir. Ticaret, küresel gıda güvenliğinde zaten önemli bir rol oynamaktadır ve bu rol, iklim değişikliğinin etkileriyle daha da artacaktır. İthalat tarifeleri, destek önlemleri ve ihracat kısıtlamaları dahil çeşitli ticaret politikaları gıda ve tarım pazarlarını etkileyebilir.

Hükümet desteklerinin ve ticaret politikalarının gözden geçirilmesi ve uygun şekilde reforme edilmesi, gıda güvenliği ve beslenmeyi iyileştirebilir ve üreticilerin, tüketicilerin ve ticaret yapan kişilerin beklenmedik iklim krizlerine karşı direncini artırabilir. İyi işleyen ve sürdürülebilir tarım ve gıda sistemleri, iklim değişikliğiyle mücadelede ve biyoçeşitliliğin korunmasında önemli fırsatlar sunabilir. Hükümetler, tarım sektörüne verilen desteği yeniden yönlendirerek ve piyasa bozulmalarını azaltarak gıda sistemlerinin sürdürülebilirliğini ve dayanıklılığını güçlendirebilir.

9- Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri

Sağlık ve Bitki Sağlığı (SPS) sistemlerin güçlendirilmesi, iklim değişikliği etkileriyle başa çıkmada önemli bir rol oynayabilir. İklim değişikliği, ekosistemleri ve tarımsal üretimi etkileyerek, hastalık yayılımını ve gıda güvenliği risklerini artırabilir. SPS önlemleri, gıda ve içeceklerin güvenli tüketimi için ve hayvanlar ile bitkileri hastalıklardan korumak için kullanılan kurallar ve prosedürlerdir.

İklim değişikliğinin artan zorlukları nedeniyle, SPS önlemlerini güçlendirmek önemlidir. Bu, kendi nüfuslarını ve tarım sektörlerini korumak ve tarım ihracatlarının ihtiyaç duyulan pazarlara ulaşmasını sağlamak için gereklidir. Özellikle iklim değişikliğinin şiddetli sonuçlarından etkilenen kırılgan ekonomiler için bu önemlidir.

SPS sistemlerini güçlendirmek ve geniş çaplı iklim eylem politika planlarıyla uyumlu hale getirmek için, DTÖ üyeleri SPS önlemlerinin tasarımı ve uygulanmasında karşılaşılan zorlukları görmektedir. Gelişmekte olan ekonomiler, iklim değişikliğinin en şiddetli sonuçlarının beklendiği bölgelerde yer aldığından, bu zorluklarla başa çıkmakta zorlanmaktadır. Bu nedenle, etkili gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı sistemlerine öncelik vermek, hastalıkların ve ülkelerin ekolojisi hakkında daha iyi bir perspektif kazanmak adına önemlidir.

Erken uyarı sistemleri ve diğer hızlı yanıt mekanizmaları gibi araçlar, iklim değişikliğinin etkileriyle başa çıkmak için önemlidir. DTÖ'nün SPS önlemlerine bağlı kalmak, yeni SPS önlemlerinin bilime dayalı ve risk değerlendirmelerine dayanarak uygulanmasını sağlayabilir.

10- Vergilendirme ve Karbon Fiyatlandırma

Karbon fiyatlandırması, tüketim ve yatırım süreçlerinde değişiklik teşvik ederek ve daha düşük emisyonlara yol açarak iklim değişikliğiyle mücadelede etkili bir politika olarak kabul edilmektedir. Hükümetler, emisyon ticaret sistemleri, karbon vergileri ve diğer yaklaşımlar aracılığıyla iklimle ilgili hedeflere ulaşmak için giderek daha fazla vergilendirmeleri arttırma politikasını gözetmektedir.

Ancak, küresel çapta 70'den fazla farklı karbon fiyatlandırma sistemi bulunmakta ve bu sistemler toplam emisyonların sadece %23'ünü kapsamaktadır. Karbon fiyatları, ekonomiler arasında önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Bu parçalanma, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler için ek yönetim ve uyum maliyetlerine yol açabilmektedir.

Vergiler sayesinde, karbon fiyatlandırmasının koordinasyonunu artırmak ve geniş çaplı iklim eylem politikalarıyla uyumlu hale getirmek için uluslararası platformlar aracılığıyla koordinasyon sağlanabilir. Uluslararası iş birliği, karbon fiyatlandırması ile ilgili zorlukların üstesinden gelmede önemlidir. Farklı uluslararası yaklaşımlar önerilmiştir, örneğin uluslararası bir karbon fiyat tabanı sistemi veya farklı yerel veya bölgesel karbon fiyatlarının belirlenmesine dayalı bir model perspektifi.

Karbonsuzlaşmak için Çelik Sektörüne Dair İlkeler²⁶

Çelik Standartları İlkeleri, çelik sektöründe sera gazı emisyonlarının ölçülmesi ve azaltılması konusunda uluslararası iş birliği ve standartlar geliştirmeyi amaçlıyor. Belge²⁷, COP28 sırasında çeşitli kuruluşlar ve paydaşlar tarafından kabul edilen ilkeleri içeriyor. Bu ilkeler, sera gazı emisyonlarını azaltma, ticaret ve emisyon standartlarını uyumlu hale getirme, şeffaflık ve karşılıklı tanıma, bağımsız doğrulamanın önemi ve mevcut girişimlerle uyum gibi konuları kapsıyor.

Standart belirleme kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, çelik üreticileri ve sektör dernekleri tarafından geliştirilen **Çelik Standartları İlkeleri**, demir ve çelik sektörünün yıllık küresel sera gazı emisyonlarının yaklaşık %8'ini oluşturduğunu ve sektörün iklim hedeflerine ulaşmada güvenilir bir rol oynaması için bu emisyonların en az %90 oranında azaltılması gerektiğini temel alıyor. İlkeler, karbonsuzlaşma sürecini hızlandırmak için demir çelik sektöründe sera gazı emisyonlarının ölçülmesine ilişkin ortak metodolojiler oluşturulması çağrısında bulunuyor. Bu şekilde metodolojilerin şeffaflığı sağlanıp farklı ve uyumsuz ölçüm standartlarından kaynaklanan ticari sürtüşmeler hafifletilirken, yenilikçi sıfır emisyon (aslında "sıfıra yakın emisyon") teknolojilerine ve ürünlerine yatırım ve bunların benimsenmesi teşvik edilebilir.

35'ten fazla büyük çelik üreticisi, sektör derneği, standart belirleme kuruluşu, uluslararası kuruluş ve girişim Çelik Standartları İlkelerini onayladı. Çelik Standartları İlkeleri, çelik için mevcut emisyon standartları ortamını iyileştirmek için gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerin yanı sıra hükümetler, üreticiler, endüstri dernekleri ve politika yapıcılar arasında işbirlikçi ve yapıcı diyalogun gerekli olduğunu kabul ediyor. Paydaşların yorumları incelendiğinde şöyle ifadeler görüyoruz:

- Çelik karbon emisyonlarını ölçmek için mevcut standartların çeşitliliği, bir ton çeliğin değerine kıyasla nasıl olduğunu değerlendirmeyi son derece zorlaştırıyor. Çelik Standartları İlkeleri, endüstrinin küresel olarak karbondan arındırılmasını sağlamak için gerekli olan ortak bir çerçevenin temel temellerini oluşturuyor.
- İlkeler, düşük karbonlu çeliğin nasıl tanımlanacağı konusunda daha geniş bir uyum oluşturmaya yardımcı olacak.
- Pek çok insan muhtemelen çelik yapmanın tek bir yolu olmadığını ve farklı çeliklerin girdi metallerine ve teknolojiye bağlı olarak farklı karbon ayak izlerine sahip olduğunu farkında değil. Bunu kabul eden bir sistem, özellikle net sıfıra geçişin uzun yıllar alacağı durumlarda önemli.
- Koordine edilmemiş ticaret politikaları, çelik endüstrisinin karbondan arındırılmasını zorlaştırıyor. Üreticiler için belirsizlik yaratıyor, yeşil teknolojilerin ve girdilerin sınır ötesi hareketini engelliyor ve temiz teknolojiye yapılan yatırımları yavaşlatıyor. (DG Ngozi)

İlkeler, Uluslararası Enerji Ajansı'nın Net Sıfır Çelik Endüstrisi için Emisyon Ölçümü ve Veri Toplama çalışmasının yanı sıra DTÖ'nün Ticarete Teknik Engeller (TBT) Anlaşması kapsamındaki kural ve ilkelerine

²⁶ WTO, Director-General welcomes Steel Standards Principles for decarbonization, launched at COP28. [2](#)

²⁷ WTO, Steel Standards Principles. [2](#)

dayanıyor. Hukuki yükümlülüğü olmayan bu dokümanın tarafımızca yapılan uyarlanmış çevirisi aşağıdadır.

Şunları kabul ediyoruz:

- *Demir ve çelik sektörü, bugün metan da dahil olmak üzere yıllık küresel sera gazı (GHG) emisyonlarının yaklaşık %8'ini oluşturuyor. Sektörün net sıfır enerji sistemine ve daha geniş bir ekonomiye ulaşmada güvenilir bir rol oynaması ve farklı ülkelerin koşullarını yansıtan adil bir geçiş sağlaması için bu emisyonların en az %90 oranında azaltılması gerekecek.*
- *Dünya çelik ticareti, 2022 yılında küresel nihai ve yarı mamul çelik üretiminin yaklaşık %25'ini temsil etmekte olmasından mütevellit önemlidir. Sera gazı emisyonlarını ölçmek için birbirinden farklı ve uyumsuz standartlar ve metodolojilerin kullanılması ise ticaret ve tedarik zinciri kesintilerine, piyasa belirsizliğine ve tüketicide kafa karışıklığına yol açabilir ve çelik üretimini karbondan arındırma maliyetlerini artırabilir.*
- *Demir ve çelik üretiminde ve ürünlerinde metan da dahil olmak üzere sera gazı emisyonlarını ölçmek için şeffaflık, birlikte çalışabilirlik ve metodolojilerin karşılıklı olarak tanınmasına yönelik temaslar, sıfıra-yakın-emisyonlu yenilikçi teknolojilere ve sıfıra-yakın-emisyonlu çelik ürünlerine yatırımı ve bunların benimsenmesini teşvik edebilir ve ticari sürtüşmeleri azaltabilir.*
- *Projeler, üretim ve ürün düzeylerinde farklı metodolojiler gerekebilir, ancak bunların arasındaki uyumluluk, global çelik endüstrisinin hızlı karbonsuzlaştırılmasını sağlayacaktır.*
- *Bu tür ölçüm metodolojilerinin kullanımından elde edilen verilerin bağımsız olarak doğrulanması önemlidir.*
- *Demir ve çelik sektöründe karbonsuzlaşmayı teşvik etmek için mevcut inisiyatiflerin rolü önemlidir ve sera gazı emisyonlarının kapsamlı bir şekilde ölçülmesine yönelik metodolojilerin daha fazla uyumlaştırılmasına ihtiyaç vardır – ki bu ihtiyaç inisiyatiflerin temelidir.*

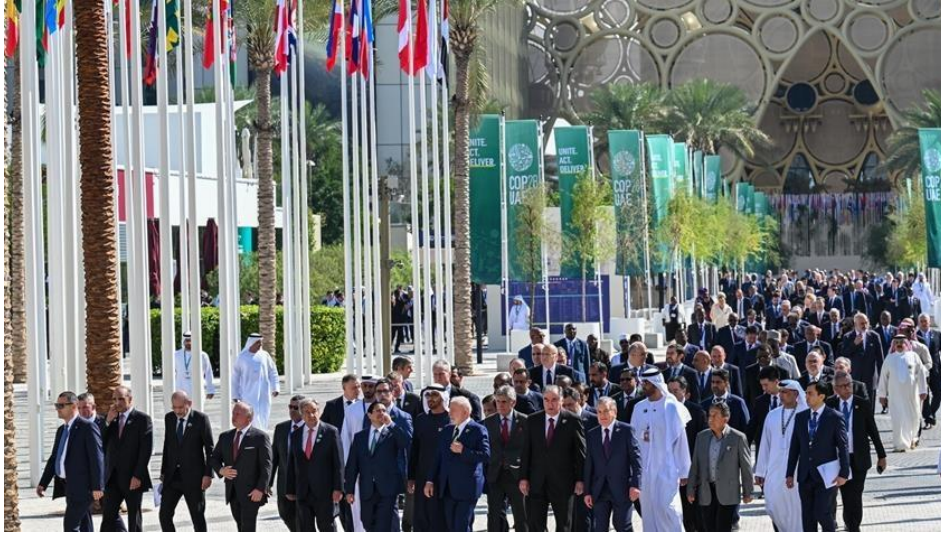
Bu düşünceler ışığında, aşağıdaki ilkeleri onaylıyoruz:

- *Çelik için mevcut emisyon standartları ortamını iyileştirmek için gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hükümetler, çelik üreticileri ve tedarikçileri, endüstri dernekleri, girişimler, politika yapıcılar ve sivil toplum arasında işbirlikçi ve yapıcı bir diyaloga ihtiyaç vardır. Diyalog, geniş temsili, pazara uygunluğu ve iyi uygulamaların paylaşılmasını sağlayan kapsayıcı, açık ve şeffaf süreçleri takip etmelidir;*
- *Sera gazı emisyonları ölçüm standartları ve metodolojileri, veri toplama ve açıklama çerçeveleri, proje, üretim ve ürün düzeyinde, birlikte çalışabilir olmalı, karşılıklı tanımayı mümkün kılmalı, mevcut uluslararası standartlar üzerine inşa edilmeli, tekrarlardan kaçınmalı ve şeffaflığı ve emisyonların küresel takibini iyileştirmek için artan veri raporlaması ile birleştirilmelidir;*
- *Çelik ürünleri ve üretimi için emisyon ölçüm standartları, teknolojiden bağımsız performans dayalı ölçümler yoluyla küresel çelik endüstrisinin karbondan arındırılmasını sağlamalıdır;*
- *Standartlar, DTÖ Ticaretin Önündeki Teknik Engeller (TBT) Anlaşması İyi Uygulama Kuralları ve TBT Komitesi'nin Uluslararası Standartların, Kılavuzların ve Tavsiyelerin Geliştirilmesine İlişkin Altı İlkesi (şeffaflık, açıklık, tarafsızlık ve fikir birliği, etkinlik ve uygunluk, tutarlılık ve kalkınma boyutu) ile tutarlı olmalıdır;*
- *Mevcut ve geliştirilmekte olan standartlar, metodolojiler ve çerçeveler arasında uyum ve koordinasyon çalışmaları, Uluslararası Enerji Ajansı'nın Emisyon Ölçümü ve Veri Toplama için Net Sıfır İlkeleri ile tutarlı olmalıdır;*
- *Sıfıra yakın emisyonlu çelik üretimi için mevcut ve ortaya çıkan tanımların ortak bir anlayışa ihtiyaç vardır;*

- Bu ilkelere göre ilerlemeyi gözden geçirmek ve diğer kuruluşları bu ilkelere uymaya teşvik etmek için en az yılda bir kez toplanmaya çalışıyoruz.

Enerji ve Endüstri, Adil Geçiş, Yerli Halklar (5 Aralık)

Yeni beyanlar veya finansman duyurularının az olduğu bir gün olarak kayıtlara geçmiştir. Yerli Halkların iklim politikalarına ve eylemlerine anlamlı bir şekilde dahil edilmesinin önemi kabul edilmiştir. Benzer şekilde; Küresel Durum Değerlendirmesi, piyasa dışı mekanizmalar ve teknoloji de dahil olmak üzere birçok müzakere oturumunda ülkeler sıklıkla Yerli Halkların haklarının tanınması ve karar alma süreçlerine dahil edilmesi yönünde çağrıda bulunmuştur.

Başkanlık, hidrojen, yenilenebilir enerji kaynakları ve enerji verimliliği konularında üst düzey yuvarlak masa toplantıları düzenlemiştir.

Adil geçiş yolları çalışma programına ilişkin tartışmalarda ciddi fikir ayrılıkları olmuştur. Delegeler konferansın ikinci haftasında bakanlara iletebilecek bir metin üzerinde anlaşmaya varmak için gayri resmi

istişarelerde bir araya gelmiştir. Aynı çabalar Küresel Durum Değerlendirmesi, azaltım çalışma programı için de görülmüştür.

COP28 Bünyesinde Kritik Mineraller

Kritik mineraller, düşük karbonlu enerji sistemine geçişteki önemli rolleri nedeniyle odak noktalarında bir diğerydi. Rüzgâr türbinleri ve elektrikli araçlar gibi temiz enerji teknolojileri için gerekli olan bakır, lityum ve kobalt gibi bu minerallere olan talep artmaktadır. Lityum talebinin 20 yıl içerisinde yaklaşık %90, nikel ve kobalt talebinin %60-70 oranında artması beklenmektedir. Bakır ve nadir toprak elementlerine yönelik talepte %40 oranında bir artış öngörülmektedir. Uluslararası Enerji Ajansı net sıfır emisyon senaryosu kapsamında, bu kritik malzemelere olan talebin 2030 yılına kadar üç kattan fazla artabileceğini değerlendirmektedir. Kayda değer bir endişe, coğrafi yoğunlaşma ve birkaç şirketin pazar hakimiyeti nedeniyle tedarik zincirinin kırılganlığıdır. Bu durum arz sıkıntısı, jeopolitik gerilimler ve piyasa manipülasyonu gibi riskleri beraberinde getirmektedir. IRENA'nın enerji geçişinin jeopolitiği hakkındaki raporu, tedarik zincirlerini çeşitlendirmek ve jeopolitik riskleri en aza indirmek için entegre bir yaklaşım önermektedir. Kritik malzemelerin güvenilir bir şekilde tedarik edilmesini sağlamak ve enerji geçişini engellemek için iş birliği vurgulanmaktadır. Kritik Enerji Dönüşüm Mineralleri üzerine düzenlenen panel, çeşitli paydaşları ortak ilkeler geliştirmek üzere bir araya getirmiştir. Etkinlik bu alanda uluslararası iş birliği ve standartları geliştirmeye odaklanmıştır. Ayrıca, enerji dönüşümüyle ilgili değer zincirlerini güvence altına almanın ticaret ve politika yönünü ele alan, sürdürülebilir ve adil enerji geçişini kolaylaştırmada uluslararası ticaret ve yatırımın rolünü vurgulayan oturumlar da düzenlenmiştir. COP28, madenlerin ve enerji geçişi kaynaklarının, sürdürülebilir ve adil kullanımını destekleyen ticaret politikaları ve stratejileri üzerine bir tartışma platformu sağlamıştır. COP28'deki bu girişimler ve tartışmalar, enerji geçişinde kritik madenlerin sunduğu zorlukları ve fırsatları ele almaya yönelik ortak bir çabayı yansıtmaktadır.

Tartışmalarda aynı zamanda sorumlu kaynak kullanımının ve madencilik sektörünün Çevresel, Sosyal ve Yönetişim (ESG) performansının önemi de vurgulanmıştır. Bu yaklaşım, kritik minerallerin çıkarılmasının ve işlenmesinin çevresel bozulmaya veya insan hakları ihlallerine katkıda bulunmamasını sağlamayı amaçlamaktadır. ABD'deki Enflasyonu Azaltma Yasası ve diğer ulusal stratejiler, kritik minerallerin sürdürülebilir tedarikinin düzenlenmesi ve desteklenmesine artan vurguyu yansıtmaktadır. Amaç, adil ve eşitlikçi bir küresel enerji geçişini sağlamak için tutarlı standartlara sahip şeffaf pazarlar geliştirmek olarak ifade edilmektedir.

Çok Düzeyli Eylem, Şehirleşme ve Ulaşım (6 Aralık)

COP28'de 6 Aralık Çarşamba günü kentleşme ve ulaşım konularına odaklanılmıştır. Kentsel alanlar dünya nüfusunun %55'inden fazlasına ev sahipliği yapmakla birlikte toplam küresel CO₂ emisyonlarının %75'inden sorumludur. Konferans kapsamında ulusal katkı beyanlarını ve şehirler arası iş birliğini geliştirmeyi amaçlayan duyurular gerçekleştirilmiştir.

COP28 Başkanlığı, Kentleşme ve İklim Değişikliği konulu bakanlar toplantısına ev sahipliği yapmıştır. Toplantıya katılan 40'tan fazla Bakan, **Kentleşme ve İklim Değişikliği Ortak Sonuç Bildirisi**'ni desteklemiştir. Aynı zamanda bildiri, şehirlere yeterli uyum finansmanının ulaşmasını sağlamak için yerel iklim finansmanını hızlandırmıştır.

1000 katılımcının ve 200'den fazla yerel liderin katıldığı toplantı; konut, kentsel gelişim ve çevreden sorumlu bakanların bir COP bünyesinde bir araya geldiği ikinci toplantı olmuştur. Delegeler, COP sürecine dahil edilmenin önemini vurgulamış ve devam edilmesi çağrısında bulunmuştur.

Ulaşım, küresel enerjiyle ilişkili CO₂ emisyonlarının %23'ünü üretmektedir. Eğer denizcilik bir ülke olsaydı en büyük sekizinci emisyon kaynağı olacaktı.²⁸ Deniz taşımacılığı şu anda tüm emisyonların %2'sini oluşturmaktadır. Sektörün Paris Anlaşması hedeflerini karşılama yolunda olmadığı belirtilmektedir. Green Shipping Challenge²⁹ bünyesinde çeşitli duyurular yapılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Kanada ve Güney Kore arasında Yeşil Nakliye Koridorları³⁰ açılmıştır. Avustralya Denizcilik Emisyonlarının Azaltılması Ulusal Eylem Planı gibi düzenleyici taahhütlerde bulunulmuştur. Norveç, gemiciliğin karbondan arındırılması konusunda gelişmekte olan piyasaları desteklemek için 20 milyon dolar yatırım yapacağını belirtmiştir.

²⁸ Green Shipping Challenge etkinliğinde John Kerry tarafından dile getirilmiştir.

²⁹ COP27'de Norveç ve ABD liderliğinde kurulmuş bir inisiyatifdir. Gemicilikten kaynaklanan sera gazı emisyonlarını azaltmayı hedeflemektedir.

³⁰ Yeşil Koridorlar (Green Corridors), sıfır emisyon çözümlerinin desteklediği, büyük liman merkezleri arasındaki özel ticaret yollarıdır.

Kargo sahipleri, gemi operatörleri, limanlar, yakıt ikmalci şirketleri ve ekipman üreticileri de dahil olmak üzere denizcilik sektörlerinden otuz lider, yenilenebilir hidrojenle üretilmiş enerji kaynaklarının kullanımını mümkün kılmak amacıyla Ortak Taahhüt (Joint Commitment) imzaladı. Taahhüt, IMO'nun (International Maritime Organization) 2040 yılına kadar %70-80 oranında emisyon azaltımı hedefinin desteklenmesini ve kargo sahiplerinin 2040 yılına kadar yalnızca sıfır emisyonlu nakliye hizmetlerini kullanma taahhüdünü içermektedir.

Gençlik, Çocuklar, Eğitim ve Beceriler (8 Aralık)

Konferansın ikinci haftasının açılışında gençlik odaklı ve gençlerin öncülük ettiği etkinliklerin de arttığı görülmüştür.

Küresel Gençlik Bildirisi, 150 ülkeden çocuklardan ve gençlerden gelen girdiler ile Yerel ve Bölgesel Gençlik konferanslarından gelen politika bildirimlerini entegre ettiğini bildirmiştir. Açıklamada diğer taleplerin yanı sıra partilere şu çağrılarda bulunmaktadır:

- Sürdürülebilir ve iklime dirençli kalkınmayı mümkün kılmak için gelişmekte olan ülkelere borç iptali teklif etmek ve fosil yakıtların aşamalı olarak ortadan kaldırılması için adil yollar sağlamak da dahil olmak üzere kirletici faaliyetleri caydırmak ve
- İddialı iklim eylemine rehberlik etmek için mevcut en iyi bilimi ve geleneksel, yerel bilgileri kullanmak.

Doğa, Arazi Kullanımı ve Okyanuslar (9 Aralık)

COP28'deki Doğa, Arazi Kullanımı ve Okyanuslar Günü, dünya liderlerinin, finansmanı doğal iklim çözümlerine yönlendirerek doğayı koruma ve iyileştirme çabalarına odaklanmıştır.

Kosta Rika ve Gana, yüksek bütünlüğe sahip karbon piyasalarından yararlanarak tropikal ormansızlaşmayı sona erdirmek için bir kamu-özel ortaklığı olan LEAF koalisyonu içindeki alıcılara orman karbon kredisi sağlama konusunda anlaşmıştır.

Dünya Bankası, 15 ülkede yüksek bütünlüğe sahip orman karbon kredilerinin ölçeklendirilmesine yönelik bir yol haritası başlatmıştır. Bu kredilerin değeri 2,5 milyar dolara kadar çıkabilir ve sonuçlara dayalı ödemelerin %90'a varan kısmının yerli halklara yapılması potansiyeli bulunmaktadır.

Doğa odaklı iklim projeleri için 2030 yılına kadar 2 milyar dolarlık ek özel sermayeyi harekete geçirmek amacıyla 1 milyar doların harekete geçirilmesi hedeflenmiştir.

Norveç, Endonezya'nın ormansızlaşmayı³¹ azaltmaya yönelik devam eden çabalarını desteklemek için 100 milyon dolar taahhüt etmiştir. Birleşik Krallık, COP26'da verilen orman taahhütlerini uygulamaya koyacağını duyurmuş ve Uluslararası Sürdürülebilir Ormanlar ve Arazi Kullanımı Programı'na 576 milyon sterlin tutarında yeni fon sözü vermiştir.

Gıda, Tarım ve Su (10 Aralık)

130'dan fazla ülke, Sürdürülebilir Tarım, Dayanıklı Gıda Sistemleri ve İklim Eylemine ilişkin COP28 BAE Bildirgesi'ni imzalayarak gıda sistemlerini uyarılma ve dönüştürme taahhüdünde bulunmuş ve gıda ve arazi kullanım hedeflerini Ulusal Katkı Beyanları ile Ulusal Uyum Planları'na dahil etmişlerdir. Aynı olarak, birçok ülke (Birleşik Arap Emirlikleri ve Birleşik Krallık dahil) Ulusal Katkı Beyanları'na ve Ulusal Uyum Planları'na gıda ve su yönetimine entegre bir yaklaşım eklemeyi kabul etmiştir.

³¹ Mangrove ormanlarının büyük bir kısmı Endonezya içerisinde yer almaktadır.

Birleşik Arap Emirlikleri, savunmasız topluluklarda su güvenliği çözümleri için IMF tarafından tahsis edilen Özel Çekme Haklarınının 150 milyon dolarını yeni fon olarak sağlama sözü vermiştir. Birleşik Krallık, düşük gelirli ve iklim açısından hassas ülkelere su kaynaklarını yönetme konusunda teknik yardım sağlamayı amaçlayan Su Güvenliği için Adil Geçişler programı için Dünya Bankası ile bir ortaklık (40 milyon sterlin tutarındaki finansman dahil) duyurmuştur.

11-12 Aralık tarihlerinde müzakerelerin finalize edilmesine odaklanılmıştır. 12 Aralık gündüz saatlerinde hiçbir müzakere oturumu programa alınmamış ve birçok basın toplantısı iptal edilmiştir. Adaptasyona ilişkin küresel hedef, azaltım hedefi ve uygulama çalışma programı ile adil geçiş yollarına ilişkin çalışma programı üzerinde mutabakata varılması konusunda tedirginliğin olduğu konular olarak öne çıkmıştır. Gün boyunca sivil toplum aktivistleri fosil yakıtların aşamalı olarak ortadan kaldırılması konusunda bir karar almaya çağırmıştır.

Konferans Boyunca Açıklanan Deklarasyonlar ve Genel Bakış^{32 33 34}

Konferans kapsamında çeşitli inisiyatifler ve deklarasyonlar açıklanmıştır. İklim eylemi, finansmanı ve sağlık gibi alanlarda önemli adımlar atılmıştır. Başkanlık, 10 adet deklarasyon açıklamıştır. Bunlar;

- İklim Eylemi için Yüksek Hedefli Çok Düzeyli Ortaklıklar Koalisyonu (Coalition for High Ambition Multilevel Partnerships-Champ) (71 ülke),

Amacı, ulusal katkı beyanları da dahil ancak bununla sınırlı olmamak üzere iklim stratejilerinin planlanması, finansmanı, uygulanması ve izlenmesinde alt ulusal hükümetlerle iş birliğini geliştirmektir. Kanada, Danimarka, Almanya, Japonya, ABD ve Türkiye imzacılar arasındadır.

- İklim finansmanı deklarasyonu (13 ülke),

Amacı Paris Anlaşması'nın hedeflerini takip etmeye yönelik kolektif çabaları; yerel, bölgesel ve küresel düşük karbonlu, iklime dayanıklı ve doğaya olumlu büyümeyi ve kapsayıcı ekonomileri hızlandırma fırsatını sunarak Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin (SDG'ler) uygulanmasını güçlendirmektir. Almanya, Fransa, İrlanda, BAE, Birleşik Krallık ve ABD üyeler arasındadır.

- İklim ve sağlık deklarasyonu (143 ülke),

Sağlık sistemlerinin iklime dayanıklı, düşük karbonlu, sürdürülebilir ve eşitlikçi olacak şekilde dönüştürülmesi de dahil olmak üzere daha iyi sağlık sonuçları elde etmek, toplulukları ve en savunmasız nüfusları iklim değişikliğinin etkilerine daha iyi hazırlamak amacıyla azaltım ve uyum eylemlerinden elde edilen sağlık kazanımlarını en üst düzeye çıkarmak, iklim değişikliğinin kötüleşen sağlık etkilerini önleyen politikaların geliştirilmesini ve uygulanmasını güçlendirmek gibi amaçları bulunmaktadır. Kanada, Çin, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Endonezya, İsrail, Japonya ve Türkiye de imzacılar arasındadır.

- İklim yardım, iyileşme ve barış deklarasyonu (82 ülke),

İklime uyum ve dayanıklılık için geliştirilmiş mali destek amaçlamaktadır. Bu kapsamda kamu ve hibe bazlı kaynaklara olan ihtiyacı vurgulamayı, çeşitli finansman kaynaklarını harekete geçirmeyi, çevresel ve sosyal önlemlerin önemini kabul etmeyi hedeflemektedir. Öngörülebilirliği, esnekliği, hızı ve basitliği artırmak ve başvuru, akreditasyon gibi prosedürleri kolaylaştırmayı da içeren işlem maliyetlerini azalt-

³² COP28 Başkanlığı [2](#)

³³ McKinsey Sustainability Blog [2](#)

³⁴ International Institute for Sustainable Development [2](#)

mak için çaba göstermek ve mali kaynaklara erişimin iyileştirilmesi de taahhütler içerisinde yer almaktadır. Fransa, Almanya, Japonya, Kanada, ABD ve Birleşik Krallık gibi ülkeler imzacılar arasında yer almaktadır. Türkiye imzacı olmamıştır.

- Küresel yenilenebilir enerji taahhüdü (130 ülke),

Küresel topluluğun Paris Anlaşması'nın ısınmayı 2°C'nin oldukça altında tutma yönündeki kolektif hedefine ulaşmasını sağlamak ve bir yandan da ısınmayı 1,5°C ile sınırlandırma çabalarını sürdürmek için, yenilenebilir enerji kaynaklarının ve enerji verimliliğinin yaygınlaştırılmasının hızı ve ölçeğinin önemli ölçüde artması gerektiğini kabul etmektedir. Bu kapsamda 2030 yılına kadar yenilenebilir enerjinin 3 katına, enerji verimliliğinin iki katına çıkarılmasını taahhüt etmektedir. Arjantin, Ermenistan, Azerbaycan, Brezilya, Avrupa Birliği, Almanya, Japonya, BAE, Birleşik Krallık, ABD imzacılar arasındadır. Türkiye imzacı olmamıştır.

- Tarım, gıda ve iklim deklarasyonu (159 ülke),

Kapasite geliştirme, altyapı ve yenilikler için mali ve teknik destek de dahil olmak üzere tüm çiftçilerin, balıkçıların ve diğer gıda üreticilerinin iklim değişikliğinin etkilerine karşı savunmasızlığını azaltmak amacıyla uyum ve dayanıklılık faaliyetlerinin, müdahalelerinin ölçeğinin büyütülmesi gibi hedefleri bulunmaktadır. Kanada, Çin, Avrupa Birliği, Almanya, Endonezya, İsrail, Japonya, Rusya ve Türkiye imzacılar arasındadır.

- Toplumsal cinsiyete duyarlı adil geçiş deklarasyonu (76 ülke),

Bakanlar ve hükümet yetkilileri, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için tüm kadınların ve kız çocuklarının liderliğini ve anlamlı katılımını, karar alma sürecini, kapasitelerini güçlendiren, toplumsal cinsiyete duyarlı adil geçişleri teşvik etmek için Paris Anlaşmasını uygulama kararlılığını beyan etmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve tüm kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesine ilişkin beşinci hedefi de içeren 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nin yeniden onaylanmasını taahhüt etmektedir. Çin, Finlandiya, BAE, Birleşik Krallık ve ABD imzacılar arasındadır. Türkiye imzacılar arasında yer almamaktadır.

- Küresel soğutma taahhüdü (66 ülke),

2050 yılına kadar tüm sektörlerde soğutma teknolojilerinden kaynaklanan emisyonları 2022 seviyelerine göre küresel olarak en az %68 oranında azaltmayı amaçlamaktadır. Brezilya, Kanada, Fransa, Almanya, Japonya, BAE, Birleşik Krallık ve ABD imzacılar arasındadır.

- Hidrojen deklarasyonu (37 ülke),

Küresel yenilenebilir ve düşük karbonlu hidrojen piyasasının ve sertifikasyon programlarının geliştirilmesini amaçlamaktadır. Ermenistan, Avustralya, Brezilya, Kanada, Fransa, Almanya, Hindistan, Japonya, Birleşik Krallık ve ABD imzacılar arasındadır.

- İklim, doğa ve insanlar deklarasyonu'dur (18 ülke)

Ulusal iklim, biyoçeşitlilik ve arazi restorasyon plan ve stratejilerinin entegre şekilde planlanması ve uygulanması için ortak çalışma kararı açıklanmıştır. Brezilya, Kanada, Mısır, Fransa, Almanya, Birleşik Krallık ve ABD imzacılar arasındadır.

Genel anlamda bakılacak olursa derin karbonsuzlaştırmayı başarmak için gereken iklim teknolojilerinin çoğu zaten mevcut. Şimdiki zorluk, ölçek büyütmeyi ve maliyet atılımlarını hızlandırmaktır. İhtiyaç duyulan sera gazı (GHG) azaltımının %90'ı kanıtlanmış teknolojilerden gelebilir. Ancak küresel ısınmayı 1,5°C ile sınırlamak için bu teknolojilerin 2030 yılına kadar katlanarak ölçeklenmesi gerekmektedir.

Sıfır karbon teknolojilerine, malzemelere ve hizmetlere yönelik artan talep, şirketlerin yeni yeşil işler kurması için fırsatlar yaratmaktadır. Araştırmalar, 2030 yılına kadar yeşil teknolojilere olan talebin yıllık 12 trilyon dolara kadar gelir yaratabileceğini göstermektedir.

Yeşil işletmeleri yenilik yapabilen ve ölçeklendirebilen şirketler, net sıfıra geçişe katkıda bulunurken önemli değer üretebilirler.

Çeşitli duyurular ve girişimler, iklim teknolojilerinin 1,5°C'ye ulaşmadaki kritik rolüne ve hızlı bir şekilde ölçeklendirme ihtiyacına ilişkin bir niyet sinyali vermiştir:

- **Yenilenebilir enerji:** Ülkeler, 2030 yılına kadar yenilenebilir enerji kaynaklarını üç katına çıkarmayı, enerji verimliliği artışını iki katına çıkarmayı ve gelecek Ulusal Katkı Beyanları'na ilgili hedefleri dahil etmeyi taahhüt etmiştir.
- **Sıfır emisyonlu araçlar:** Hükümetlerden, endüstriden ve yatırımcılardan oluşan bir konsorsiyum, özellikle sıfır emisyonlu otobüslerin küresel çapta konuşlandırılmasına odaklanarak projelere öncülük etme kararı almıştır. Sıfır emisyonlu otobüs pazarının hızla büyümesi beklenmektedir. Örneğin elektrikli otobüs pazarı 2030 yılına kadar yılda %20'nin üzerinde büyüyebilir.
- **Soğutma:** Küresel Soğutma Taahhüdü, soğutmadan kaynaklanan emisyonların 2050 yılına kadar %68 oranında azaltılmasını hedeflemektedir. Bu taahhüt, 2030 yılına kadar yıllık %10 büyümesi beklenen yeşil soğutma pazarını daha da hızlandırabilir.
- **İnsan eliyle oluşturulmuş çevre:** Ülkelerden oluşan bir koalisyon, kamu alımları yoluyla düşük emisyonlu çelik, çimento ve betona olan talebi artırmayı taahhüt ederek Yeşil Kamu Alımları Taahhüdünü imzalamıştır. Yeşil yapı malzemeleri pazarı 2030 yılına kadar küresel olarak üç katına çıkarak neredeyse 1 trilyon dolara ulaşabilir, ancak hidrojen bazlı çelik üretimi ve düşük karbonlu çimento üretimi gibi teknolojilerin ölçeklendirilmesi gerekmektedir.
- **Hidrojen:** Ülkeler, hidrojen ticaretinin kilidini açmaya ve hızlandırmaya yardımcı olabilecek küresel bir hidrojen sertifikasyon standardı olan BAE Hidrojen Niyet Bildirgesi'ni onaylamıştır. Şu anda duyurulan temiz hidrojen projeleri, küresel olarak hidrojen arzını 2030'da neredeyse 40 kat artırabilir. Küresel olarak tutarlı standartlar, ticaretin mümkün kılınması açısından kritik öneme sahiptir.
- **Yeşil nakliye:** Yalnızca alternatif yakıtların kullanıldığı rotalar olan yeni yeşil nakliye koridorlarına ilişkin önemli bir duyuru yapılmıştır. Yeşil denizcilik yakıtlarının 2036 yılına kadar yılda %50'nin üzerinde artması beklenmektedir.

İnovasyon ağları ve platformları: Küresel Güney'e odaklanan Innovate for Climate Tech platformu, karbondan arınmayı hızlandırmaya yardımcı olabilecek ürünler, hizmetler veya teknolojiler sağlayan şirketlere finansman sağlamayı hedeflemektedir. Bu, tarihsel olarak yetersiz hizmet alan gelişmekte olan pazarlarda risk sermayesi yatırımlarının hızlandırılmasına yardımcı olabilir. Örneğin Afrika'daki risk sermayesi büyümeye devam etse de küresel akış hacminin yalnızca %1'ini temsil etmektedir.

Sektör inovasyonu ve iş birliği: COP28'de değer zincirleri ve sektörler arasında iş birliğini teşvik etmeyi amaçlayan çeşitli sektör odaklı inovasyon ağları başlatılmıştır. Endüstriyel Geçiş Hızlandırıcı (ITA); çelik, alüminyum, enerji ve havacılık gibi azaltılması zor sektörlerdeki karbondan arındırma projelerini ölçeklendirmek için iş birliğini desteklemektedir. Avustralya ve Avrupa Komisyonlarının ortak liderliğinde yeni başlatılan Süper Şarj Pil Depolama girişimi, pil teknolojilerinin hızlandırılmış gelişimi ve dağıtımı için uluslararası iş birliğini geliştirmeyi hedeflemektedir.

Bölgesel yenilik ve iş birliği: Afrika Yeşil Yatırım Girişimi, Afrika'daki yeşil endüstrilere yatırım yapma ve bunları ölçeklendirmenin önündeki sistemik engelleri ortadan kaldırmak için yatırımcıları ve siyasi liderleri bir araya getirmektedir.

BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) Taraflar Konferansı'nın 28. oturumu, Başkan'ın umduğu gibi zamanında bitmemiş olsa da sadece 23 saat gecikmiştir. İklim müzakereleri açısından bunun çok da kötü bir sonuç olmadığı değerlendirilmektedir. 12 Aralık Salı günü göz önüne alındığında, bu birkaç saatin başarılı bir sonuca varılmasında önemli bir fark yarattığı ifade edilmektedir.

Türkiye'nin imzacı olduğu deklarasyon ve inisiyatifler³⁵

Başkanlık deklarasyonlarının yanı sıra çeşitli inisiyatifler de açıklanmıştır. Türkiye;

- İklim Kulübü,
- Dayanıklı Gıda Sistemleri, Sürdürülebilir Tarım ve İklim Eylemine ilişkin Emirlik Deklarasyonu
- Buzul Dostları Grubu,
- Çimentoda Atılım,
- İklim İçin Mangrov İttifakı,
- COP28'de Eğitim ve İklim Değişikliği Ortak Gündemi Bildirgesi,
- İklim ve Sağlık Deklarasyonu,
- İklim Eylemi İçin Yüksek Hedefli Çok Düzeyli Ortaklıklar Koalisyonu'na (CHAMP) imzacısı olmuştur.

Türkiye'nin imzacısı olmadığı metinler de bulunmaktadır. Örneğin İklim, Yardım, İyileşme ve Barış Bildirisi, Küresel Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği Taahhüdü, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Adil Geçiş ve İklim Eylemi Ortaklığı, Hidrojen Bildirisi, Küresel İklim Finansmanı Çerçevesine İlişkin Liderler Bildirisi ve Küresel Soğutma Taahhüdüne Türkiye imzacı olmamıştır.

³⁵ İklim Değişikliği Başkanlığı (12 Aralık 2023) [↗](#)

Avrupa Birliği Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü Direktifi

Konsey ve Avrupa Parlamentosu 14 Aralık 2023 tarihinde Avrupa Birliği'nde ve küresel olarak, çevrenin ve insan haklarının korunmasını geliştirmeyi amaçlayan kurumsal sürdürülebilirlik özen yükümlülüğü direktifi (CSDDD) konusunda geçici bir anlaşmaya varmıştır. Avrupa Komisyonu küresel tedarik zincirlerinde kurumsal faaliyetlerin özen yükümlülüğünün tesis edilmesine yönelik AB yasal çerçevesini ortaya koyan Direktif taslağını 23 Şubat 2022 tarihinde yayımlamıştı.³⁶ Avrupa Konseyi ise 1 Aralık 2022'de genel tutumunu belirlemişti. 25 Nisan 2023 tarihinde de Avrupa Parlamentosu'nun hukuk işleri komitesi, direktifte bir dizi değişiklik içeren taslak raporu kabul etmişti. Parlamento, 31 Mayıs 2023 tarihinde insan hakları ve çevresel etkilerin şirketlerin yönetimine entegre edilmesine yönelik söz konusu kurallar konusunda üye devletlerle yapılacak müzakereler için pozisyonunu 366 lehte, 225 aleyhte ve 38 çekimser oyla kabul ettiğini duyurmuştu. Taslağa ilişkin Avrupa Parlamentosu pozisyonu, 1 Haziran 2023 tarihinde onaylanmıştı. İki yasa koyucu arasında varılan geçici anlaşma, direktifin kapsamını çerçevelemede, uyumlu olmayan şirketlerin yükümlülüklerini açıklığa kavuşturmaktadır. Cezaları daha iyi tanımlamakta ve şirketlerin saygı duyması gereken haklar ve yasakların listesini sunmaktadır. Uzlaşma, büyük şirketlerin iklim değişikliğinin azaltılmasına yönelik bir geçiş planını en iyi çabayı göstererek benimsemesi ve yürürlüğe koyması için gerekli araçları sağlama yükümlülüğüne ilişkin hükümleri güçlendirmektedir. Anlaşma, hukuki sorumluluk konusunda, etkilenen kişilerin adalete erişimini güçlendirmektedir. Olumsuz etkilere maruz kalanların hak talebinde bulunabilmesi için beş yıllık bir süre belirlemektedir. Aynı zamanda delillerin açıklanmasını, ihtiyati tedbirleri ve davacılar için yargılama masraflarını da sınırlandırmaktadır.

Direktif kısaca, Avrupa Komisyonu tarafından işletmelerin çevresel ve sosyal etkilerinden yalnızca operasyonlarında değil, aynı zamanda tedarik zincirleri boyunca da sorumlu tutulmalarını sağlamak için önerilen bir düzenleme olarak tanımlanabilir. Amacı, küresel değer zincirleri boyunca sürdürülebilir ve sorumlu kurumsal davranışı teşvik etmektir. Direktifinin ana hedefleri, çocuk işçiliği ve işçiliğin sömürülmesi, insan hakları, ormansızlaşma ve çevre kirliliği gibi konular olarak belirtilmektedir.

Direktif kapsamında büyük şirketlere; kendi operasyonları, yan kuruluşlarının operasyonları ve iş ortakları tarafından yürütölen operasyonlarla ilgili olarak insan hakları ve çevre üzerindeki fiili ve potansiyel olumsuz etkilerle ilgili yükümlölükler belirlenecektir. Direktif aynı zamanda bu yükümlölüklerin ihlaline ilişkin cezalara ve hukuki sorumluluğa ilişkin kuralları da ortaya koymaktadır. Şirketlerin, iş modellerinin ve stratejilerinin iklim değişikliğine ilişkin Paris anlaşmasıyla uyumlu olmasını sağlayacak bir plan benimsemelerini gerektirmektedir.

³⁶ Ticaret Bakanlığı [↗](#)

Kurumsal özen yükümlülüğü kurallarına uymak için şirketlerin yapması gerekenler; durum tespitini politikalara entegre etmek, mevcut veya olası olumsuz insan hakları ve çevresel etkileri belirlemek, olası etkileri önlemek veya azaltmak, fiili etkileri sona erdirmek veya en aza indirmek, bir şikâyet prosedürü oluşturmak ve sürdürmek, durum tespiti politikası ve önlemlerinin etkinliğini izlemek ve durum tespiti konusunda kamuya açık iletişim kurmak olarak sıralanabilir.

Anlaşma, direktifin kapsamını 500'den fazla çalışanı olan ve dünya çapında net cirosu 150 milyon Euro'nun üzerinde olan büyük şirketlere yönelik olarak belirlemektedir. AB dışı şirketler için, direktifin yürürlüğe girmesinden itibaren üç yıl içinde AB'de 150 milyon Euro'nun üzerinde net ciroya sahip olmaları durumunda geçerli olacaktır. Komisyonun, direktifin kapsamına giren AB dışı şirketlerin bir listesini yayınlaması gerektiği belirtilmektedir.

Uyumlu olmayan şirketler zararlardan sorumlu olacaktır. Ulusal denetim makamları tarafından bu şirketlere yaptırım uygulanabilecek. Yaptırımlar, "adını karalama", bir şirketin mallarını piyasadan çekme veya dünya çapındaki net cirosunun en az %5'i oranında para cezaları gibi önlemleri içermektedir. Direktif'e uygunluğun kamu ihaleleri ve imtiyazlarının verilmesinde bir kriter olarak nitelendirilebileceğini belirtilmektedir. Kurallara uymayan AB dışı şirketler, AB'de kamu alımlarından men edilebilecektir.

Varılan anlaşmaya göre, finansal hizmetler geçici olarak direktifin kapsamından çıkarılacak, ancak yeterli bir etki değerlendirmesine dayalı olarak finansal alt sektörün gelecekte olası dahil edilmesine ilişkin bir inceleme maddesi bulunacaktır.³⁷

³⁷ European Council [↗](#)

Birleşik Krallık

Sınırdaki Karbon Mekanizması

Birleşik Krallık, net sıfır karbon emisyonuna ulaşmak için endüstriyel karbonsuzlaştırma konusunda hızlı adımlar atmaktadır. Emisyon Ticaret Programı aracılığıyla karbon fiyatlandırmasının kullanımı da bu adımlara dahildir. Ancak bu eylem, tüm yetki alanlarının aynı hızda ilerlememesi nedeniyle karbon kaçığı riski yaratmaktadır. Karbon kaçığı, karbon fiyatlandırması ve iklim düzenlemesi yoluyla farklı seviyelerde karbondan arındırma çabaları nedeniyle üretimin ve ilgili emisyonların, bir ülkeden diğerine hareketi olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla karbon kaçığı, küresel emisyonları azaltma çabalarını olumsuz etkileyebilir ve karbonsuzlaştırmaya yönelik özel yatırımları kısıtlayabilir. Karbon kaçığına yönelik en iyi çözüm uluslararası adımlar olsa da bu konudaki ilerlemeler zaman almaktadır.

Bu nedenle Birleşik Krallık hükümeti, potansiyel yurt içi karbon kaçığı azaltım önlemi konusunda istişarelerde bulunmuştur. 'Karbonsuzlaştırmayı desteklemek için karbon kaçığı riskinin ele alınması' istişaresi 30 Mart 2023 ile 22 Haziran 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Hükümet, 18 Aralık 2023 tarihinde istişarelere ilişkin bir özet yayınlamıştır. Bu özetle Birleşik Krallık'ın, 2027 yılına kadar Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM) uygulayacağı belirtilmektedir.

Birleşik Krallık SKDM'sinin AB eşdeğerinde olduğu gibi, emisyon yoğun ürünlerin ithalatına, bu ithalatların gömülü emisyonlarına dayalı olarak bir tarife uygulayacağı ifade edilmektedir. Kapsam dahilindeki ürünler için sorumluluğun kayıtlı ithalatçıya yüklendiği gümrük odaklı bir rejim olacağı belirtilmektedir.

Öngörülen kapsam, AB SKDM kapsamından farklıdır. Her iki SKDM de demir-çelik, alüminyum, çimento, hidrojen ve gübre sektörlerini kapsamaktadır; Birleşik Krallık ilaveten seramik ve camı da kapsama alacaktır. Bu sektörlerden Birleşik Krallık'a ithal edilen emisyon açısından en yoğun endüstriyel mallardan bazılarında karbon fiyatı uygulanacağı belirtilmektedir. Uygulanacak ücretin ithal edilen malın üretiminde salınan karbon miktarına ve menşee ülkede uygulanan karbon fiyatı ile Birleşik Krallık'taki üreticilerin karşılaştığı karbon fiyatı arasındaki farka bağlı olacağı ifade edilmektedir. İngiltere, cam ve seramik sektörlerini dahil ederek ve hem Kapsam 1 hem de Kapsam 2 emisyonlarını fiyatlandırarak AB'nin ötesine geçmiş olsa da elektriği dahil etmeme kararı almıştır. İki program arasında 'karşılıklı tanıma' olmaması halinde bazı Birleşik Krallık üreticilerinin AB'ye ihracat yapmak için karbon fiyatına ilave ödeme yapmasına neden olabilecektir. Birleşik Krallık Hükümeti'nin 2027'den sonra ücretsiz tahsisatları nasıl aşamalı olarak kaldırmayı planladığı da belirsizliğini korumaktadır.

Birleşik Krallık SKDM'si, ithal edilen ürünlerde Kapsam 1, Kapsam 2 ve seçilmiş ara ürün emisyonlarına uygulanacaktır. AB'de olduğu gibi Kapsam 3 emisyonlarının başlangıçta Birleşik Krallık SKDM'sine dahil edilmeyeceği belirtilmektedir. Kapsamdaki ürünlerin kesin listesi de dahil olmak üzere Birleşik Krallık SKDM'sinin tasarımı ve daha fazlasına ilişkin ayrıntılar 2024 yılında istişarelerle belirlenecektir.

2050 yılına kadar net sıfır emisiyona ulaşma hedefi olan İngiltere, bu hedefe ulaşma çabalarının bir parçası olarak 2021 yılında enerji santrallerinin, fabrikaların ve havayollarının saldıkları her ton karbondioksit için ücretlendirme yapmak üzere bir emisyon ticaret sistemi (ETS) başlatmıştı. Avrupa Birliği ve Çin gibi diğer pek çok bölge bu tür sistemleri işletmektedir ancak planlardaki fiyatlar değişiklik göstermektedir ve birçok bölgede hiçbir karbon fiyatlandırması bulunmamaktadır.

Avrupa Birliği Eylül ayında ithal çelik, çimento ve diğer mallara CO₂ emisyon tarifeleri uygulayacak sistemin ilk aşamasını başlatmıştır. Bu ilk aşama geçiş aşaması olup sadece raporlama gerektirmekte, mali yükümlülük bulunmamaktadır. 2026 yılına kadar sınırda herhangi bir CO₂ emisyon ücreti tahsil edilmeyecektir. Krallık'ın çelik endüstrisi, AB'nin karbon önlemi yürürlüğe girdikten sonra İngiltere'ye yüksek emisyonlu ürün akışını önlemek için yerel önlemin gerekli olduğu düşünülmektedir.³⁸

³⁸ Birleşik Krallık Hükümeti, Enerji Güvenliği ve Sıfır Emisyon Bakanlığı [2](#)

Küresel Ormansızlaşmayla Mücadelede AB Politikası

17 Kasım 2021 tarihinde Avrupa Komisyonu, AB pazarı ile ihracatında bulunan bazı emtiaların ve ürünlerin orman yıkımıyla ilişkili olduğunu belirten bir tüzük teklifi yapmıştır. Bu teklifte, konu ile alakalı alınması gereken önlemler bulunmaktadır. 19 Nisan 2023 tarihinde Avrupa Parlamentosu tarafından onaylanmış olan tüzük, 16 Mayıs 2023'te AB Konseyi tarafından kabul edilmiş, 9 Haziran 2023 tarihinde AB Resmi Gazetesinde yayınlanmış, yayından 20 gün sonra yürürlüğe girmiştir. Ek olarak, 30 Aralık 2024 tarihinde tüzük kapsamında büyük AB operatörleri³⁹, tedarik zincirlerindeki ürünlerin ormansızlaştırma içermediğini ve yasal olarak üretildiğini göstermekle yükümlü olacaktır. 30 Haziran 2025'te mikro ve küçük AB operatörleri için tüzük gereklilikleri yürürlüğe girecektir. Söz konusu tüzük, iklim değişikliğiyle mücadele ve biyoçeşitliliği korumada kritik bir rol oynamaktadır. Çünkü AB pazarı ve ihracatı düzenlemelere tabi tutularak, var olan küresel ormansızlaşma sürecinin önüne geçilmesi hedeflenmektedir.⁴⁰

Düzenlemenin temel yönleri şunlardır:

Çevresel, Ekonomik ve Sosyal Faydalarda Ormanların Önemi: Ormanlar, insanlık için temel olan kereste, orman dışı ürünler ve çevresel hizmetler dahil olmak üzere çeşitli çevresel, ekonomik ve sosyal faydalar sağlamaktadır. Ormanlar ekosistem işlevlerini sürdürmekte, iklim sistemini korumakta, temiz hava sağlamakta ve su ile toprakların arıtılmasında kritik rol oynamaktadır.

Ormanların Durumu ve Orman Kaybı: FAO'ya (Food and Agriculture Organization- Gıda ve Tarım Örgütü) göre 1990 ile 2020 arasında dünya genelinde, AB'nin yüz ölçümünden daha büyük bir alan olan 420 milyon hektar orman kaybedilmiştir. Orman kaybı ve tahribatı, küresel ısınmanın ve biyoçeşitlilik kaybının önemli nedenlerindedir.

İklim Krizi ve Biyoçeşitlilik: Ormanların yok oluşu ve tahribatı, sera gazı emisyonlarında artışa neden olmakta, bu durum iklim krizinin daha da kötüleşmesine sebebiyet vermektedir. Biyoçeşitlilik kaybı, sürdürülebilir su döngüleri ve gıda sistemleri üzerinde olumsuz etkilere sahiptir.

AB'deki Tüketiminin Rolü: AB'deki tüketim, küresel ölçekte orman yok oluşunu ve tahribatını artırmaktadır. Düzenleme, AB'nin bu konudaki sorumluluğunu kabul ederek, sürdürülebilir üretim ve tüketim kiplerini teşvik etmektedir.

³⁹ Operatör, düzenlemede, ormansızlaşma ve orman tahribatıyla ilişkili emtia ve ürünleri Birlik pazarında ilk kez piyasaya süren kişi veya kuruluşu tanımlamak için kullanılmıştır.

⁴⁰ Regulation (EU) 2023/1115 Of The European Parliament and of the Council [2](#)

Hukuki Çerçeve ve Yükümlülükler: Düzenleme, AB pazarında yer alan ve AB'den ihraç edilen ürünlerin orman tahribatına neden olmasını önlemek için yükümlülükler ve düzenlemeler getirmektedir. Bu durum, operatörlerin ve tüccarların uygun bir risk değerlendirme ve risk azaltma süreci uygulamalarını gerektirmektedir.

Uluslararası İş Birliği ve Taahhütler: AB, küresel orman hedeflerine ulaşmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu düzenleme, AB'nin Paris Anlaşması ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi gibi uluslararası taahhütlerine uyumunu sağlamaktadır.

Geleceğe Yönelik Eylemler: AB, bu düzenleme ile ormanları korumak ve tahribatı önlemek için somut adımlar atmakta ve gelecekteki politikalarını ve eylemlerini şekillendirmektedir.

Bu düzenleme, AB'nin ormanları koruma ve sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşma yolundaki kararlılığını göstermektedir. Ayrıca, AB'nin küresel çevre sorunlarına yönelik yaklaşımında önemli bir dönüm noktası oluşturmaktadır.

Genel Hükümler

Konu ve Kapsam

Amaç: AB'nin dünya çapında orman yok oluşuna ve orman tahribatına etkisini azaltmak ve küresel sera gazı emisyonları ile biyoçeşitlilik kaybını azaltmaya katkıda bulunmak.

Kapsam: AB pazarında yer alan ve AB'den ihraç edilen, sığır, kakao, kahve, palm yağı, kauçuk, soya ve odun gibi belirli emtialar içeren, bu emtialarla beslenen veya bu emtialar kullanılarak üretilen ürünlerdir.

Tüzük Kapsamında Yer Alan Ürünler

Emtia, Mal	GTİP – Ürün Grubu Açıklaması
Cattle	0102 21 , 0102 29 Live cattle ex 0201 Meat of cattle, fresh or chilled ex 0202 Meat of cattle, frozen ex 0206 10 Edible offal of cattle, fresh or chilled ex 0206 22 Edible cattle livers, frozen ex 0206 29 Edible cattle offal (excluding tongues and livers), frozen ex 1602 50 Other prepared or preserved meat, meat offal, blood, of cattle ex 4101 Raw hides and skins of cattle (fresh, or salted, dried, limed, pickled or otherwise preserved, but not tanned, parchment-dressed or further prepared), whether or not dehaired or split ex 4104 Tanned or crust hides and skins of cattle, without hair on, whether or not split, but not further prepared ex 4107 Leather of cattle, further prepared after tanning or crusting, including parchment-dressed leather, without hair on, whether or not split, other than leather of heading 4114
Cocoa	1801 Cocoa beans, whole or broken, raw or roasted 1802 Cocoa shells, husks, skins and other cocoa waste 1803 Cocoa paste, whether or not defatted

	1804 Cocoa butter, fat and oil
	1805 Cocoa powder, not containing added sugar or other sweetening matter
	1806 Chocolate and other food preparations containing cocoa
Coffee	0901 Coffee, whether or not roasted or decaffeinated; coffee husks and skins; coffee substitutes containing coffee in any proportion
Oil palm	1207 10 Palm nuts and kernels
	1511 Palm oil and its fractions, whether or not refined, but not chemically modified
	1513 21 Crude palm kernel and babassu oil and fractions thereof, whether or not refined, but not chemically modified
	1513 29 Palm kernel and babassu oil and their fractions, whether or not refined, but not chemically modified (excluding crude oil)
	2306 60 Oilcake and other solid residues of palm nuts or kernels, whether or not ground or in the form of pellets, resulting from the extraction of palm nut or kernel fats or oils
	ex 2905 45 Glycerol, with a purity of 95 % or more (calculated on the weight of the dry product)
	2915 70 Palmitic acid, stearic acid, their salts and esters
	2915 90 Saturated acyclic monocarboxylic acids, their anhydrides, halides, peroxides and peroxyacids; their halogenated, sulphonated, nitrated or nitrosated derivatives (excluding formic acid, acetic acid, mono-, di- or trichloroacetic acids, propionic acid, butanoic acids, pentanoic acids, palmitic acid, stearic acid, their salts and esters, and acetic anhydride)
	3823 11 Stearic acid, industrial
	3823 12 Oleic acid, industrial
	3823 19 Industrial monocarboxylic fatty acids; acid oils from refining (excluding stearic acid, oleic acid and tall oil fatty acids)
	3823 70 Industrial fatty alcohols
Rubber ¹	4001 Natural rubber, balata, gutta-percha, guayule, chicle and similar natural gums, in primary forms or in plates, sheets or strip
	ex 4005 Compounded rubber, unvulcanised, in primary forms or in plates, sheets or strip
	ex 4006 Unvulcanised rubber in other forms (e.g. rods, tubes and profile shapes) and articles (e.g. discs and rings)
	ex 4007 Vulcanised rubber thread and cord
	ex 4008 Plates, sheets, strips, rods and profile shapes, of vulcanised rubber other than hard rubber
	ex 4010 Conveyer or transmission belts or belting, of vulcanised rubber
	ex 4011 New pneumatic tyres, of rubber
	ex 4012 Retreaded or used pneumatic tyres of rubber; solid or cushion tyres, tyre treads and tyre flaps, of rubber
	ex 4013 Inner tubes, of rubber
	ex 4015 Articles of apparel and clothing accessories (including gloves, mittens and mitts), for all purposes, of vulcanised rubber other than hard rubber
	ex 4016 Other articles of vulcanised rubber other than hard rubber, not elsewhere specified in chapter 40

	ex 4017 Hard rubber (e.g. ebonite) in all forms including waste and scrap; articles of hard rubber
Soya	<p>1201 Soya beans, whether or not broken</p> <p>1208 10 Soya bean flour and meal</p> <p>1507 Soya-bean oil and its fractions, whether or not refined, but not chemically modified</p> <p>2304 Oilcake and other solid residues, whether or not ground or in the form of pellets, resulting from the extraction of soya-bean oil</p>
Wood	<p>4401 Fuel wood, in logs, in billets, in twigs, in faggots or in similar forms; wood in chips or particles; sawdust and wood waste and scrap, whether or not agglomerated in logs, briquettes, pellets or similar forms</p> <p>4402 Wood charcoal (including shell or nut charcoal), whether or not agglomerated</p> <p>4403 Wood in the rough, whether or not stripped of bark or sapwood, or roughly squared</p> <p>4404 Hoopwood; split poles; piles, pickets and stakes of wood, pointed but not sawn lengthwise; wooden sticks, roughly trimmed but not turned, bent or otherwise worked, suitable for the manufacture of walking sticks, umbrellas, tool handles or the like; chipwood and the like</p> <p>4405 Wood wool; wood flour</p> <p>4406 Railway or tramway sleepers (cross-ties) of wood</p> <p>4407 Wood sawn or chipped lengthwise, sliced or peeled, whether or not planed, sanded or end-jointed, of a thickness exceeding 6 mm</p> <p>4408 Sheets for veneering (including those obtained by slicing laminated wood), for plywood or for other similar laminated wood and other wood, sawn lengthwise, sliced or peeled, whether or not planed, sanded, spliced or end-jointed, of a thickness not exceeding 6 mm</p> <p>4409 Wood (including strips and friezes for parquet flooring, not assembled) continuously shaped (tongued, grooved, rebated, chamfered, V-jointed, beaded, moulded, rounded or the like) along any of its edges, ends or faces, whether or not planed, sanded or end-jointed</p> <p>4410 Particle board, oriented strand board (OSB) and similar board (for example, waferboard) of wood or other ligneous materials, whether or not agglomerated with resins or other organic binding substances</p> <p>4411 Fibreboard of wood or other ligneous materials, whether or not bonded with resins or other organic substances</p> <p>4412 Plywood, veneered panels and similar laminated wood</p> <p>4413 Densified wood, in blocks, plates, strips or profile shapes</p> <p>4414 Wooden frames for paintings, photographs, mirrors or similar objects</p> <p>4415 Packing cases, boxes, crates, drums and similar packings, of wood; cable-drums of wood; pallets, box pallets and other load boards, of wood;</p> <p>pallet collars of wood</p> <p>(not including packing material used exclusively as packing material to support, protect or carry another product placed on the market)</p> <p>4416 Casks, barrels, vats, tubs and other coopers' products and parts thereof, of wood, including staves</p> <p>4417 Tools, tool bodies, tool handles, broom or brush bodies and handles, of wood; boot or shoe lasts and trees, of wood</p> <p>4418 Builders' joinery and carpentry of wood, including cellular wood panels, assembled flooring panels, shingles and shakes</p>

4419 Tableware and kitchenware, of wood

4420 Wood marquetry and inlaid wood; caskets and cases for jewellery or cutlery, and similar articles, of wood; statuettes and other ornaments, of wood; wooden articles of furniture not falling in Chapter 94

4421 Other articles of wood

Pulp and paper of Chapters 47 and 48 of the Combined Nomenclature, with the exception of bamboo-based and recovered (waste and scrap) products

ex 49 Printed books, newspapers, pictures and other products of the printing industry, manuscripts, typescripts and plans, of paper

ex 9401 Seats (other than those of heading 9402), whether or not convertible into beds, and parts thereof, of wood

9403 30 , 9403 40 , 9403 50 , 9403 60 and 9403 91 Wooden furniture, and parts thereof

9406 10 Prefabricated buildings of wood

Kaynak: Avrupa Birliği

¹: Rubber (Kauçuğun) ihracatı, İMMİB kapsamında Kimya sektörü iştiğal alanında gerçekleşmektedir.

Operatörler ve Ticaret Aktörlerinin Yükümlülükleri

Operatörlerin Yükümlülükleri

İnceleme ve İncelemenin Beyan Edilmesi: Operatörler, ilgili ürünleri pazarlamadan veya ihraç etmeden önce, bu ürünlerin tüzüğe uygun olduğunu kanıtlamak için inceleme yapmalı ve yapılan incelemeleri piyasaya ihraç etmeden önce yetkili makamlara sunmalıdır.

Sorumluluk ve Kayıt Tutma: Operatörler, inceleme beyanları için beş yıl süreyle kayıt tutmalı ve bu beyanları yetkili makamlara sunmalıdır.

Ticaret Erbabının Yükümlülükleri

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ) için Özel Kurallar: KOBİ'ler, piyasaya sürdükleri ilgili ürünler için gerekli bilgilere sahip olmalıdır.

Bilgi Toplama ve Saklama: KOBİ'ler, söz konusu ürünlerle ilgili bilgileri toplamalı ve en az beş yıl süreyle saklamalıdır.

Üye Devletlerin ve Yetkili Makamların Yükümlülükleri ve Piyasaya Giren veya Çıkan Ürünlerle İlgili Prosedürler

Yetkili Makamlar

Yetkili Makamların Belirlenmesi: Üye devletler, bu düzenlemeye uyum sağlamak için bir veya daha fazla yetkili makam belirlemelidir.

Bilgi Paylaşımı: Üye devletler, 30 Aralık 2023'e kadar yetkili makamların isim, adres ve iletişim bilgilerini Komisyon ile paylaşmalıdır.

Erişilebilirlik ve Güncellemeler: Komisyon, yetkili makamların listesini web sitesinde halka açık şekilde yayınlamalı ve düzenli olarak güncellemelidir.

Teknik Yardım, Rehberlik ve Bilgi Değişimi

Teknik Yardım ve Rehberlik: Üye devletler ve komisyon, operatörlere ve yetkili makamlara gerekli teknik yardım ve rehberliği sağlayabilir. Bu destek, özellikle KOBİ'ler, mikro işletmeler ve bireysel kişiler dikkate alınarak sunulmalıdır.

Bilgi Paylaşımı: Üye devletler, risk değerlendirmesi ve bu düzenlemenin uygulanması konusunda bilgi alışverişini teşvik etmelidir.

Ülkelerin Değerlendirilmesi ve değerlendirme süreci: Ülkeler, yüksek, düşük ve standart risk olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır. Bu sınıflandırma, orman kaybı oranları, tarım alanlarının genişlemesi ve ilgili ürünlerin üretim eğilimleri gibi kriterlere dayalı olmaktadır.

Değerlendirme Süreci: AB Komisyonu, şeffaf ve objektif bir değerlendirme yapmaktadır. Bu değerlendirme, ilgili ülkelere gelen bilgileri, çevre koruma ve insan haklarına ilişkin yasal düzenlemeleri ve uluslararası yaptırımları da dikkate almaktadır.

Denetim Yapma Yükümlülüğü

Denetimler: Yetkili makamlar, operatörlerin ve tüccarların düzenlemeye uyup uymadığını belirlemek için denetimler yapmalıdır.

Risk Temelli Yaklaşım: Denetimler özellikle yüksek riskli ülkeler ve karmaşık tedarik zincirleri göz önünde bulundurularak planlanmalıdır.

Acil Eylem Gerektiren Ürünler

Acil Eylem: Yüksek uyum riski taşıyan ürünler tespit edildiğinde, yetkili makamlar bu ürünlerin piyasaya sürülmesini veya ihracatını geçici olarak askıya alabilir.

İş birliği, Önlemler ve Bilgi Değişimi

İş birliği: Yetkili makamlar, diğer üye devletlerin yetkili ve gümrük makamlarıyla ve gerektiğinde üçüncü ülkelerin yönetim makamlarıyla iş birliği yapmalı ve bilgi alışverişinde bulunmalıdır.

Raporlama: Üye devletler, her yıl bu düzenlemenin uygulanmasıyla ilgili denetim planları ve risk kriterlerini, denetimlerin sayısını ve sonuçlarını, piyasaya sürülen ürün miktarlarını, önceden uyarı ile yapılan denetimleri kamuoyu ve komisyon ile paylaşmalıdır.

Geçici Önlemler: Potansiyel uyumsuzluk durumunda yetkili makamlar, ilgili ürünlerin piyasaya sürülmesini veya ihracatını geçici olarak askıya alabilmektedir.

Düzeltilici Eylemler: Uyumsuzluk durumunda yetkili makamlar, operatörlerden veya tüccarlardan uygun ve orantılı düzeltici eylemler almasını talep edebilmektedir.

Cezalar ve Kontroller

Cezalar: Üye devletler, bu düzenlemeyi ihlal eden operatörler ve tüccarlar için cezalar belirlemekte ve uygulamaktadır.

Gümrük Prosedürleri: Piyasaya giren veya çıkan ürünler, gümrük prosedürleri kapsamında kontrol edilmelidir.

Üçüncü Ülkelerle İş Birliği

AB Komisyonu, orman koruma ve sürdürülebilir tarım üretimi konularında üçüncü ülkelerle iş birliği yapacaktır. Bu iş birliğinin içeriği ise şu şekilde olacaktır:

Koordinasyon ve Stratejik Yaklaşım:

- Komisyon ve ilgili üye devletler, özellikle yüksek riskli olarak sınıflandırılan üretici ülkelerle koordineli bir yaklaşım benimseyecektir.
- Bu yaklaşım, ormanların yok oluşu ve bozulmasının temel nedenleriyle mücadeleyi içerecektir.
- İş birlikleri ve mekanizmalar, ormanların korunması, restorasyonu, sürdürülebilir kullanımı, ormansızlaştırma, orman bozulması ve sürdürülebilir emtia üretimi, tüketimi, işlenmesi ve ticaret yöntemlerine odaklanacaktır.

Katılımcı ve Kapsayıcı Diyalog:

- İş birlikleri, tüm paydaşların tam katılımını sağlayacaktır.
- Orman yönetimi ve ormansızlaştırmaya katkıda bulunan yerel faktörlerin ele alınması için ulusal yasal ve yönetim reform süreçlerine destek olacak veya bu süreçlerin başlatılmasında katkı sağlayacaktır.

Entegre Kullanım Planlaması ve Yasal Düzenlemeler:

- İş birlikleri, üretici ülkelerin ilgili yasalarını, çok paydaşlı süreçleri, mali veya ticari teşvikleri ve orman ile biyoçeşitlilik korunmasını, sürdürülebilir yönetimini ve restorasyonunu iyileştirecek diğer araçları destekleyecektir.
- Orman ve savunmasız ekosistemlerin diğer arazi kullanımlarına dönüşümünü ele alacak, arazi güvenliğini, tarım üretkenliğini ve rekabet gücünü, tedarik zincirlerinin şeffaflığını güçlendirecek ve ormana bağlı toplulukların haklarını destekleyecektir.

Uluslararası Diyalog ve İş Birliği:

- Komisyon ve üye devletler, ormansızlaştırma ve orman tahribatını durdurmak için uluslararası ikili ve çok taraflı politika ve eylemler üzerine tartışmalara katılacaktır.
- Bu tartışmalar, sürdürülebilir tarım üretimi ve orman yönetiminin teşvik edilmesini, şeffaf ve sürdürülebilir tedarik zincirlerinin geliştirilmesini içerecektir.

Diğer Tüketim Ülkeleriyle İş Birliği:

- Komisyon ve ilgili üye devletler, büyük çapta tüketim gerçekleştirilen diğer ülkeler ile diyaloga girecek ve bu ülkelerin ormansızlaştırmaya ve orman tahribatına etkilerini en aza indirmeye yönelik gerekliliklerin benimsenmesini teşvik edecektir.

Bilgi Sistemi

Kurulum ve İşlevsellik: AB Komisyonu, 30 Aralık 2024'e kadar operatörler ve tüccarlar tarafından yapılan beyanları içeren bir bilgi sistemi kurmaktadır. Bu sistem, denetim sonuçlarını kaydetmekte, risk profillemesine destek vermekte ve gümrük ile bağlantı sağlamaktadır.

Düzenlemenin Gözden Geçirilmesi: Komisyon, düzenlemenin kapsamını genişletmek için 2024 ve 2025 yıllarında etki değerlendirmeleri yapacaktır. Bu, orman dışı araziler ve yüksek karbon stoklu diğer doğal ekosistemleri de içerebilmektedir.

Beş Yıllık Genel İnceleme: Komisyon, bu düzenlemeyi her beş yılda bir gözden geçirmekte ve raporlarını AB Parlamentosu ve Konsey'e sunmaktadır.

AB Küresel Geçit Forumu ve Türkmenistan

AB, Küresel Geçit (Global Gateway) stratejisi ile dünya genelinde dijital, enerji ve ulaştırma sektörlerinde akıllı, temiz ve güvenli bağlantıları artırıp sağlık, eğitim ve araştırma sistemlerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Küresel Geçit için AB, AB Üye Devletleri ve Avrupa kalkınma finans kurumlarını bir araya getiren bir *Team Europe* yaklaşımını benimsemektedir. Dünya genelinde bulunan AB delegasyonları *Team Europe* ile birlikte hareket ederek partner ülkelerde gerçekleşecek Küresel Geçit projelerini koordine etmektedir. AB bu kapsamda 2021'den 2027'ye kadar 300 milyar avroya kadar kamu ve özel yatırımı mobilize etmeyi hedeflemektedir. Söz konusu projeler Afrika'dan Asya Pasifik'e Latin Amerika'dan Karayipler'e kadar uzanmaktadır. Projelerin dijital, iklim, enerji, ulaşım, sağlık, eğitim ve araştırma gibi alanlara yoğunlaşması hedeflenmektedir.⁴¹

25-26 Ekim 2023 tarihleri arasında Brüksel'de Küresel Geçit Forumu (Global Gateway Forum) gerçekleşmiştir. Avrupa Birliği devlet temsilcileri, dünya genelinde özel sektör, sivil toplum, finans kurumları ve uluslararası örgüt temsilcileri söz konusu forumda bir araya gelmiştir. Forum sonrasında AB birçok ülke ile muhtelif konularda ortaklıklar ve anlaşmalar imzalanmıştır. AB ve Meksika Küresel Geçit Yatırım Ajandası kalıcı bir koordinasyon mekanizması kurma konusunda mutabık kalmıştır. Kırgızistan ile dijital kalkınmaya yönelik işbirliğini yeniden onaylamıştır. Somali ile kalkınma ve devlet inşasına yönelik 89.5 milyon avroluk aksiyon planı; Ruanda ile erken dönem çocuk gelişimi için 50 milyon avroluk anlaşma; Kongo Demokratik Cumhuriyeti ve Zambiya ile kritik hammaddeler üzerine mutabakat; Bangladeş ile yenilebilir enerji projeleri için yaklaşık 400 milyon avro değerinde anlaşma; Filipinler ile yeşil ekonomi programı için 60 milyon avroluk finansman anlaşması imzalanmıştır.⁴²

Yukarıda belirtilenlerin yanı sıra Global Gateway kapsamında, 25 Ekim'de Türkmenistan'ın küresel ticarete katılımını teşvik etmek üzere AB tarafından fonlanacak, Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC) tarafından uygulanacak proje için de bir anlaşma imzalanmıştır. Proje ile Türkmenistan'ın Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyeliği ve çok taraflı ticaret sisteminin bir parçası olma çabalarının desteklenmesi, Türkmenistan'daki iş ortamının iyileştirilerek ekonomik kalkınma ve verimli iş olanaklarının teşvik edilmesi, KOBİ'lerin rekabetçiliğinin artırılması hedeflenmektedir. Türkmenistan Maliye ve Ekonomi Bakanı Serdar Jorayev'in de katılımıyla Uluslararası İşbirlikleri (International Partnerships) Genel Müdür Yardımcısı Myriam Ferran ve ITC İcra Direktörü Pamela Coke-Hamilton'ın onayladığı 6 milyon avroluk anlaşma iki

⁴¹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_6433

⁴² [Global Gateway Forum: Stronger Together through Sustainable Investment. - European Commission \(europa.eu\)](#) Burada listelenen anlaşma ve ortaklıklar tamamını kapsamamaktadır.

Tarafli İşbirliği Fonu (Bilateral Cooperation Facility) kapsamındadır. 2021-2024 dönemi için 11 milyon avro öngörülmektedir. Anlaşma bilhassa kadınların yönettiği işletmelerin bölgesel ve küresel değer zincirlerine entegrasyonunu; genel anlamda ise toplumsal cinsiyet açısından daha kapsayıcı ortamın teşvik edilmesini desteklemektedir. Anlaşmanın ticareti kolaylaştırma reformlarını başlatması, ülkenin yatırım çekiciliğini artırması ve verimli bir e-ticaret ortamı oluşturması amaçlanmaktadır. Türkmenistan'ın uluslararası ekonomik katılımını; bölgesel ve küresel ticaretteki rolünü büyütmesi beklenmektedir.⁴³

ITC, AB tarafından finanse edilen "Ready4Trade"⁴⁴ Orta Asya projesi kapsamında 2020'den bu yana Türkmenistan'a kapsamlı destek sağlamaktadır. Bu destek DTÖ'ye katılım sürecinin ilk aşamalarında yardımcı olmayı, sınır ötesi düzenleyici şeffaflığı artırmayı, özellikle kadın girişimcileri içeren Türkmen işletmelerini ticari formalite ve standartlara uyumlu hale getirmeyi, online pazarlara girişi kolaylaştırmayı içermektedir.⁴⁵

⁴³ [Global Gateway Forum: EU-ITC sign an agreement to promote Turkmenistan's participation in trade | ITC \(intracen.org\)](https://www.intracen.org/news/global-gateway-forum-eu-its-sign-agreement-to-promote-turkmenistan-s-participation-in-trade)

⁴⁴ AB tarafından fonlanan 4 yıllık "Ready for Trade" projesi ile Orta Asya'da yatırım, rekabetçilik ve ticarete katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan'ın dahil olduğu projede prosedürel ve düzenleyici engellerin kaldırılması, ticaret standartları ile uyumlu iş kapasitesinin güçlendirilmesi, sınır ötesi e-ticaretin geliştirilmesi, ihracat potansiyeline göre seçili sektörler ve değer zincirlerinde kadınların istihdama katılımının teşviki planlanmaktadır. [Central Asia: Ready4Trade \(R4TCA\) | ITC \(intracen.org\)](https://www.intracen.org/news/central-asia-ready4trade-r4tca)

⁴⁵ https://global-gateway-forum.ec.europa.eu/news/global-gateway-forum-eu-its-sign-agreement-promote-turkmenistans-participation-global-trade-2023-10-25_en

Finans Sektörünün Dış Temininde Sürdürülebilir Kalkınma Odağı ve 6 Şubat Depremlerinin Etkisi

Sürdürülebilir finansman, ekonomik büyüme ile çevresel ve sosyal sorumluluklar arasında denge kurmayı amaçlayan, giderek önem kazanan bir konsepttir. Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma sürecinde, özellikle 6 Şubat depremleri sonrasında, finans sektörünün rolü ve yaklaşımları büyük önem taşımaktadır. 22 Kasım 2023 tarihinde Borsa İstanbul'da düzenlenen "Finans sektörünün dış kaynak temininde sürdürülebilir kalkınma odağı ve 6 Şubat depremleri" temalı IX. Sürdürülebilir Finans Forumu'nda sözü geçen konu tartışılmıştır.

Sermaye Piyasalarının Dönüşümü ve Katkısı

Sermaye piyasaları ve borsalar, Türkiye'nin ekonomik büyümesi ve sürdürülebilir kalkınma sürecinde merkezi bir role sahiptir. Özellikle son üç yılda Borsa İstanbul'da yaşanan gelişmeler dikkate değerdir. Burada, 139 şirketin halka arzı ile sağlanan 107 milyar TL'lik kaynak, şirketlerin finansal yapılarını güçlendirme ve yatırımlarını etkin bir şekilde finanse etme imkanlarını genişletmiştir. Bu, hem ekonomik büyümeyi teşvik etmek hem de daha geniş bir yatırımcı tabanına erişmek açısından önemlidir.

Özel Sektörün Sürdürülebilir Kalkınmadaki Rolü

Özel sektör, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada önemli bir etkiye sahiptir. İstihdam yaratma, beceri geliştirme, inovasyon ve altyapıya yatırım yapma gibi olumlu etkilerle özel sektör, ekonomik büyüme ve sürdürülebilirlik arasında bir köprü görevi görür. Özellikle, 6 Şubat depremleri sonrası, afetlere dirençli yaşam alanları oluşturma ve yeşil teknolojilere yatırım yapma gibi konularda özel sektörün katkısı büyük önem kazanmıştır.

Deprem Sonrası Finansman İhtiyaçları ve Stratejileri

Türkiye'de yaşanan deprem felaketleri, ekonomik yapı üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Cumhurbaşkanlığı tarafından açıklanan verilere göre, depremlerin Türkiye'de 104 milyar dolar zarara yol açtığı ve Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı raporuna göre, depremin Türkiye ekonomisi üzerindeki toplam yükünün yaklaşık 57 milyar dolar konut hasarı olduğu belirtilmiştir. Bu durum, yeniden yapılanma ve toparlanma sürecinde ciddi finansman ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Uluslararası ve Yerel Kurumların Katılımı

Sürdürülebilir kalkınmanın finansmanında Dünya Bankası gibi uluslararası kurumların yanı sıra yerel finans kuruluşları da önemli bir role sahiptir. Dünya Bankası'nın Türkiye'deki faaliyetleri, özellikle kamu altyapısı, konut, kamu hizmetleri ve ekonomik toparlanma gibi dört ana alana odaklanmaktadır. Türkiye'nin deprem dayanıklılığını artırmak ve enerji portföyünde yenilenebilir enerji payını %43'e çıkarmak gibi hedefler, bu süreçte büyük finansman gerektirir.

Sürdürülebilir Finansman Araçlarının Kullanımı

Sürdürülebilir finansman araçları, bu süreçte kritik bir önem taşımaktadır. Yeşil tahviller, sosyal tahviller ve sürdürülebilirlik bağlantılı tahviller, belirli yeşil veya sosyal projelere yönlendirilen fonlar için ihraç edilir ve bu projelerin etkilerinin raporlanmasını gerektirir. Bu araçlar, geleneksel tahvillerden farklı olarak, yatırımcılara hem mali getiri hem de sosyal ve çevresel fayda sunmaktadır.

Regülasyonlar ve İşbirliğinin Önemi

Sürdürülebilir finansman alanındaki regülasyonlar, şirketlerin ve finans kurumlarının sürdürülebilirlik taahhütlerini şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Bu alanda, şeffaflık, hesap verebilirlik ve etkili raporlama büyük önem taşır. Ayrıca, sürdürülebilir finansmanın teşvik edilmesi ve kamusal fayda sağlanması için vergi teşvikleri ve kamu fonlarının yönlendirilmesi, sürdürülebilir finansmanın gelişimi için gerekli olan ekosistem içindeki iş birliği ve iletişim büyük bir değer taşımaktadır.

Sonuç olarak, 6 Şubat depremleri, Türkiye'nin finans sektörünün sürdürülebilir kalkınma odağını güçlendirmesi gerekliliğini göstermektedir. Finans sektörünün stratejik yaklaşımları, bu süreçte kritik bir role sahip olup, Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma yolculuğunda önemli bir dönüm noktası oluşturmaktadır.

Türkiye Yeşil Sanayi Projesi

Genel Bilgi

Türkiye sanayisinin yeşil dönüşüm süreci Avrupa Yeşil Mutabakatın (AYM) kabulü ile daha da hızlanmıştır. Bu kapsamda Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması'na (SKDM) tabi öncelikli sanayi sektörleri başta olmak üzere imalat sektörlerine yönelik kamu kuruluşları tarafından çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda Dünya Bankası Fonu ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından KOSGEB ve TÜBİTAK ortaklığında Türkiye Yeşil Sanayi Projesi başlatılmıştır. Türkiye Yeşil Sanayi Projesi 6 yıl sürecek olup toplam bütçesi 450 milyon dolardır. Projenin temel hedefi; döngüsel ekonomi esas alınarak imalat sanayi firmalarının yenilenebilir enerji gücünden faydalanması, enerji verimliliği teknolojileri geliştirmesi ve döngüsel ekonomi ilkelerini benimsemesi olarak belirlenmiştir. Projenin aynı zamanda ekonomik büyümeyi de teşvik etmesi amaçlanmaktadır. Proje ile imalat sanayi sektörlerinin yeşil dönüşüme yönelik finansman ihtiyacı karşılanacaktır.

Proje üç bileşenden oluşmaktadır. Birinci bileşende KOSGEB tarafından KOBİ'lerin yeşil dönüşüm faaliyetlerine yönelik geri ödemeli destek kullanılacaktır. Söz konusu destek ile yenilenebilir enerji, kaynak verimliliği, atık yönetimi, döngüsel ekonomi vb. tematik alanlarda sanayi KOBİ'leri tarafından gerçekleştirilecek faaliyetler desteklenecektir. İkinci bileşende TÜBİTAK tarafından Türkiye'de veya diğer pazarlarda yeni yeşil teknolojilerin, ürünlerin veya süreçlerin geliştirilmesini içeren yeşil inovasyon faaliyetlerinde bulunan firmalar hedeflenmektedir. Yeşil start-up'lar, KOBİ'ler, büyük firmalar veya firma konsorsiyumlarının başvurabileceği destekler, yeşil üretime veya daha yüksek enerji ve kaynak verimliliğine katkıda bulunan Ar-Ge, prototip geliştirme, standart geliştirme ve yeni ürün veya süreç geliştirmeyi içermektedir. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ise projenin teknik destek bileşeni altında proje yönetimi, ihtiyaç analizi, kapasite geliştirme, yeşil sanayi akademisi, yeşil izleme sistemi, tanıtım ve yaygınlaştırma iş paketlerini yürüterek projenin etkin yönetilebilmesini sağlamaktadır.

KOSGEB Destekleri

KOBİ'lerin verimliliği, rekabet gücünün artırılması ve finansmana erişimi temel önceliklerden biridir. Yeşil Sanayi Projesi bu üç unsuru bir arada barındırmaktadır. Proje bütçesi olan 450 milyon doların 250 milyon doları KOSGEB'e ayrılmış durumdadır. Bunun 160 milyon doları çatı üstü güneş enerji sistemlerine (GES) ayrılmıştır. 87 milyon doları ise enerji verimliliği, atık yönetimi ve endüstriyel simbiyoz alanına ayrılmıştır. Proje kapsamında iki tür çağrı açıklanmıştır.

"2023 - 01 Sanayi KOBİ'lerinin Güneş Enerjisi Yatırımlarının Desteklenmesi Proje Teklif Çağrısı⁴⁶" ile sanayi sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'lerin enerji sistemlerini karbondan arındırmak, KOBİ'leri çevre dostu teknolojilerin kullanımı konusunda bilinçlendirmek ve KOBİ'lerin enerji maliyetlerini düşürerek rekabet güçlerini artırmaktır amaçlanmaktadır. Bu çağrı ile, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılması ve sanayide temiz ve güvenilir enerjinin sürdürülebilir olmasına yönelik projeler önceliklendirilecektir. Destek üst limiti geri ödemeli olarak 14.000.000 TL'dir. Destek oranı %60'tır. Depremden zarar gören illerde destek oranları %80-90'a çıkmaktadır.

"2023 - 02 Sanayide Temiz ve Döngüsel Ekonomi Proje Teklif Çağrısı⁴⁷" ile sanayi sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'lerin çevresel sürdürülebilirlik, rekabet edebilirlik, yatırım fırsatları, dijitalleşme ve kaynak temininde kapasitelerinin geliştirilmesine katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Bu çağrı ile, yeşil teknolojileri benimseme, karbonsuzlaştırma, kaynak verimliliğini artırma, atık üretimini azaltma, suyun korunması ve sürdürülebilir üretim yöntemlerini uygulamaya yönelik projeler önceliklendirilecektir. Destek üst limiti geri ödemeli olarak 4.000.000 TL'dir. Destek oranı %70'tir. Depremden zarar gören illerde destek oranları %80-90'a çıkmaktadır.

TÜBİTAK Destekleri

450 milyon dolarlık toplam bütçenin 175 milyon doları TÜBİTAK projeleri için ayrılmıştır. Söz konusu bütçe ile Türkiye'de veya diğer pazarlarda yer alacak yeni yeşil teknolojilerin, ürünlerin veya süreçlerin geliştirilmesini içeren ve yeşil inovasyon faaliyetlerinde bulunan firmalar desteklenecektir. Teknoloji tabanlı başlangıç start-up firmaları, KOBİ'ler ve büyük firmaların yanı sıra üniversiteler, araştırma altyapıları ve kamu araştırma merkezleri de bu destekler ile yeşil dönüşüm odaklı teknolojik çözümleri geliştirebilecektir. Yeşil üretime, daha yüksek enerji ve kaynak verimliliğine katkıda bulunan Ar-Ge, prototip geliştirme, standart geliştirme ile yeni ürün veya süreç geliştirmeye yönelik projeler desteklenecektir. Proje kapsamında özel sektöre yönelik hibe ve faizsiz geri ödemeli destekler, ayrıca projelerde ortak olarak yer alabilecek araştırma kurumlarına hibe desteği verilecektir. Proje kapsamında personel giderleri, seyahat giderleri, alet/teçhizat giderleri, Ar-Ge ve test kuruluşlarına yaptırılan işlere ait giderler, sertifika giderleri ve benzeri hizmetler desteklenebilmektedir. Destekler üç farklı bileşen altında açılacak çağrılar aracılığıyla sağlanacaktır.

"1831 - Yeşil İnovasyon Teknoloji Mentörlük Desteği⁴⁸" ile KOBİ'lerin yeşil dönüşüm sürecinde teknoloji ve yenilik ihtiyaçlarına yönelik stratejik yol haritalarının oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, yeşil dönüşüme uygun iş modellerini, tedarik ve değer zincirlerini, ürün ve hizmetlerini gözden geçirmek isteyen KOBİ'lere çözüm ortakları ile birlikte teknik yardım sağlanacaktır.

"1832 - Sanayide Yeşil Dönüşüm Desteği⁴⁹" ile sanayinin yeşil dönüşümüne yönelik teknolojik çözümlerin ticarileşmesini kolaylaştıracak Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, firmaların yeşil dönüşüm faaliyetlerine yönelik prototip geliştirme ya da iyileştirme, validasyon ve sertifikasyon testleri, yerinde uygulama, ölçeklendirme, demonstrasyon ve saha denemeleri çalışmaları desteklenecektir.

"1833 - SAYEM Yeşil Dönüşüm Desteği⁵⁰" ile Türkiye'nin yeşil büyümesine katkı sağlayacak katma değeri yüksek ürün veya ürün gruplarının geliştirilmesi için teknoloji ekosistemlerinin oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu destek ile, özel sektör öncülüğünde ortak bir vizyon ve yol haritası etrafında bir araya gelen paydaşları içeren yenilik platformlarının oluşturulması ve Ar-Ge projeleri desteklenecektir.

⁴⁶ KOSGEB, Sanayi KOBİ'lerinin Güneş Enerjisi Yatırımlarının Desteklenmesi [2](#)

⁴⁷ KOSGEB, Sanayide Temiz ve Döngüsel Ekonomi [2](#)

⁴⁸ TÜBİTAK, Yeşil İnovasyon Teknoloji Mentörlük Desteği [2](#)

⁴⁹ TÜBİTAK, Sanayide Yeşil Dönüşüm Desteği [2](#)

⁵⁰ TÜBİTAK, SAYEM Yeşil Dönüşüm Desteği [2](#)